

1977/78:7

Torsdagen den 13 oktober

Kl. 14.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Fyllnadsval till utskott

TREDJE VICE TALMANNEN: De på föredragningslistan uppförda valen är föranledda av att ersättarna för förste vice talmannen Torsten Bengtson resp. Linnea Hörlén skall beredas plats i utskott.

Centerpartiets partigrupp har anmält Kersti Johansson som suppleant i utrikesutskottet och folkpartiets partigrupp har anmält Esse Petersson som suppleant i utbildningsutskottet.

Tredje vice talmannen förklarade därefter valda till
suppleant i utrikesutskottet
Kersti Johansson (c)

suppleant i utbildningsutskottet
Esse Petersson (fp)

§ 2 Meddelande om utskottens presidier

TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att Bertil Lidgard (m) valts till ordförande i justitieutskottet och Claes Elmstedt (c) till vice ordförande i utbildningsutskottet. I övrigt har valen av ordförande och vice ordförande i utskotten inte medfört några förändringar i utskottens presidier.

§ 3 Justerades protokollen för den 4 och 5 innevarande månad.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motion

1977/78:3 till konstitutionsutskottet

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1977/78: 28-34.

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Fyllnadsval till
utskott*

*Meddelande om
utskottens presidier*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om avvecklingen av
kärnkraften*

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN erhöill ordet för att besvara *Olof Palmes* (s) den 5 oktober anmälda fråga, 1977/78:37, och anförde:

Herr talman! Olof Palme har frågat mig om jag står fast vid löftet från valrörelsen att kärnkraften skall vara avvecklad år 1985.

Som nämnts i motiveringen till frågan har Olof Palme ställt samma fråga två gånger tidigare i år här i riksdagen. Vid det andra tillfället ingick frågan som en del av en omfattande interpellation om energipolitiken.

Mitt svar har båda gångerna varit att en tioårsperiod bör vara fullt tillräcklig för övergång till en energiförsörjning utan kärnkraft. Jag bedömer saken på samma sätt i dag.

OLOF PALME (s):

Herr talman! I valrörelsen sade Thorbjörn Fälldin ordagrant följande: "Det är helt klart att vi vid utgången av den period för energipolitiken, som vi har diskuterat, alltså 1985, att det då inte skall användas någon kärnkraft i Sverige med vår modell. Och det kan ske tidigare också."

Detta var valrörelsens mest uppmärksammade uttalande. Det gav så att säga det sakliga underlaget för centerns moraliskt betonade valkampanj. Tveklösa besked från Fälldin, jublade centerpressen. Två gånger tidigare har jag frågat statsministern, om han står fast vid detta löfte. Båda gångerna har han sagt att så är fallet, även om beskedet måhända inte varit lika tveklösa. För tre veckor sedan sade han emellertid i radion på nytt att kärnkraften kan vara avvecklad år 1985. Likväl anser jag det nu motiverat att ställa frågorna ännu en gång.

För det första, studier gjorda inom energikommissionen har klarlagt de utomordentligt svåra påfrestningar som det svenska samhället skulle drabbas av vid en avveckling av kärnkraften till år 1985. Det skulle uppstå en mycket svår energibrist.

För det andra, den borgerliga regeringen har under det senaste året investerat bortemot 2 miljarder kronor i nya kärnkraftverk. Det framstår, enligt min mening, mer och mer som en utmaning mot den ekonomiska och politiska anständigheten att å ena sidan hålla fast vid löftena om en avveckling till år 1985 och att å andra sidan, som nu sker, investera miljardbelopp i en fortsatt kärnkraftsutbyggnad.

För det tredje, Sveriges ekonomi har svårigheter, företagen har bekymmer och arbetare och tjänstemän får en sänkning av levnadsstandarden.

Regeringen manar löntagarna till återhållsamhet. Samtidigt tillfogar den oss väldiga ekonomiska förluster genom sin energipolitik. Det börjar bli mycket dyrt att rädda ansiktet på centern. Jag upprepar att en regering som betar sig som den borgerliga nu gör i energipolitiken inte har någon moralisk rätt att kräva återhållsamhet av löntagarna.

Vi hade hoppats att statsministern i dag från denna talarstol skulle

säga: Det var ett förhastat löfte. Det går inte att uppfylla. Jag tar tillbaka mitt löfte. – Vi hade naturligtvis kritiserat löftesbrottet, men för landets skull, i en tid av betydande ekonomiska bekymmer, hade det ändå rensat luften och fått bort ett av regeringspartierna från en ren ytterlighetsståndpunkt.

Nu kom inte något sådant besked. Ändå vill jag ställa frågan en gång till, rakt och enkelt: Är statsministern också i dag beredd att skriva under uttalandet från valrörelsen "Det är helt klart att vi vid utgången av den period för energipolitiken, som vi har diskuterat, alltså 1985, att det då inte skall användas någon kärnkraft i Sverige med vår modell. Och det kan ske tidigare också"? Denna fråga kan besvaras med ett enkelt ja eller nej, och i landets intresse vädjar jag till statsministern att säga ett bestämt nej.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! På samma sätt som mitt svar är en upprepning av det svar som jag har gett till Palme tidigare är Palmes inlägg i dag en upprepning av synpunkter som han har gett uttryck åt när vi tidigare har diskuterat dessa frågor. Jag säger på samma sätt som förut att jag bedömer en tioårsperiod vara fullt tillräcklig. Om man utgår från 1976 är det tio år kvar till 1985. Men det är naturligtvis en fråga om när denna förändrade resurssatsning kommer till stånd. Att jag sade att det var fråga om en tioårsperiod berodde på att vi hade tillsatt energikommissionen, som bl. a. har till uppgift att ta fram ett avvecklingsprogram. Det är fortfarande min bedömning att det är möjligt att göra det under en tioårsperiod. Fråga är när starten för denna avveckling skall ske. Jag upprepade också många gånger under valrörelsen att man skulle inrätta en kommission eller en arbetsgrupp som skulle utreda hur avvecklingen skulle ske, eftersom den måste genomföras successivt.

Man driver inom socialdemokratin minst tre olika linjer. När vi vidtar åtgärder för att sakta ned marschen in i kärnkraftssamhället får vi frågor av följande typ: Varför skall just byggjobbarna i Forsmark drabbas? Nästa typ av frågor har följande innebörd: Varför skall just verkstadsarbetarna – och man pekar då på Uddcomb – drabbas när ni nu drar ner kärnkraftsbyggandet för att inte binda resurser i kärnkraftsproduktionen så länge osäkerheten med kärnkraften består? Samtidigt påstår socialdemokraternas partiordförande att vi driver samma kärnkraftspolitik som den gamla regeringen. Ni får bestämma er inom socialdemokratin!

OLOF PALME (s):

Herr talman! Vi förordar att man nu bygger tolv kärnkraftsreaktorer. Det kallar ni borgerliga för marschen in i kärnkraftssamhället. Ni bygger i realiteten tolv kärnkraftsreaktorer. Det kallar ni att stoppa kärnkraften. Det är, tycker jag, bara hyckleri när ni avskedar ett antal byggnadsarbetare i Forsmark – för i själva verket bygger ni hela innanmätet av reaktorn. I STAL-LAVAL och Uddcomb, på det s. k. ritbordet, är tanken redan

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om avvecklingen av
kärnkraften*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om avvecklingen av
kärnkraften*

färdig, och därför använder ni de här byggnadsarbetarna bara som brickor i ett spel.

Ni satsar alltså dag för dag miljoner, i tiotal, i hundratal, på att bygga tolv kärnkraftsaggregat – och samtidigt påstår ni att kärnkraften skall vara avvecklad 1985. För två veckor sedan skulle den vara avvecklad 1985. Nu är det en glidande skala – "om tio år". Så kan man ju hålla på i all oändlighet, om man börjar tioårsperioden år 2080. Men syftet är att ge sken av att ni behåller samma startpunkt.

Låt mig säga så här: Energikommissionens studiegrupp säger att vi vid en sådan avveckling kommer att få en energibrist 1985 på 25 terawattimmar.

25 terawattimmar motsvarar elförbrukningen i 25 städer av Malmös storlek, för industri, hushåll och allt. Expertgruppen säger: Erfarenheter saknas helt när det gäller att hantera en elbrist av sådan tidsutdräkt och storlek. Vilka skakningar det blir i samhället!

I anledning av detta blir min fråga: Är statsministern beredd att ta ansvaret för de djupgående och mycket allvarliga konsekvenser som en stor och allmän elbrist skulle få för vår levnadsstandard och för vår ekonomiska utveckling? För en sådan elbrist blir följderna av att tillämpa centerens vallöfte.

Jag ställer som sagt frågan: Är ni beredda att ta den konsekvensen?

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! När vi inte ställer ut garantier för att fortsätta byggenheten i Forsmark och Oskarshamn, kallar Olof Palme det för hyckleri. Samtidigt ställer andra socialdemokrater frågor här i riksdagen och undrar: Varför gör ni just detta?

Det är ett besked om hur det är ställt med konsekvensen i energipolitiken inom socialdemokratiet.

Jag har ett bra recept till Olof Palme: Se till att socialdemokratiens ledamöter i energikommissionen ställer upp för att snabbt få fram hur en avvecklingsplan skall se ut, så flyttas inte startpunkten för det programmet fram särskilt mycket.

Sedan får jag veta att i energikommissionen har det kommit fram siffror som tyder på att det blir omöjligt. Olof Palme skall akta sig så att han inte läser sådana där underrapporter på samma sätt som han läste Aka-utredningen, när han i en debatt med mig sade att i och med den utredningen är nu alla problem borta. Vi vet ju hur det är med problemen i fråga om utbränt bränsle i dag.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det vore inte hyckleri om ni verkligen hade stoppat den elfte och den tolfte reaktorn. Det har ni inte gjort. De byggs till 70 %, dvs. allt verkstadsjobb fortsätter. Det är bara byggnadsarbetarna som ni kastar fram som skådebröd. Det är det vi protesterar emot.

Låt mig ställa en fråga. Så här sade Thorbjörn Fälldin i valrörelsen:

Kärnkraften behövs inte. Genom ett tioårigt program sparar vi mer energi än all kärnkraft. Det var sparplanen. I våras förespeglade Thorbjörn Fälldin oss att man skulle kunna spara 40 terawatt i bostadsbeståndet. Nu har planverket lagt fram sin utredning. Den visar att om man vill spara 40 terawatt i bostadsbeståndet, så kostar det 62 miljarder kronor, och man kan bli färdig till år 2000. Utredningen bedömer det ändå som praktiskt omöjligt.

Därför frågar jag: Står Thorbjörn Fälldin fast vid sitt löfte från i våras att spara 40 terawatt i bostadsbeståndet? Och kommer i så fall ett förslag av denna innebörd att av regeringen föreläggas riksdagen?

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Ja, det är riktigt, Olof Palme, att jag i valrörelsen sade att det skulle vara möjligt att genom att följa ett tioårigt sparprogram göra energibesparingar motsvarande vad de 13 reaktorerna skulle kunna ge.

Planverkets rapport bildar underlag för en proposition som skall komma om energihushållning, men det är att märka att man inte behöver nå upp till dessa stora tal. Sedan Olof Palme och hans regering lagt fram förslaget om att vi år 1985 skulle komma att behöva 159 terawattimmar har detta behov reviderats. Utan att behöva räkna med särskilda sparåtgärder har man satt ned detta behov till 133 terawattimmar, dvs. skillnaden i terawattimmar har försvunnit på behovssidan. Hur kan Olof Palme och andra socialdemokrater säga att det fortfarande behövs lika många kärnkraftverk, när ni har reviderat det beräknade energibehovet så kraftigt som från 159 till 133 TWh?

OLOF PALME (s):

Herr talman! Jag vill inte exercera med prognoser, men om energiförbrukningen blir lägre än vad prognoserna förutsagt, betyder det ju att vi i motsvarande grad kan dra ner oljeförbrukningen och därmed slippa motsvarande nedsmutsning av naturen, förutom den väldiga belastning på vår bytesbalans som kostnaderna medför. Detta är intressant i och för sig, och det blir min nästa fråga.

Thorbjörn Fälldin står här och talar om att kärnkraften skall avvecklas. Men i Paris yttrar sig samtidigt den svenska regeringen, och i det uttalandet sägs att man icke utesluter att en utbyggnad av kärnkraftskapaciteten kan ske, och att det inte heller betyder att den svenska regeringen erkänner att kärnkraft måste vara ett nödvändigt element för att uppnå gruppens mål – som det nu är formulerat, dvs. att dra ner oljeförbrukningen. I Paris, i skymundan i förra veckan, sade den svenska regeringen att man väl förstår att kärnkraften måste vara ett nödvändigt komplement till andra energikällor, men redan en vecka senare står statsministern här i Sveriges riksdag och säger att man skall avveckla kärnkraften.

Tala nu om vad det finns för konsekvens i detta! Och vilken av dessa båda regeringens ståndpunkter gäller: den i Paris eller den i Stockholm?

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om avvecklingen av
kärnkraften*

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag vet inte för vilken gång i ordningen jag tvingas påminna Olof Palme om att jag och centerns företrädare i övrigt hela tiden har hävdad att vi icke skall ha kärnkraft, om säkerhetsproblemen icke kan lösas. Jag har också sagt att min bedömning varit – och samma bedömning har jag också i dag – att ingenting tyder på att det går att slutligt lösa dessa säkerhetsfrågor. Jag vet att det finns problem även med oljan. Vi skall göra allt som är möjligt för att söka begränsa de problemen, men säg inte att kärnkraft är bättre än olja! Försök inte heller med sådana här citat hit och dit påstå att vi skulle redovisa två olika uppfattningar!

Det bätar föga att gång på gång upprepa gamla kända argument i denna talarstol, men får jag ändå till sist fråga: Är det någon mer än socialdemokraterna som hävdar att man under alla omständigheter skall bygga vidare på ett kärnkraftsprogram som grundar sig på ett uppskattat energibehov som ligger långt utöver det man räknar med i dag? Jag vill inte svära på att det kommer att behövas så eller så många terawattimmar, men jag tror att energibehovet i praktiken blir betydligt lägre än beräknat. Det går inte att motivera kärnkraften med samma energibehov nu som 1975.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Vi hävdar att man skall fullfölja det beslut som riksdagen tog 1975 med stor majoritet – att man skall fullfölja de tolv kärnkraftverk som är under byggnad. Allt annat vore en gigantisk kapitalförstöring.

Det är inte så att vi har samma gamla argument. Jag pekade på vad expertgruppen sagt om den fruktansvärda elbrist som skulle uppstå. Jag påpekade att den svenska regeringen talar ett helt annat språk i Paris än i Stockholm. Och för att försöka få den här debatten ännu en bit framåt skall jag ställa ytterligare en fråga.

Centerns förste vice ordförande, kommunminister Johannes Antonsson, sade nyligen i en av honom själv godkänd tidningsintervju följande: "Jag anser att det var fel att kärnkraftsfrågan så tidigt blev politiserad i den meningen att partierna tog ståndpunkt. Egentligen är det ju i första hand en fråga för forskare och tekniker." Då frågar jag: Delar centerns ordförande denna av centerns förste vice ordförande framförda mening?

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Min uppfattning är – och det har en enig riksdagsgrupp gett uttryck åt – att politikerna icke kan ställa sig vid sidan av energipolitiken. Och talar man om energipolitik, kan man icke exkludera kärnkraften.

Får jag sedan till sist upprepa min varning till Olof Palme: Läs inte underrapporterna till energikommissionens betänkande på samma sätt som Olof Palme läste Aka-rapporten om hur man skall upparbeta och slutförvara utbränt bränsle! Olof Palme sade i en debatt med mig att

nu var den oro han känt borta, för nu har vi kvitto på att de här frågorna är lösta. I dag diskuteras i hela världen hur vi egentligen skall kunna klara detta, och det råder allt större tveksamhet om uppbyggnaden som sådan.

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om avvecklingen av
kärnkraften*

OLOF PALME (s):

Herr talman! När Thorbjörn Fälldin försöker föra in debatten på ett annat ämne, tvingar han mig att ställa ytterligare en fråga.

Jag läste mycket noga Aka-utredningen och blev då övertygad om att man borde låta bli uppbyggnad t. v. – på grund av att man därvid framställer plutonium och på grund av de osäkerheter som finns i processen. Detta gav det socialdemokratiska partiet klart uttryck för. Vi hade inte behövt den här valsen som spelas upp i massmedia med energiministern och uppbyggnadsanläggningen i La Hague. Vi hade t. v. låtit bli den uppbyggnaden.

Då frågar jag: Varför framhärdat regeringen i kravet på att uppbyggnad skall ske? Och när får vi äntligen besked om huruvida driften vid Barsebäck skall få fortsätta eller icke? Det är två och en halv månad till årsskiftet. Industrin känner oro, arbetare och tjänstemän känner oro, men regeringen sluter sig inne och ger inga besked.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jo, regeringen kommer att ge besked. Får jag påminna kammaren om att detta med att skicka svenskt utbränt kärnbränsle till uppbyggnad var en metod som sattes i sjön under den gamla regeringens tid.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det är riktigt. Vi var kloka nog, när vi läste experternas bedömningar, att ändra oss på den punkten och säga att vi avstår från uppbyggnad t. v.

Jag förstår att centern befinner sig i en svår situation. Man kommer att tvingas steg för steg att vika från sina moraliskt uppblåsta löften under valrörelsen. När det gäller det främsta löftet, avveckling till 1985, kommer sanningens minut obevkligt närmare. Ni tror att ni skall kunna tjäna på att skjuta frågan framför er. Genom att göra det kommer ni bara att få sveket att framstå som ännu mycket större och att få människors tilltro till politiken – det är det som kan drabba oss alla – att minska ännu mer.

Jag har med min fråga velat ge statsministern chansen att rensa luften och hoppa av från ett löfte som varken jag eller egentligen någon annan, förmodligen inte ens statsministern själv, tror på längre. Han tog inte den chansen. Jag beklagar det djupt.

Men vi kommer att fortsätta att föra en energipolitik byggd på förnuftet, på hederlighet och på en realistisk syn på det här landets möjligheter att klara sig i en hård internationell konkurrens.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag har svarat Olof Palme – inte bara på den fråga han ställt skriftligen utan också på en rad ytterligare frågor.

Till sist om det moraliska. Fanns det inte en moralisk dimension i att Olof Palme under hänvisning till Aka-rapporten sade att problemen var lösta? Jag höll under den debatten rapporten i min hand och bad Olof Palme: Visa mig var det står att de här frågorna är slutligt lösta! Olof Palme kunde inte visa det den gången. Nu försöker han i efterklokhetens tecken säga att socialdemokraterna var de första att springa ifrån vad som står i Aka-rapporten, trots att Aka-rapporten var det som tog oron ur bröstet på Olof Palme.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Tala nu sanning! Det jag talar om är uppberedningsdelen, där vi har kunnat ändra mening. Det Fälldin talar om är den slutliga förvaringen.

Jag sade under valrörelsen att Aka-utredningen har visat att man redan med nu känd teknik kan lösa frågan om slutförvaringen på ett tillfredsställande sätt men att vi har 20–30 år på oss och att det går att hitta en bättre teknik. Det var min mening under valrörelsen, det är min mening nu.

Jag tycker att man skall stå vid sin ärliga uppfattning. Hade jag inte denna ärliga uppfattning skulle jag omedelbart förorda att alla kärnkraftsanläggningar i landet omedelbart skulle stängas. Men Fälldin låter anläggningarna fortsätta att gå – det är sex stycken anläggningar som drivs i dag. Han bygger ytterligare sex kärnkraftsanläggningar som producerar avfall varje dag – och så påstår han att han inte tror att avfallsfrågan kan lösas! Det finns ingen konsekvens i detta. Jag intar precis samma sakliga ståndpunkt i den här frågan som under valrörelsen, då jag fick lida mycken smälek för min inställning. Jag tycker att svenska folket har rätt att ställa anspråk på att politiker skall vara hederliga och stå vid sitt ord och sin ärliga uppfattning.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Vad som hela tiden har skilt Olof Palme och mig åt är naturligtvis det som Olof Palme nu själv påpekar. Han säger: Låt oss ta 20–30 år till på oss, så löser vi nog de här problemen. Jag har hela tiden sagt att det vore fel att starta fler kärnkraftverk innan vi vet att säkerhetsfrågorna är lösta. Det är den stora skillnad som rått mellan våra uppfattningar, och jag tror inte att vi nu kommer varandra närmare i den frågan genom fortsatt debatt.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Om *det* vore den stora skillnaden skulle det avspeglas i den konkreta politiken, men ni fortsätter ju att bygga alla våra kärnkraftsreaktorer så att säga. Alla tolv kärnkraftsreaktorerna fortsätter ni

*Om utsträckt tid för
statsbidrag till
beredskapsarbeten
för ungdom*

att bygga trots denna stora principiella skillnad! Ni fortsätter dag för dag att lägga ned hundratals miljoner kronor, ja miljarder, på att bygga kärnkraftverk som ni säger inte skall användas. Det är ju det som är vår anklagelse på ett moraliskt plan, att ni förespeglar människorna att ni har er uppfattning och lovar väldigt mycket, men sedan vågar ni inte ta konsekvenserna av den uppfattningen därför att konsekvenserna för den svenska ekonomin skulle bli förödande.

Men redan den osäkerhet som ni har skapat, de förluster som ni har skapat, är i vårt lands bekymmersamma ekonomiska situation förödande. Därför kräver vi en förnuftig realistisk energipolitik av den typ som jag vet att det i grunden finns en mycket stor majoritet för i denna Sveriges riksdag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om utsträckt tid för statsbidrag till beredskapsarbeten för ungdom

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att besvara Gunnar Olssons (s) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:4, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat mig om jag med hänsyn till krisläget i Värmland är beredd överväga att utsträcka tiden för vissa ungdomsåtgärder inom Värmlands län till den 30 juni 1978.

Regeringen offentliggjorde den 3 oktober en rad beslut om åtgärder för att motverka arbetslösheten i landet. Inom ramen för dessa beslut ryms också de åtgärder som Gunnar Olsson har tagit upp. När det gäller enskilda beredskapsarbeten för ungdom har regeringen gått längre än vad Gunnar Olsson önskar i sin fråga genom att inte bara förlänga åtgärden utan också höja bidraget från 10 till 15 kr. per timme.

Jag är övertygad om att de åtgärder som nu beslutats kommer att få positiva effekter på sysselsättningen i såväl Värmland som i övriga delar av landet.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag får till att börja med tacka arbetsmarknadsminister Per Ahlmark för svaret, tacka för att statsrådet följer goda socialdemokratiska råd. Fortsätt med det även om det skulle bli protester från någon av koalitionsbröderna! Det var nämligen redan den 14 september som jag, med utgångspunkt i det krisläge på arbetsmarknaden som rådde i mitt hemlän, väckte den här frågan.

När regeringen två veckor senare lade fram sitt tiopunktsprogram, som för resten innehöll många bra saker, kunde jag till min glädje notera att utsträckningen av tiden för 75-procentigt bidrag till den 30 juni 1978 stämde helt med vad jag efterlyst två veckor innan det s. k. paketet blev bekantgjort.

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om utsträckt tid för
statsbidrag till
beredskapsarbeten
för ungdom*

När nu åtgärderna, helt i linje med vad jag efterlyste, sätts in generellt för hela landet, kommer detta – precis som statsrådet säger i sitt svar – givetvis också Värmland till del.

De problem vi nu diskuterar står verkligen i fokus. Man behöver bara plöja igenom hela den samlade rikspressens ledarsidor i dag för att förstå hur allvarligt människor ser på den höga ungdomsarbetslösheten. Enligt de uppgifter som sysselsättningsutredningen i går presenterade går ca 40 000 ungdomar utan arbete – en ökning på bara några månader med 30 %. Det innebär att nästan hälften av alla arbetslösa i landet är ungdomar.

Dessa siffror stämmer mycket bra med förhållandet i Värmland, där 44 % av alla arbetslösa ännu inte fyllt 25 år. Värmland har under 1970-talet förlorat ca 2 000 ungdomar i åldern 15–24 år, och det råder f. n. brist på arbetstillfällen på praktiskt taget alla områden i Värmland.

Det har med andra ord skett en påtaglig försämring under den senaste tiden. Det var därför jag ställde den här frågan redan i mitten av september.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Det är två ansikten som socialdemokratin visar upp. På Sergels torg i söndags fick vi höra att vi för "högerpolitik, som leder till arbetslöshet". I dag tackar Gunnar Olsson för att jag "följer goda socialdemokratiska råd".

Jag är utomordentligt glad över att höra att vi alltså nu kan vara överens om vikten av att genom arbetsmarknadspolitiska insatser hålla sysselsättningen uppe och motverka arbetslösheten. Den värdegemenskapen fanns när vi hade en annan regering. Den finns tydligen också i dag.

Det är sant som Gunnar Olsson säger att läget i Värmland är besvärligt på många sätt. Det fanns 4 300 kvarstående arbetssökande i september. Av dem var 1 800 under 25 år. För att möta de här svårigheterna har arbetsmarknadsverket utnyttjat alla de resurser som står till dess förfogande. Man är beredd att ytterligare trappa upp de här åtgärderna, särskilt efter regeringens beslut den 3 oktober.

Närmare 1 200 personer i Värmland hade i september någon form av beredskapsarbete. Av dem var över 500 under 25 år. I utbildning fanns drygt 3 000 personer, varav 2 000 i företag med den s. k. tjugofemkronan.

För att stärka det värmländska näringslivet har man det senaste året beviljat värmländska företag lokaliseringstöd med över 100 milj. kr. Det beräknas ge arbete för 330 personer. Därtill kommer att Uddeholmsbolaget fått ett mycket fördelaktigt lån på 600 milj. kr. Regeringen är beredd att pröva stöd till seriösa företag som vill stärka det värmländska näringslivet.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag står fast vid vad jag sade i mitt första inlägg: I det åtgärds paket som presenterades den 3 oktober fanns onekligen många

bra saker, bl. a. just de åtgärder jag efterlyste i mitten av september. De önskemålen är nu tillgodosedda.

Vi har länge haft dessa problem i Värmland. Vi har aldrig blundat för dem. Men i dag har problemen i mycket hög grad förvärrats. Ingenting är värre för en ung person som för första gången söker ett arbete än att mötas av arbetslöshet. Riskerna för en fortsatt kraftig reducering av sysselsättningen är mycket stora, inte minst på grund av de långtgående inskränkningar som aviserats av flera av länets stora basföretag. Vi räknar faktiskt realistiskt med att antalet arbetstillfällen kan komma att kännbart reduceras ytterligare.

När ytterligare arbetstillfällen kommer i farozonen drabbar det i hög grad ungdomen. Därför måste vi, statsrådet Ahlmark, vara kolossalt observanta på vad som händer i Värmland under den närmaste tiden.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Jag delar helt Gunnar Olssons mening, att vi måste vara observanta på vad som händer – inte enbart i Värmland utan också i andra områden där man har svårigheter med sysselsättningen, inte minst för ungdomen. Det är skälet till att vi framlagt förslag till åtgärder som skall ge jobb eller utbildning åt minst 30 000 människor till en sammanlagd kostnad av ungefär 2 miljarder kronor för vintern.

Vi föreslår en rad åtgärder som berör ungdomarna. Det är kommunala beredskapsarbeten för ungdomar, där kommunerna får statsbidrag på 75 % och där vi har höjt dagsverkskostnaden från tidigare 300 eller 350 kr. till 350 eller 400 kr. Till beredskapsarbeten hos enskilda företag har bidrag tidigare kunnat utgå med högst 10 kr. Regeringens beslut innebär att vi höjer detta bidrag till 15 kr. Denna typ av beredskapsarbeten inne i företagen har givit mycket goda erfarenheter. Vi har vidare genom arbetsmarknadsverket sett till att man ytterligare skärper åtgärderna för att ordna statliga praktikarbeten. Bidragsmässigt innebär det att statliga myndigheter och verket får full täckning för lönekostnaderna för dessa ungdomar.

Jag delar helt Gunnar Olssons värdering: Inget slöseri i ett samhälle är värre än arbetslöshet!

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag känner till åtgärdspaketet. Men när det gäller ungdomen måste det tas fram fler arbetstillfällen, och där måste statsmakternas stimulans bestå; den får inte klippas av vid ett visst datum. Här gäller det att ge kommuner, landsting och privata företagare andrum för att inventera möjligheterna och vaska fram jobb åt ungdomarna. Då kan man inte, som regeringen hade tänkt sig, klippa av stimulansen vid årsskiftet, utan stödåtgärderna måste fortsätta.

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om utsträckt tid för
statsbidrag till
beredskapsarbeten
för ungdom*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om trygghetslag-
stiftningens
tillämpning inom
det konstnärliga
området*

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Just det! De måste fortsätta. Det är ju därför de fortsätter! De klipps inte av vid årsskiftet – vi förlänger dem ju till den 30 juni 1978, precis som Gunnar Olsson efterlyst i sin fråga. Vi är alltså helt överens. Känns det så svårt att säga att vi är helt överens på den punkten?

Jämför man vad vi genom arbetsmarknadspolitiken gör för ungdomar i hela landet i september 1977 – statliga praktikplatser, tiokronan, kommunala beredskapsarbeten och övrigt – med arbetsmarknadspolitiken i september 1976, finner man att det förra året var sammanlagt 18 000 ungdomar som fick jobb eller utbildning på det sättet, medan det i september i år var 28 000 ungdomar. Vi är alltså på väg i rätt riktning. Men erkänn då också, Gunnar Olsson, att vi gör större insatser än någon regering tidigare i svensk historia för att skydda sysselsättningen och motverka arbetslösheten!

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag har sagt två gånger att åtgärds paketet innehåller många bra saker. Men då kan väl Per Ahlmark också erkänna om det var denna fråga i mitten av september som fick statsrådet att fatta beslutet att förlänga det 75-procentiga bidraget från årsskiftet fram till halvårsskiftet nästa år.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Det viktiga är att vi har ett arbetsmarknadsverk i vars styrelse sitter representanter för parterna på arbetsmarknaden – de stora löntagarorganisationerna och näringslivet. De hade ett sammanträde den 23 september, där de lade fram ett antal förslag. Under nio dagar därefter arbetade vi på arbetsmarknadsdepartementet och i regeringen i övrigt fram det paket som Gunnar Olsson helt har anslutit sig till. Detta är den vanliga gången för att få sådana här åtgärder förankrade hos parterna, för att göra dem effektiva så att de skyddar sysselsättningen och motverkar arbetslösheten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om trygghetslagstiftningens tillämpning inom det konstnärliga området

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att besvara *Ingrid Diesens* (m) den 5 oktober anmälda fråga, 1977/78:39, och anförde:

Herr talman! Ingrid Diesen har frågat mig om jag är beredd att vid den kommande översynen av trygghetslagstiftningen också ge de sakkunniga i uppdrag att överväga en mjukare tillämpning av denna lagstiftning inom det konstnärliga området, t. ex. vid teatrar eller Sveriges Radio.

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om trygghetslag-
stiftningens
tillämpning inom
det konstnärliga
området*

Enligt direktiven till den nya anställningsskyddskommittén bör kommittén uppmärksamma de särskilda problem som finns i verksamheter där en flexibilitet i rekryteringen och en viss genomströmning av arbetstagare är naturlig med hänsyn till verksamhetens art. Kommittén skall vid behov lägga fram förslag om hur dessa problem skall lösas. Jag vill också erinra om att en motion, som även berör dessa frågor, skall behandlas av arbetsmarknadsutskottet.

Det kan tilläggas att det redan av förarbetena till anställningsskyddslagen framgår, att arbetsdomstolen i sin bedömning har att ta särskild hänsyn till verksamhetens art och till arbetstagarnas ställning. Många av de aktuella reglerna är också dispositiva så att arbetsmarknadens parter skall kunna anpassa lagstiftningen till den egna branschen eller verksamheten.

Vad den nya kommittén har att göra är att undersöka om lagstiftningen och kollektivavtalsregleringen har verkat tillfredsställande och, om inte, komma med förslag till jämkningar. Att principen om trygghet i anställningen skulle urholkas för dessa arbetstagargrupper är det inte tal om.

INGRID DIESEN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Ahlmark för svaret.

Jag har i dag på förmiddagen med intresse tagit del av de direktiv som statsrådet Ahlmark har utfärdat, och jag fann där också en mening som utgör huvudpunkten i det svar som jag har fått i dag. Statsrådet talar om att man också skall uppmärksamma de verksamheter där det krävs flexibilitet i rekryteringen. Självfallet är jag glad över att man också särskilt nämner den moderata motion av herr Ollén som berör dessa problem och som nu skall behandlas i arbetsmarknadsutskottet. I motionen talas det om att lagstiftningen har lett till problem på vissa sektorer, framför allt på det kulturella och konstnärliga skapande området. Herr Ollén pekar särskilt på Sveriges Radio, som inte i samma utsträckning som tidigare har kunnat använda frilansare och konstnärer av olika slag. Det är alltså arbetsmöjligheter som har försvunnit.

Men det är inte bara på Sveriges Radio som detta är påtagligt; även på teaterområdet har svårigheterna visat sig. De kom till tydligt uttryck när Malmö stadsteater för någon tid sedan skulle tillsätta en ny teaterchef. En av de främsta kandidaterna drog sig tillbaka och förklarade att trygghetslagarna gjorde att han inte kunde fullfölja sin uppgift. Han sade:

”Utan möjligheter till uppsägningar, små möjligheter till omplaceringar, ingen flyttning mellan teatrarna och inga nyanställningar kunde jag inte ta på mig ansvaret.”

Han påpekar också att det inte är ovanligt att en person som är verksam på det här konstnärliga området behöver en omflyttning för att hans skaparförmåga på nytt skall leva upp. Jag tror att de flesta av landets teaterchefer instämmer i den bedömningen.

Även på det här området rör det sig i stor utsträckning om ungdomar

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder för att
hindra taxehöjning-
ar inom allmänna
statliga kommuni-
kationer*

som just har lämnat scenskolorna. Deras möjligheter att få anställning och visa vad de duger till är begränsade, och en uppmjukning av lagstiftningen skulle tillsammans med andra åtgärder – det vill jag betona – kanske åstadkomma en större rörlighet. Som jag tidigare har sagt är på det konstnärliga området en viss frihet och rörlighet av stor betydelse, både för de institutioner som verkar på detta område och för de enskilda konstnärerna, för vilka ett miljöombyte kan betyda ny inspiration och vidareutveckling.

Jag hoppas alltså att den här utredningen skall kunna lösa de nuvarande svårigheterna, självfallet med bevarande av trygghet i anställningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om åtgärder för att hindra taxehöjningar inom allmänna statliga kommunikationer

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara Oswald Söderqvists (vpk) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:26, och anförde:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig om regeringen avser att förhindra vidare taxehöjningar inom allmänna statliga kommunikationer för att stoppa inflationen.

Såväl postverket som televerket och SJ är affärsdrivande verk. Verksamhetens kostnader skall enligt riksdagsbeslut i princip täckas av intäkter från dem som utnyttjar verkens tjänster. Om staten fordrar att affärsverken skall utföra uppgifter som ger underskott, finansieras sådan verksamhet över statsbudgeten. Detta gäller t. ex. i fråga om ersättning till SJ för drift av olönsamma järnvägslinjer.

I ett läge då löner och övriga kostnader stiger skulle ett stopp för prishöjningar inom kommunikationssektorn innebära att en större andel av kostnaderna för dessa verksamheter övervältras på skattebetalarna eller måste tas från annan skattefinansierad verksamhet. Av många skäl tycker jag att detta bör undvikas.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Det var ju negativt, eftersom kommunikationsministern inte är villig att ställa ut några löften om att hjälpa till att förhindra taxehöjningar i fortsättningen.

Jag vill inledningsvis påpeka att det inte är sagt att det krävs att man tar ut mer skattemedel; man kan ju också tänka sig en omfördelning inom statsbudgeten för att finansiera sådan här verksamhet. Man kan t. ex. minska de militära utgifterna, vilket regeringen naturligtvis har möjlighet att göra.

Jag vill säga några ord om kommunikationssektorn i allmänhet och

---

*Om åtgärder för att
hindra taxehöjning-
ar inom allmänna
statliga kommuni-
kationer*

då först om trafiksektorn. Det är här fråga om vilken lösning vi skall välja för att komma till rätta med våra trafikproblem. Skall vi satsa på kollektiva lösningar, som är billigare än om man ser till samhällets samlade utgifter, som kräver mindre energi och som är säkrare för trafikanterna? Eller skall vi satsa mer på privata lösningar, som är dyrare, som ständigt ökar sin andel av energiförbrukningen och som åsamkar samhället stora kostnader i form av investeringar i vägar och trafikleder och dessutom förorsakar oöverskådliga förluster i liv och arbetsförmåga på grund av sina höga olyckstal?

Man kan säga att de styrande i landet redan gjort sitt val. Både den förra och den nuvarande regeringen har accepterat bilismen för såväl person- som godstransporter, utan redovisning av de verkliga kostnaderna.

Det olyckliga trafikpolitiska beslutet 1963 – som väl kommunikationsministern avser när han talar om riksdagsbeslut –, nämligen att varje trafikgren själv skall bära sina kostnader, var ett slag mot all kollektiv trafik. Fastän det nu, 15 år senare, står klart för alla att det var ett dåligt beslut, spökar det fortfarande och påverkar trafikpolitiken, så som vi ser av det beslut om taxehöjningar som nu föreligger.

SJ måste gå ihop om det inte skall bli belastningar för skattebetalarna, säger kommunikationsministern. Hur stor belastning på skattebetalarna utgör den svällande privatbilismen? Dess samlade kostnader för samhället har aldrig redovisats. Det är lönsamt för vissa grupper – för bilindustrin, för oljebolagen, för hela den marknad med prylar och tillbehör som växer i bilismens spår – att den får svälla och ta allt större resurser i anspråk, men det är inte lönsamt för samhället.

Talet om att allmänna trafikföretag måste gå ihop är falskt. Medborgarna har rätt till ett väl utbyggt trafiksystem med skäliga priser. Det är en servicefråga och inte en företagsekonomisk lönsamhetsfråga.

Jag skulle vilja ställa två följdfrågor till kommunikationsministern: Anser kommunikationsministern att 1963 års trafikpolitiska beslut var ett olyckligt beslut? Och om så är fallet: Är kommunikationsministern villig att arbeta i regeringen för en mera helhjärtad satsning på kollektiva trafikmedel?

Kommunikationsministern **BO TURESSON:**

Herr talman! Jag sade, Oswald Söderqvist, i slutet av mitt svar att om man vill undvika taxehöjningar måste man antingen övervältra kostnaderna på skattebetalarna eller ta pengarna från annan skattefinansierad verksamhet. Men det kan som bekant regeringen inte göra utan att fråga riksdagen.

Jag delar uppfattningen att vi naturligtvis skall satsa på allmänna kommunikationsmedel där sådana är en realistisk lösning, men det fordras som vi vet ett visst trafikunderlag. Jag tror därför inte att man kan tala om spårbunden trafik och andra allmänna kommunikationsmedel kontra bilismen som ett antingen-eller. Vi måste ha klart för oss att

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder för att
hindra taxehöjning-
ar inom allmänna
statliga kommuni-
kationer*

det är fråga om både-och.

Bilismen är ett utmärkt komplement till de allmänna kommunikationsmedlen, men tyvärr missbrukas den. Vi kan vara överens om att det inte är till gagn vare sig för våra strävanden att spara energi, för våra strävanden att förbättra miljön eller för våra strävanden att öka trafiksäkerheten. Men vi måste räkna med en kombination av allmänna kommunikationsmedel och enskilda, och det är den optimala kombinationen som vi skall försöka stimulera folk att komma fram till.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är självklart att vi skall ha en kombination av bilism och kollektiva trafikmedel; jag har aldrig heller påstått att man på något sätt skulle helt och hållet avskaffa bilismen.

Men det här hänger ihop med de följdfrågor till kommunikationsministern som jag inte fick något svar på. I beslutet 1963 – för 15 år sedan – låg det en tydlig prioritering av, en tydlig satsning på, en tydlig fördel för just utvecklingen av bilismen både på godssidan och på personsidan, och där fanns också en tydlig diskriminering av de kollektiva trafikmedlen.

Det är klart att man kan skylla på trafikunderlag och sådana saker och säga att det inte är lönsamt att upprätthålla den och den järnvägslinjen eller den och den busslinjen. Samtidigt vet vi att SJ har bedrivit sin trafikpolitik i vissa bygder på det sättet att man exempelvis har lagt om tidtabeller osv. så att man har fått ett mindre trafikunderlag. Sedan har man gått ut och mätt, och så har man sagt: Här har vi så dåligt trafikunderlag att vi måste lägga ner. Det finns exempel på det, men dem känner säkert kommunikationsministern bättre till än jag gör.

Det här är alltså en fråga om vad man vill satsa på. Samhället måste ge sitt stöd åt de trafikmedel som är diskriminerade genom den politik som bedrivs, och det viktiga är alltså om regeringen är villig att arbeta för det eller om den skall fortsätta att prioritera bilismen på övriga trafikslags bekostnad. Självfallet krävs det ett riksdagsbeslut, men det är dock regeringen som kan ta initiativ i dessa frågor. Frågan kvarstår alltså: Anser kommunikationsministern att 1963 års beslut var bra eller dåligt?

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Jag beklagar att jag inte svarade på frågan, men det berodde på att jag inte hann. Lampan började glimta, när tiden var ute. Jag skall försöka besvara frågan nu.

Jag anser att 1963 års trafikpolitiska beslut i princip var riktigt och välgrundat. Jag vägrar bestämt att acceptera några påståenden om att det avsiktligt diskriminerade något trafikslag. Avsikten var att trafikslagen skulle vara absolut jämställda.

Felet med 1963 års trafikpolitiska beslut är enligt min mening att det ännu inte har satts i full funktion. Det är kanske litet sent att göra det nu. Därför arbetar vi på en proposition med en ny trafikpolitisk policy.

som jag hade hoppats att kunna förelägga riksdagen i höst men som jag tyvärr inte kan lägga fram förrän något senare.

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Nej, direkt utsagd var naturligtvis ingen diskriminering av den kollektiva trafiken i 1963 års trafikpolitiska beslut. Direkt eller formellt finns inte heller några beslut som man kan peka på där det sagts att den kollektiva trafiken skall missgynnas. Men den politik som förts och som fortfarande förs missgynnar ovedersägligen den kollektiva trafiken till förmån för privatbilismen.

När det gäller t. ex. helgtrafiken med bussar skummar de privata bussbolagen grädden av trafikströmmarna. Genom långfärdsbussar tar dessa bolag upp de stora trafikanhopningarna vid helgerna. På det sättet undandras SJ ett trafikunderlag. Det är en osund konkurrens. Sådana saker diskriminerar absolut den kollektiva, den samhällsägda, den statliga trafiken och gynnar privata intressen. Där måste man sätta in stötarna och se till att trafiken överförs till det som är billigare och bättre för samhället.

*Om kommunernas
utbyggnadsplaner
för daghemmen*

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om kommunernas utbyggnadsplaner för daghemmen

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Olle Wästbergs* i Stockholm (fp), dels *Göran Karlssons* (s) den 4 oktober anmälda frågor, 1977/78:29 resp. 35, och anförde:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm har frågat mig vilka resultat en utlovad inventering av barnomsorgsplanerna för åren 1978–1982 har givit och hur jag i dag bedömer kommunernas utbyggnadsplaner för daghemmen. Göran Karlsson vill att jag lämnar en redogörelse för situationen vad gäller planerna för barnomsorgen och samtidigt ger besked om vilka åtgärder som ytterligare kan behöva vidtas för fullföljandet av det av riksdagen fastlagda femårsprogrammet. Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Socialdepartementets planeringsgrupp för barnomsorg och Svenska kommunförbundet har gemensamt genomfört en enkät till landets kommuner under augusti–september i år. Avsikten med enkäten var att få svar på i vad mån utbyggnaden av daghem och fritidshem fram t. o. m. år 1981 i facknämndernas förslag till ny barnomsorgsplan för åren 1978–1982 skiljer sig från de uppgifter om utbyggnaden i föregående års barnomsorgsplaner som socialstyrelsen sammanfattade våren 1977.

Socialstyrelsens sammanställning i våras visade att ca 82 000 platser skulle tillkomma i daghem under femårsperioden 1977–1981. Enligt den nu gjorda kommunenkäten beräknas ca 87 000 platser tillkomma under samma period. I sin planering ligger således kommunerna nu ca 5 000

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om kommunernas
utbyggnadsplaner
för daghemmen*

platser högre än i våras.

När det gäller fritidshemmen planerar kommunerna nu att ca 41 000 platser skall tillkomma under perioden, vilket är ca 7 000 platser mer än vad som framgick av den sammanställning socialstyrelsen gjorde i våras.

Kommunenkäten visar vidare att kommunerna planerar att öka antalet familjedaghemplatser med ca 28 000 under femårsperioden.

Låt mig konstatera det positiva i att kommunerna i sin konkreta planering därmed ytterligare har närmat sig det uppsatta programmet som omfattar 100 000 daghemplatser och 50 000 fritidshemsplatser under perioden.

Låt mig samtidigt konstatera att dessa planer inte ger något säkert och slutgiltigt besked om hur utbyggnadsprogrammet kommer att fullföljas. Av planerna framgår att ca 57 000 daghemplatser beräknas tillkomma under de tre första åren av utbyggnadsperioden, dvs. under åren 1977, 1978 och 1979. Det är 3 000 fler platser än vad som förutsattes när utbyggnadsprogrammet lades fast. Å andra sidan kommer det enligt nuvarande planer att tillkomma ca 16 000 färre platser under åren 1980 och 1981 än vad programmet innebar. Detta bekräftar tidigare erfarenheter av att svårigheterna att överblicka de sista åren i en femårig planeringsperiod får genomslag i den konkreta planeringen.

Den lämnade redovisningen visar att det fortfarande finns tid för kommunerna att genom en ökning av det daghems- och fritidshemsbyggande som enligt programmet skall genomföras under åren 1979 och 1980 nå det uppsatta utbyggnads målet. Vid mina senaste överläggningar i denna fråga med Svenska kommunförbundet i augusti framgick att dess ledning bedömer det troligt med en högre verklig utbyggnadstakt än planerna just nu visar för nämnda år. Härvid konstaterades även att Kommunförbundet under hösten kommer att genomföra en serie konferenser i samtliga län. Vid dessa konferenser kommer Kommunförbundet att gå igenom utbyggnadssituationen i alla kommuner för att därigenom få ett underlag för att bedöma vilka åtgärder som från förbundets sida kan vara möjliga att vidta för att söka förbättra kommunernas förutsättningar att motsvara utbyggnadsprogrammets ambitionsnivå. Jag kommer att ta del av resultatet härav vid kommande överläggningar med förbundet.

Regeringen har vidare på min föredragning vid dagens regeringssammanträde givit planeringsgruppen för barnomsorg i uppdrag att genomföra en analys av i vad mån olika kommuner i sin nu aktuella planering genom utbyggnad av daghem når upp till den allmänna riktpunkten på ca 80 % av det platsbehov som med ledning av kommunernas vid överenskommelsen gällande förskoleplan kunde beräknas för år 1980. Planeringsgruppen åläggs därvid också att analysera orsakerna till att kommunerna i förekommande fall inte har kommit upp till denna nivå. Uppdraget skall redovisas i sådan tid att en redogörelse härför kan lämnas i anslutning till att riksmötet samlas efter julupphållet.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Det finns anledning att vara bekymrad när det gäller daghemsutbyggnaden, för det första över utbyggnadstakten och för det andra över kvaliteten. Att okunnigt struntprat av Anna Wahlgrens typ kan få fäste i opinionen – inte bland de tusentals föräldrarna i daghemskön men i opinionen över huvud taget – beror på att många daghem helt enkelt är för dåliga. Kvaliteten måste förbättras i takt med utbyggnaden – inte sänkas. När socialdemokraterna i Göteborg ensamma av alla partier kräver att taket för barngrupper skall höjas till 20 barn, då går man reaktionens ärenden. Vi skall bygga bort daghemsbristen, men inte till priset av kvalitetsförsämring. Låt oss skärpa kvalitetsnormerna för daghemmen när det gäller personal – det står ju också i regeringsdeklarationen – och samtidigt minska det onödiga detaljkrångel som ofta hindrar goda lösningar, t. ex. lägenhetsdaghem.

Socialministern verkar ha en viss förtröstan inför framtiden när det gäller utbyggnaden. Jag undrar om det finns anledning till det. Som socialministerns svar visar, har överenskommelsen mellan staten och Kommunförbundet hittills hållits – och det är bra. För 1978 håller den också liksom för 1979. Men 1980 spricker den. Och för hela perioden ser läget inte bra ut. Jag vill därför fråga: Hur tror socialministern att vi skall klara hela perioden? Behövs det några ytterligare åtgärder? Planen bygger ju på en frivillig överenskommelse mellan staten och Kommunförbundet, där staten hållit sin del. Hur skall vi då göra för att kommunerna skall hålla sin?

Och hur ser socialministern på den här typen av frivilliga överenskommelser mot bakgrunden av vad vi vet hittills? Detta är en viktig fråga, därför att riksdagsbeslutet innebär ju också full behovstäckning 1986, dvs. att när den här planperioden är avslutad måste daghemsutbyggnaden fortsätta mycket snabbt. Alla de föräldrar som står i kö vet ju att vi i dag långt ifrån är på väg att nå behovstäckning. Det är också uppenbart att det finns en betydande olikhet mellan olika kommuner när det gäller att nå upp till målsättningen.

Därför vill jag fråga om socialministern är beredd att ta upp någon typ av speciella överläggningar med de kommuner som ligger under normen.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Också jag tackar socialministern för svaret.

Det är riktigt att siffrorna för hösten 1977 är bättre än de som redovisades i våras när det gäller daghemsutbyggnaden. Men det är anorlunda när det gäller fritidshemmen. Där håller inte vårsiffrorna, utan höstundersökningen ligger sämre till, ungefär 1 400 platser lägre än vad vårplanerna visade.

Det finns anledning för socialministern att med skärpa följa utvecklingen. De ökade byggkostnaderna och kommunernas kärva ekonomiska läge kan göra att planerna inte hålls. Här gäller det att inte bara låta

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om kommunernas
utbyggnadsplaner
för daghemmen*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om kommunernas
utbyggnadsplaner
för daghemmen*

det gå, utan vara offensiv och visa vilja att driva på i arbetet.

Även med de nya siffror som socialministern nu presenterar för hösten 1977 ligger man under den siffra man enligt överenskommelsen skulle uppnått 1981, med inte mindre än 24 000 platser. Det är detta jag finner oroande på sikt, särskilt som det är svårare – som det sägs – att överblicka vad som händer under de senaste åren av femårsperioden. Man skall också hålla i minnet att planerna är en sak, verkligheten ofta en annan.

Ett säkrare grepp på det hela får vi möjligen när kommunernas budgetar för 1978 är klara. Då vet vi mer om huruvida utbyggnadstakten kan hålla. Jag tror att det kommer att visa sig svårt för vissa kommuner att klara den planerade nivån för utbyggnaden.

Jag håller helt med min medfrågare Olle Wästberg om kvaliteten när det gäller barnomsorgen, men jag kan inte godkänna hans resonemang beträffande Göteborg. Det var den borgerliga ledningen som hade kört ekonomin i botten. Därför tvingas man från socialdemokratisk sida att vara återhållsam när det gäller barnomsorgen.

Beslutet att göra en analys beträffande platsantalet och behoven är bra, men när det gäller ambitionerna är nog 80 % en utopi i de flesta kommunerna. Jag tillät mig att göra en undersökning av kommunerna i det län som jag representerar, och jag skall försöka hastigt skildra läget där.

I Eksjö finns daghemsplatser bara i den gamla staden, inga platser i industrisamhällena i övrigt i kommunen.

I Gislaved är ambitionsnivån 43 %, socialdemokraterna ville sträcka sig till 60 %. I Jönköping håller planerna för 1977/78, sedan håller de inte.

I Nässjö håller inte planerna. Eftersläpningen är betydande.

I Tranås håller man femårsplanen, men den är helt otillräcklig.

I Vetlanda har man i dag 45 platser och har 30 under utbyggnad. Planerna hålls, men 75 platser i en kommun på 30 000 invånare med betydande industrier kan var och en inse är otillräckligt.

Denna undersökning liksom liknande rapporter från andra håll i landet gör mig orolig för vad som kan komma att ske i ett kärvat ekonomiskt läge, där regeringspartierna gör vad de kan för att försämra standarden för barnfamiljerna och där man riskerar att kommunerna drar in på daghems- och fritidshemsbyggandet.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag delar Göran Karlssons uppfattning att planerna är en sak och verkligheten en annan. Verkligheten säger att för de första åren – jag upprepar det – ligger vi före i utbyggnadstakten. Den undersökning som skett visar att vi ligger 5 000 platser högre i planeringen än vad vi gjorde i våras. Det talar väl ett tydligt språk.

Olle Wästberg säger att det finns anledning till oro. Han är bekymrad för utbyggnadstakten. Jag förstår inte riktigt denna oro. Olle Wästberg kan ändå inte bortse från vad som hänt under dessa två år och vad

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om kommunernas
utbyggnadsplaner
för daghemmen*

som är planerat under de tre kommande åren. Vad som händer i Göteborg får herr Wästberg diskutera med göteborgarna om.

När det gäller situationen i enskilda kommuner, så har jag i mitt interpellationssvar redovisat att vi givit planeringsgruppen för barnomsorg i uppdrag att göra en analys. När den analysen föreligger kommer vi att diskutera situationen med Kommunförbundet. Det är ändock mellan Kommunförbundet och regeringen som den här uppgörelsen träffats, och som jag meddelat här har jag haft ett sammanträffande med Kommunförbundet i augusti och skall ha ett nytt sammanträffande med Kommunförbundet någon gång i december, när förbundet genomfört de länskonferenser som har planerats.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Byggnadskostnadsutvecklingen kommer även att inverka på barnstugoutbyggnaden – det tror jag vi är på det klara med – och att detta i sin tur kommer att göra kommunerna mer återhållsamma tror jag också att vi helt klart kan konstatera.

Kvadratmeterkostnaderna för byggande av daghem har ökat från i genomsnitt 1 747 kr. 1975 till 2 457 kr. i år. Det är naturligtvis ett allvarligt moment.

Jag är övertygad om att de kommunala fullmäktigeledamöterna kommer att i vissa fall hesitera inför denna kostnadsutveckling och dra sig för att bygga ut.

Socialministern har all anledning att med uppmärksamhet följa utvecklingen och vara beredd att ingripa, om utbyggnadstakten minskas.

I det sammanhanget vill jag citera vad som skrivits i en ledare i högerpressen. Jag läste den i Gotlands Allehanda och i Västerviks-Tidningen, och jag skulle säkert ha kunnat finna den i många andra höger-tidningar, om jag fortsatt att söka. Jag har också läst den i Jönköpings-Posten.

I denna ledare säger man att det är "härresande att så många i dag jämställer denna tillsyn" – i barnstugorna – "med barnomsorg över huvud taget". Det har med andra ord gått så långt att dag- och fritidshem blivit den definitionsmässiga förklaringen till vad barnomsorg egentligen handlar om.

Frågan är därför om det inte är dags för regeringen att sluta upp med att – i rädsla för en högljudd socialdemokratisk opposition – sticka huvudet i busken. När skall kraven på rimlig ekonomisk ersättning – vårdnadsbidrag – från exempelvis föräldrar som själva vill vårda sina barn tillgodoses? Och när skall regeringsdeklarationens ord om valfrihet mellan olika barnomsorgsalternativ förverkligas?

Herr Rune Gustavsson! Eftersom både herr Gustavssons parti och det moderata samlingspartiet omfattar den filosofi som denna ledare andas, så tror jag att man tyvärr kan räkna med att utbyggnaden av barnomsorgen inte kommer att skötas så bra som den borde skötas.

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om kommunernas
utbyggnadsplaner
för daghemmen*

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill först bara konstatera att Göran Karlsson väljer att försvara att socialdemokraterna i Göteborg gör en av de mest drastiska försämringarna av kvaliteten i barnstugorna genom att höja antalet barn i barngrupperna.

Ja, Rune Gustavsson, jag känner oro när det gäller utbyggnaden av daghem. Jag gör det inte på grund av det som hänt, för där har det gått bra i förhållande till de planer som finns, utan jag känner oro just för planerna. Vi bör ändå ta kommunerna på orden när de säger, att de i sina planer inte kommer att klara utbyggnaden. Det är allvarligt och det kräver åtgärder.

Vi har självfallet inom alla politiska partier ett ansvar för att våra partivänner ute i kommunerna arbetar för att planerna skall hålla. Därför är det oroväckande när i Eskilstuna folkpartisterna ensamma får reservera sig mot nedskärningar och senareläggningar av planerad barnstugeutbyggnad.

Jag vill upprepa min fråga – som jag inte fick svar på – nämligen hur socialministern, med utgångspunkt i vad vi vet om hur kommunerna hittills planerat, ser på den här typen av frivilliga överenskommelser mellan staten och kommunerna. Jag undrar också om socialministern har några andra förslag eller tankar när det gäller hur vi skall förverkliga målsättningen än att han återigen skall träffa Kommunförbundet. Finns det inte anledning att börja titta på de enskilda kommunerna?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag skall upprepa för herr Olle Wästberg i Stockholm det som står i slutet på mitt svar, nämligen att vi skall göra en enkät och en analys för att se hur det ser ut i de olika kommunerna. Min rekommendation är att herr Wästberg läser svaret en gång till.

Göran Karlsson tog upp frågan om fritidshemmens utbyggnad. Tyvärr hann jag inte svara förra gången, men det är nog så, att kommunerna till följd av diskussionen om SIA:s utveckling har blivit efter när det gäller planeringen av fritidshemmen. Jag har också den uppfattningen att kommunerna har ganska stora möjligheter att rätt snabbt bygga ut den verksamheten, för man behöver inte bygga lokaler i alla situationer. Det finns ganska många lokaler, och det finns också utrymmen i många skolor. Jag är helt medveten om att vi ligger efter på detta område men är övertygad om att kommunerna kommer att kunna planera bättre när SIA-skolan får en fastare form. Vi hade ju en gång en diskussion i socialutskottet om hur det här skulle kunna utvecklas.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Det är bra att också ta andra lokaler i anspråk. Det har jag inte någonting emot. Kan det påskynda en utbyggnad av fritidshemmen är det ju bara bra.

Med anledning av det svar vi fått konstaterar jag att socialministern

nu säger sig vara beredd att följa frågan med uppmärksamhet, och jag förutsätter att det innebär att han då är beredd att vidta de åtgärder som kan behövas. Han har därför i dag klarat sig undan med sitt svar. Jag kan också säga att vi kommer att följa utvecklingen på detta område mycket noga och att vi kommer igen, om det skulle visa sig att kommuner och regering gör sig skyldiga till försummelser.

Till herr Olle Wästberg vill jag säga att eftersom man i Göteborg, under det borgerliga skedet, så kapitalt körde ekonomin i botten hjälper inga varma deklarationer om kvaliteten i barnomsorgen. Verkligheten tvingar göteborgarna att ta det här steget. Det är hela sanningen.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Verkligheten tycks, herr Göran Karlsson, tvinga socialdemokraterna i Göteborg att försämra barnomsorgen, men man har inte fått med sig något av de andra partierna.

Det finns i Rune Gustavssons svar ett besked om att man skall göra en enkät och en analys beträffande läget i de enskilda kommunerna. Men vad jag frågade om var om den enkäten skulle leda till någon åtgärd från socialministerns sida, dvs. om han ämnar ta upp några slags samtal med de kommuner som klart ligger under normen.

Socialministern får nästan alltid någonting irriterat i rösten när han skall svara på frågor om daghemsutbyggnaden. Jag tycker att han i stället borde ta tillfället i akt att klargöra att regering och riksdag inte kan acceptera att kommunerna inte håller sin del av den överenskommelse som uppnåtts mellan staten och Kommunförbundet. Vi måste klara daghemsplanen.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag är inte alls irriterad, men jag tycker det är felaktigt av herr Wästberg att påstå att kommunerna icke håller sin del av överenskommelsen. Detta vet Olle Wästberg inte någonting om i dag. Olle Wästberg vet en sak och det är att kommunerna under de tre första åren har byggt och bygger fler platser än överenskommelsen innebär. Beträffande de två sista åren av femårsperioden motsvarar siffrorna i dag inte vad som överenskommit, men om man tar siffran som gäller för tiden från i våras och fram till i dag finner man, herr Olle Wästberg, att det föreligger en ökning med 5 000. Därtill kommer att man har planerat in 28 000 platser i familjedaghem.

Jag tror att jag i mitt förra inlägg sade vad som kommer att ske när analysen är klar. Vi kommer att regelbundet ha kontakter med Kommunförbundet. Det är mellan Kommunförbundet och regeringen som uppgörelsen träffades, och vi har att i första hand ta upp diskussion med Kommunförbundet.

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder för att
underlätta barnstugeutbyggnaden*

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Det var väl inte meningen att Olle Wästberg i Stockholm och jag skulle diskutera med varandra, eftersom min fråga var ställd till socialministern, men eftersom Olle Wästberg framhärdat tvingas jag att säga till honom, att socialdemokraterna i Göteborg var nödsakade att ta konsekvenserna av ett borgerligt vanstyre som medför att man får höja skatten med ungefär tre kronor under de aktuella åren därför att ekonomin hela tiden har släpat efter. Det är detta som tvingar socialdemokraterna till det beslut som har fattats när det gäller barnomsorgen. Både jag och socialdemokraterna i Göteborg vill ha en god kvalitet på denna, men de förhållanden som uppkommit på grund av de borgerligas politik gör att man nu även måste skära ned dessa ambitioner. Att sedan de borgerliga i den situationen nu bjuder över när det gäller kvaliteten på barnomsorgen betraktar jag närmast som hyckleri.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Ja, hittills har kommunerna hållit överenskommelsen, och det är väldigt bra. Det är också bra att utbyggnadsplanerna har förbättrats. Men kommunerna planerar att inte hålla överenskommelsen, och om man tror på deras planer – det bör man ändå försiktigtvis göra – finns det anledning till oro och därför till åtgärder.

Vidare framhärdat jag i mitt påstående att det är att göra barnstugeutbyggnaden den största otjänsten att sänka kvaliteten. När kommunerna har ekonomiska problem skall det inte få gå ut över barnen, men det har socialdemokraterna valt att göra och det försvarar Göran Karlsson.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om åtgärder för att underlätta barnstugeutbyggnaden

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 5 oktober anmälda fråga, 1977/78:41, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig om det i dag finns några planer på ett statligt övertagande av personalkostnaderna i syfte att underlätta barnstugeutbyggnaden och förhindra att av pris- och hyresstegringar redan hårt ansatta barnfamiljer ytterligare drabbas.

Kommunerna har ansvaret för barnomsorgen i enlighet med barnomsorgslagen. Kommunerna har enligt samma lag ansvaret för att genom en planmässig utbyggnad av förskola, familjedaghem, fritidshem och annan förskole- och fritidshemsverksamhet sörja för att de barn som på grund av föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller av andra skäl behöver omvårdnad får sådan, om behovet inte tillgodoses på annat sätt.

Staten underlättar genom speciella bidrag till kommunerna utbyggnaden av barnomsorgen. Ett nytt statsbidragssystem med väsentligt höjda och värdebeständiga statsbidrag infördes fr. o. m. den 1 januari 1977.

Värdesäkringen sker genom anknytning till löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst.

Någon ytterligare anknytning av statsbidraget till personalkostnaderna är inte aktuell.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret, men jag beklagar att det var så negativt. Taxehöjningar planeras ju i dag i många kommuner runt om i landet, bl. a. i Stockholm och i Lund, och dessa taxehöjningar kommer att drabba barnfamiljerna mycket hårt. Låt mig bara nämna en av de konstruktioner som socialförvaltningen i Stockholm har lagt fram – man vägrar att kalla dem förslag, eftersom man själv är så negativt inställd till dem. Enligt denna konstruktion skulle en tvåbarnsfamilj, där bägge föräldrarna förvärvsarbetar men samtidigt bägge är lågavlönade, få ökade utgifter på i runt tal 5 000–6 000 kr. om året.

Vi vet att barnfamiljerna är en redan hårt pressad grupp. Det är de som främst drabbas av regeringens ekonomiska politik med prishöjningar på, enligt vad vi fick höra i går, hittills i år 16,3 % och med rekordhöga hyreshöjningar. Lägg så ovanpå det de aviserade höjningarna av de sociala taxorna i kommunerna, inser man lätt att regeringens tal om att värna barnfamiljernas ekonomi är rena hånet. Effekterna av dessa taxehöjningar kommer nämligen endera att bli att kvinnorna tvingas sluta arbeta – och hur hänger det samman med allt fagert tal om jämställdhet? – eller att man tar ut barnen från daghemmen och fritidshemmen.

När Stockholm senast höjde fritidshemstaxan slutade omedelbart 600 barn.

Såväl LO-rapporten om barnomsorg som SOMI-rapporten visar vilka katastrofala följder den bristfälliga utbyggnaden av barnomsorgen lett till genom att så många barn också i förskoleåldern går utan tillsyn under delar av dagen. Många barn kommer alltså att tvingas bli påsbarn eller nyckelbarn om kommunerna genomför sina planer.

Vi kan inte acceptera detta raffinerade sätt att få bort köerna. En bra daghems- och fritidshemsplats är en rättighet för barnen på precis samma sätt som de har rätt till skolundervisning.

En rättighet skall inte avgiftsbeläggas, utan man skall i stället sträva efter att göra förskolan helt gratis. Bästa sättet att åstadkomma detta är naturligtvis att staten tar över personalkostnaderna – särskilt mot bakgrund av att investeringskostnaderna men också driftskostnaderna stigit mycket kraftigt så att, trots de ökade statsbidragen, kostnaderna för kommunerna stigit enormt. Att höja statsbidragen är också ett av de bästa sätten att få fart på barnstugeutbyggnaden.

Jag kan inte låta bli att förvåna mig över Olle Wästbergs och Göran Karlssons inlägg i den föregående debatten. Man vill alltså ha en ökad barnstugeutbyggnad till stånd, men man är inte beredd att kämpa för att staten tar över personalkostnaderna.

Jag vill ställa en följdfråga: Är socialministern beredd att öka statsbidragen mot bakgrund av den prisstegringstakt som vi har i dag?

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om åtgärder för att
underlätta barnstugeutbyggnaden*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder för att
underlätta barnstugeutbyggnaden*

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag har gett Eva Hjelmström ett klart besked i mitt svar tidigare. I samband med överenskommelsen infördes ett nytt statsbidrag, som i verkligheten innebar att staten åtog sig att svara för mellan 70 och 75 % av kommunernas nettoutgifter för driften av daghemmen. Detta bidrag gjordes värdebeständigt genom att man anknöt det till löneutvecklingen.

Någon ytterligare anknytning av statsbidraget till personalkostnaderna är, som jag redan har sagt, inte aktuell.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! De nuvarande bidragen täcker inte 70–75 % av kommunernas utgifter för barnstugeutbyggnaden. Det räcker med att titta på kostnadsutvecklingen på investeringssidan. Denna har under de senaste två åren inneburit en prisstegring på över 150 %. Därtill kommer alla övriga utgifter som har ökat för kommunerna. Siffran 70–75 % är därför helt felaktig.

Det visar sig också att beträffande fritidshemmen t. ex. har kommunernas nettoutgifter, trots statsbidragen, ökat kraftigt.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Ett tillrättaläggande! Om jag uppfattade Eva Hjelmström rätt, skulle kostnaderna för utbyggnaden av daghemmen ha ökat med 150 %.

För tiden från det uppgörelsen träffades mellan regeringen och Kommunförbundet fram till första kvartalet i år har vi en ökning av investeringskostnaderna för barnstugor på i medeltal 25 %.

Denna ökning ligger i genomsnitt lägre än kostnadsstegringen när det gäller byggandet av lägenheter.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! De siffrorna överensstämmer inte med de siffror som kammarkontoret i Stockholm har redovisat över ökade kostnader för bl. a. Stockholms kommun.

Sedan vill jag upprepa min fråga, om socialministern anser att de kostnadsökningar, som dessa kraftigt ökade taxor innebär för barnfamiljerna, kan anses rimliga och kan anses stå i överensstämmelse med den målsättning som anges i regeringsdeklarationen – att man skall värna om barnfamiljerna.

Är det att värna om barnfamiljerna att de kommer att få kraftigt ökade utgifter för barnomsorgen, ovanpå alla andra utgiftsökningar?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Om Eva Hjelmström tar en enskild kommun, kan hon hitta siffror som är betydligt högre än de jag nämnde, för det är stora variationer. De siffror jag anförde tog jag från en undersökning som statens pris- och kartellnämnd har gjort.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag noterar att socialministern inte svarade på min senaste fråga, om det kan anses stå i överensstämmelse med regeringsdeklarationen att barnfamiljer kan få ökade utgifter på 5 000–6 000 kr. för barnomsorgen.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Som Eva Hjelmström torde observera höjde vi de allmänna barnbidragen den 1 juli i år. Vi har också sagt – i samband med att vi presenterade krispaketet – att de två grupper som vi prioriterar är barnfamiljerna och de äldre. Detta står fast.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Den höjning av barnbidraget som gjorts täcker på intet sätt ens de ytterligare utgifter som barnfamiljerna har haft på grund av ökade hyror och höjda priser. Ovanpå detta läggs så ökningen av de sociala utgifterna. Det är en mycket kraftig standardförsämring som barnfamiljerna har drabbats av.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om normer för personaltäthet och gruppstorlek inom förskolan

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 5 oktober anmälda fråga, 1977/78:42, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig om jag anser att det förhållandet att flera kommuner planerar kraftiga höjningar av barngruppernas storlek är i överensstämmelse med den uttalade målsättningen om kvalitativt bra barnomsorg och om det finns några planer på att uppfylla uttalandena i regeringsdeklarationen om normer för personaltäthet och gruppstorlek.

En enig barnstugeutredning föreslog bl. a. en organisationsmodell med åldersblandade grupper – s. k. syskongrupper – för barn i åldrarna två och ett halvt till sju år. Antalet barn per grupp borde variera beroende på förhållandena. Med hänsyn till barnens sociala och känslomässiga utvecklingsnivå föreslog utredningen att antalet inskrivna barn per grupp inte borde överstiga 20.

I den proposition som lades fram för riksdagen med anledning av utredningens förslag framhölls att det borde ankomma på socialstyrelsen att på grundval av utredningens förslag, remissyttrandena och erfarenheterna från den då pågående försöksverksamheten utarbeta vägledning till kommunerna i frågan. En sådan vägledning har utarbetats av socialstyrelsen.

Av denna framgår att den enda tvingande norm som finns är den

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om normer för
personaltäthet och
gruppstorlek inom
förskolan*

som avser inomhusyta per barn. I övrigt finns i enlighet med riksdagens beslut rekommendationer och riktlinjer. Normen, liksom riktlinjerna i övrigt, avser lokaler som från början nybyggs för barnstugeverksamhet. Det är således kommunerna som själva i allt väsentligt anger standarden i förskolan.

Det hindrar inte att regeringen i olika sammanhang har givit uttryck för sin vilja att medverka till att barnomsorgen hålls på en kvalitativt hög nivå.

Sedan utbyggnadstakten nu ökats kraftigt har kommunerna i allt större utsträckning fått tillgripa andra lösningar än nybyggnad, framför allt i befintliga bostadsområden. Med anledning bl. a. av besvär över socialstyrelsens beslut om platsantal i tre lägenhetsdaghem – besvär som regeringen bifallit – har en arbetsgrupp inom regeringskansliet i höst påbörjat en översyn av principerna för statsbidragsgivningen till daghem m. m. Arbetsgruppen skall även behandla normer för personaltäthet och gruppstorlek i förskolan. Arbetsgruppens arbete kommer löpande att diskuteras i en särskild referensgrupp dit representanter för bl. a. socialstyrelsen, Svenska kommunförbundet och berörda fackliga organisationer kommer att inbjudas.

Jag har vidare för avsikt att i anslutning till detta arbete överväga frågan om huruvida särskilda medel kan ställas till socialstyrelsens förfogande för ytterligare utvärdering av verksamhet i syskongrupper med olika barnantal.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

I december förra året ställde jag en liknande fråga till socialministern och fick då beskedet att frågan omgruppstorlekar och personaltäthet skulle bli föremål för närmare prövning av regeringen i samarbete med kommuner och personalorganisationer. Sedan dess har det alltså varit tyst, och några normer har vi inte sett röken av, trots att det gått över ett år sedan man i regeringsdeklarationen förklarade att normer skulle fastställas. Socialstyrelsen väntar, personalorganisationer väntar, föräldrar väntar. De enda som inte väntar är kommunerna, som tar de nya statsbidragsbestämmelserna till intäkt för sitt besparingsnit och konsekvent genomför sardinburkspolitiken.

I Göteborg – det fick vi höra i en tidigare debatt – vill socialdemokraterna nu fastställa platsantalet för syskongrupper till 20, trots att socialstyrelsen rekommenderar 15. De nya statsbidragsbestämmelserna medger att man går ända upp till 20. I Stockholm hävdar kammarkontoret att man kan spara in ett helt års utbyggnad av daghemsplatser om man går in för 20-barnsgrupper. Till vilket pris säger man dock inte.

Så här tolkas alltså de nya bestämmelserna av kommunerna, vilket får helt förödande effekter, inte bara på lång sikt utan också på kort sikt. Jag kan inte underlåta att ställa en personlig fråga till socialministern: Är han beredd att ta hand om 20 barn i en åldersintegrerad grupp? Också

---

*Om normer för
personaltäthet och
gruppstorlek inom
förskolan*

personal på daghem har faktiskt rätt till raster, och de kan bli sjuka.

Syskongrupperna har ju visat sig vara en bra form. Men nu tvingas alltså personal och föräldrar motarbeta en erkänd pedagogiskt viktig verksamhet, och det är rena vansinnet.

I svaret sägs nu att en arbetsgrupp skall utreda frågan, och det är naturligtvis bra och välkommet. Men när kommer denna arbetsgrupp att vara klar?

Jag skulle också vilja ställa en annan fråga. I Göteborg kommer förhoppningsvis förslaget om att utöka barngrupperna till 20 barn att föllas. Men om det i någon annan kommun fattas ett liknande beslut – om att utöka till 20 barn i dessa grupper – är då socialministern beredd att bifalla eventuella besvär över ett sådant beslut?

Med anledning av det svar jag fick på min förra fråga vill jag även ställa frågan: Kommer dessa normer att diskuteras parallellt med de ekonomiska bidragen till kommunerna? Detta är av väsentligt intresse för kommunernas ekonomi.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är väl ändock så, Eva Hjelmström, att vare sig det är 15 eller 20 barn i en grupp så utgår man inte ifrån att ett daghem har endast en anställd. Jag var i Göteborg i går och vill bara nämna, utan att på något sätt ta ställning till de diskussioner man för där, att i syskongrupper med 20 barn räknade man med personalantalet fyra, och i syskongrupper med 15 barn räknade man med tre. Så jag blir nog inte utsatt för det där problemet att själv behöva ställa upp och ta hand om 20 barn – och jag skulle inte kunna göra det heller.

Sedan vill jag säga att kommunerna är suveräna, och jag får inga sådana överklaganden som Eva Hjelmström efterlyser här.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Då blir min första fråga desto angelägnare, eftersom man nu genomför den här sardinburkspolitiken ute i kommunerna: När kommer arbetsgruppen att vara klar med sin verksamhet? Det är inte bara Göteborg det gäller utan också andra kommuner. Erfarenheterna av den försöksverksamhet man har haft med exempelvis 20-barnsgrupper i Östersund, Halmstad och Borås är entydigt negativa. Barn och personal har blivit stressade, det har varit hög ljudnivå, sömnrubbningar och daghemsvägran. När kommer alltså arbetsgruppen att vara klar?

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärderna för
att fastställa
faderskap*

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Per Gahrtons* (fp) den 5 oktober anmälda fråga, 1977/78:43, och anförde:
Herr talman! Per Gahrton har frågat mig om jag anser det rimligt om de sociala myndigheterna minskar sina ansträngningar att fastställa faderskap med hänvisning till kvinnors frigörelse och jämställdhet.

Enligt 2 kap. 1 § föräldrabalken åligger det barnavårdsnämnden att försöka utreda vem som är fader till barnet och sörja för att faderskapet fastställs. Som framgår är bestämmelsen mycket klart formulerad. Den skulle kunna räcka som svar på Per Gahrtons fråga. Jag vill ändå stryka under att det enligt min mening finns många starka skäl som talar för behovet av det stadgande som jag har citerat. Jag vill beröra några.

Det är naturligtvis av största vikt för barnet att få faderskapet fastställt och att få veta vem som är fader, med de möjligheter till kontakter med denne som detta i skilda skeden av livet kan leda till. Också ur faderns synpunkt är det av samma skäl viktigt att få faderskapet fastställt.

Det har vidare betydelse för barnets ekonomiska situation, bl. a. beträffande underhållsbidrag och rätt till framtida arv. Det är samtidigt av intresse för samhället att få faderskapet fastställt, så att faderns underhållsskyldighet kan utredas och fastställas.

Det kan enligt min uppfattning inte godtas att de sociala myndigheterna minskar sina ansträngningar att fastställa faderskap med hänvisning till kvinnors frigörelse och jämställdhet. Svaret på den ställda frågan måste alltså bli nej.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

En utgångspunkt i den svenska föräldrarätten är ju att barn skall behandlas lika oberoende av föräldrarnas inbördes förhållanden och att alla barn har rätt till samhällets aktiva medverkan för att få kännedom om och om möjligt kontakt med båda föräldrarna oberoende av deras inbördes relationer. Flera lagändringar har på senare år gått i den riktningen. Det är mot den bakgrunden jag har känt oro när jag fått kännedom om de senaste årens trend att på sina håll lägga ned faderskapsutredningar med hänvisning till kvinnans ökade frigörelse i samhället. Tyvärr finns det anledning att frukta att en sådan vantolkning av principen om jämställdhet mellan könen håller på att få en viss spridning.

I den häftiga debatt som utbrutit i Skåne efter ett uppmärksammat fall i Lund har en hel del kvinnor framträtt och på fullt allvar hävdad att frågan om fastställande av faderskap till deras barn skulle vara deras privata angelägenhet. Senast i går i ett debattprogram i Radio Malmöhus framträdde en förment förespråkare för kvinnans frigörelse och hävdade att myndigheterna över huvud taget inte borde blanda sig i saken, att kvinnorna i vårt samhälle är så förtryckta att varje påtryckning från samhället är otillbörlig, även om den sker för att tillförsäkra ett barn rätten

att få veta vem som är dess fader. Från de handläggande sociala myndigheternas sida har man hänvisat till föräldrabalkens 2 kap. 7 § 4 mom., som medger nedläggning av faderskapsutredning om det av särskilda skäl finns anledning till antagande att fortsatt utredning eller rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebar fara för hennes psykiska hälsa.

Mot den bakgrunden tackar jag socialministern för hans synnerligen klara och koncisa svar. Efter det kan ingen som helst tveksamhet råda om regeringens inställning. Vantolkare av principen om jämställdhet mellan könen har inget stöd från regeringshåll. De sociala myndigheter som böjer sig för sådana vantolkningar i någon sorts missriktad progressivitet har inte heller något stöd från regeringen. Det är alldeles utmärkt.

Nu återstår bara frågan: Hur skall detta klara och koncisa budskap förkunnas på ett tillräckligt genomträngande och effektivt sätt? Riksdagens talarstol i all ära, men jag vill ändå fråga socialministern: Hur tänker socialministern se till att detta mycket klara besked når ut till alla dem det vederbör, så att vi kan bryta denna högst oroande trend?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Det aktuella fall i Lund som herr Gahrton åberopar handläggs f. n. av länsstyrelsen i Malmöhus län i dess egenskap av tillsynsmyndighet. Jag kan inte gå in på det speciella fallet.

Ansvar för att tillse att gällande lagstiftning följs ligger på länsstyrelserna och socialstyrelsen. I den mån dessa myndigheter anmäler att de inte har instrument så att de kan följa upp ett ärende har de möjlighet att i vanlig ordning överlämna det så att vi får pröva det.

Vi har möjlighet att överbringa det svar jag har gett i dag. Jag är medveten om att det hamnar hos socialstyrelsen, som i sin tur har möjlighet att göra tillägg till tillämpningsföreskrifterna.

Jag delar i övrigt helt Per Gahrtons uppfattning i den här frågan.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag har ingenting i sak att tillägga mer än att jag förutsätter att man från departementets och myndigheternas sida följer den här utvecklingen för att se att trenden verkligen bryts. I övrigt hoppas jag att det här klara beskedet från socialministern verkligen tränger ut överallt i landets olika hörn.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om ersättning till vissa villaägare i Forsmark

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Nils Hjorths* (s) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:6, och anförde:

Herr talman! Nils Hjorth har frågat mig om jag är beredd att medverka

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om ersättning till
vissa villaägare i
Forsmark*

till att de Forsmarksarbetare som tvingas sälja sina hus till underpris får ersättning av staten för detta.

Inom arbetsmarknadspolitikens ram finns redan nu en statligt bedriven inlösningsverksamhet när det gäller egnahem. I arbetsmarknadskungörelsen (1966:368) 56 a §, återfinns vissa bestämmelser om detta. Där sägs bl. a. att egnahemsfastighet eller bostadsrättslägenhet får inlösas, om ägaren eller bostadsrättshavaren inte kan beredas sysselsättning på den öppna marknaden på hemorten i sådan omfattning att han kan stadigvarande försörja sig och dem han har försörjningsplikt mot och om han till följd härav tvingas flytta till annan ort. I fråga om äldre arbetstagare får inlösen ske endast om särskilda skäl föreligger.

Inlösen får ske i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Om synnerliga skäl föreligger, får inlösen ske även i andra delar av landet.

Frågan om inlösen prövas av arbetsmarknadsstyrelsen efter samråd med bostadsstyrelsen.

I fråga om värdering, eftergift av statlig lånefordran i vissa fall, försäljning av inlöst egnahem och bostadsrätt m. m. gäller särskilda föreskrifter.

Dessa bestämmelser har hittills behövt tillämpas i endast några fall varje år.

Som svar på Nils Hjorths fråga vill jag säga att jag har den principiella uppfattningen att problem skall lösas i sitt sammanhang och när de blir aktuella. Regeringen kommer alltså att ta ställning till eventuella ersättningsfrågor om det kommer att finnas anledning härtill.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret. Det var inte så positivt som jag hade väntat och som de Forsmarksanställda väl hade hoppats på. Upsala Nya Tidning förmodar också i en kommentar till uttalandet av bostadsministern att hon gett ett förhastat löfte och skulle få svårt att infria det.

I de av mig åberopade intervjuerna sade statsrådet bl. a. följande, enligt den centerpartistiska Norrtelje Tidning: "Om man tvingas sälja sitt hus till underpris i en sysselsättningsdrabbad ort, då är det rimligt att staten tar upp ett resonemang om ersättning." I Upsala Nya Tidning, folkpartistiskt organ i Uppsala, heter det: "Men i Forsmark är förhållandena mera speciella, menar bostadsministern. Orten är liten och möjligheterna till alternativ sysselsättning är små. Regeringen måste naturligtvis ta hänsyn till villaägarnas problem i Forsmark på samma sätt som vi måste lösa andra problem i samband med avvecklingen."

Forsmarksarbetarna tyckte att bostadsministerns uttalanden om ersättning för förluster vid försäljning av egnahem var sympatiska. De som jobbar i Forsmark är dock luttrade vid det här laget. Under den tid som har gått sedan det borgerliga maktövertagandet har de upplevt många besvikelser och förhållningar av olika slag. De har fått leva i ovisshet

med löften om löften som skulle komma men aldrig har kommit. De som har tagit arbete i Forsmark gjorde det i den förvissningen att det var en trygg arbetsplats med arbete under en följd av år. Därför har de vågat bosätta sig i trakten. De anser det rimligt att de inte själva skall behöva stå för ekonomiska förluster om regeringen, tvärtemot tidigare riksdagsbeslut, sätter stopp för det tredje aggregatet. Det är besvärligt nog för dem att behöva flytta och kanske bli arbetslösa utan att också behöva göra stora ekonomiska uppoffringar vid avyttringen av sina villor.

I svaret hänvisar Elvy Olsson till att det inom arbetsmarknadspolitikens ram finns en statligt bedriven inlösningsverksamhet av egnahem. Inlösen får ske i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. "Om synnerliga skäl föreligger, får inlösen ske även i andra delar av landet", hette det vidare i svaret. Jag vill då fråga statsrådet Olsson om inte synnerliga skäl skulle kunna åberopas i det här fallet för att ge Forsmarksarbetarna ersättning för förluster vid försäljning av egnahem.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Det var ett par tidningar som jag hade samtal med efter det att vi fått skrivelsen från Villaägareförbundet. Av naturligt skäl hade dessa tidningar intresse av att vinkla det till att handla om Forsmark – Forsmark ingår i deras spridningsområde.

Jag hänvisade – vilket inte framgår av artikeln – till att det på andra platser där det uppstått sysselsättningsproblem trots allt inte varit svårt att sälja villorna; det har funnits efterfrågan på dem. Jag sade också – vilket inte heller framgår – att det viktigaste ändå var att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att lösa problemen.

Mitt svar skall tolkas så, att det är just när det uppstår sådana här problem som man kan ta ställning till dem. Om det är omöjligt att finna ersättningssysselsättning kan naturligtvis det utgöra det särskilda skäl som skall föreligga.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Det är riktigt att det är viktigast att skaffa andra jobb åt dem som blir avskedade i Forsmark. Det måste regeringen också göra om den skall infria löftet att bibehålla valfriheten inför nästa års energipolitiska beslut.

Elvy Olsson säger att det enligt tidigare erfarenheter inte är svårt att sälja sina villor. Men det här är en speciell situation. I dag har hundratals arbetare varslats om uppsägning. Ytterligare kommer att varslas undan för undan, i takt med nedtrappningen av kärnkraftsutbyggnaden i Forsmark.

Statsminister Fälldin har i dag sagt att det blir totalstopp för all kärnkraft i vårt land senast 1985. Blir det så, blir problemet också aktuellt för driftspersonalen, som i stor utsträckning bosatt sig i Östhammars kommun. Därtill kommer svårigheten för stålindustrin i Norduppland.

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om tidpunkten för
visst planändrings-
beslut*

Då blir nog inte villorna mycket värda! Därför anser jag det rimligt att redan nu ta upp resonemang om att ge de berörda arbetarna ersättning.

Det sades i kompletteringspropositionen i våras, bil. 7, att det i höst skulle komma en redovisning från regeringens sida av åtgärder för att underlätta en omställning vid kärnkraftverket i Forsmark. Jag vill då fråga statsrådet Olsson om man i detta sammanhang även kommer att ta upp frågan om ersättning till dem som drabbas bl. a. av förluster vid försäljning av egnahem.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! I den s. k. villkorspropositionen står det bl. a.: "De problem för de anställda som därvid kan uppkomma är av liknande slag som då stora anläggningsprojekt färdigställs. Samhället förfogar över bl. a. arbetsmarknadspolitiska medel för att lösa sådana problem." I en sådan situation kommer naturligtvis att vidtas alla de åtgärder som är möjliga att vidta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om tidpunkten för visst planändringsbeslut

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Evert Svenssons* (s) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:32, och anförde:

Herr talman! Evert Svensson har frågat mig när regeringens beslut i fråga om stadsplaneändring i kvarteret Verkstaden i Marstrand kan förväntas. Evert Svensson påstår att ärendet varit klart för avgörande sedan planverket i yttrande under våren 1977 tillstyrkt föreslagen planändring. Detta är inte riktigt. Planverket – vars yttrande inkom till bostadsdepartementet den 10 maj 1977 – har visserligen tillstyrkt planändringen på så sätt att den traversbana som Evert Svensson nämner i sin fråga skulle kunna överbyggas. Samtidigt har dock planverket föreslagit att vissa områden i planen skall undantas från fastställelse. Dessa områden är i planförslaget avsedda bl. a. för utbyggnad av traversanläggningen.

Planverkets yttrande har föranlett ytterligare skriftväxling med sakägare och därefter även med Kungälv's kommun.

Skriftväxlingen beräknas vara avslutad före oktober månads utgång. Därefter kommer regeringen att avgöra ärendet snarast möjligt.

Jag vill i övrigt, som en upplysning till Evert Svensson, framhålla att departementet årligen avgör ca 1 500 besvärärenden, av vilka den helt dominerande delen handläggs inom plan- och byggnadsenheten.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Elvy Olsson för svaret på min fråga. Jag tror att hon förstår att jag var irriterad över att beslutet inte kom till stånd i våras.

Ärendet är gammalt, man har väntat på beslut väldigt länge. Jag försökte tillsammans med riksdagskamrater, bl. a. Kjell Mattsson och Maj Lis Landberg, att få fram ärendet från planverket, och bostadsdepartementet var också med i det försöket. Ärendet kom den 10 maj, och vi hoppades att det skulle kunna fattas ett omedelbart beslut. Det var nämligen nödvändigt för att man skulle kunna bygga i somras. Nu kom inte beslutet, och byggandet har fördröjts ytterligare ett år.

Jag tror att ärendet är från 1969. Det har legat på länsstyrelsen och i många andra byråådor innan det kunnat behandlas av planverket. Jag trodde att regeringen, när planverket hade fattat sitt beslut, omedelbart skulle kunna ta det slutliga beslutet. Det kom alltså inte, och man sköt på ärendet ett år till. Statsrådet Elvy Olsson talar om att det gäller två saker; jag trodde att man skulle kunna ta beslutet om överbyggnaden för sig.

Nu har vi tid på oss, men beslutet bör komma i år så att byggandet kan komma i gång nästa år. Jag hoppas naturligtvis att beslutet skall bli positivt. Det är nämligen en arbetsmiljöfråga att traversbanan kan överbyggas.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Det är möjligt att ärendet är gammalt, men till bostadsdepartementet kom det den 20 december 1976. Sedan var det på vanlig remiss till planverket. Men när sedan ett ärende kommer tillbaka från planverket till departementet är det inte därmed klart för beslut. Den remiss som vi får från planverket skall i vanlig ordning underställas sakägare och i de flesta fall kommunen. Allt detta måste ta sin tid. I våras var det därför ingalunda färdigt för beslut. Men jag kan försäkra Evert Svensson att vi försöker avgöra ärendena så snart det är möjligt. Jag förstår inte riktigt att det tog ett år till.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar än en gång för svaret och för löftet.

Det här kan göras bara på sommaren, och det är därför det tog ett år till. Beslutet måste fattas före våren för att det hela skall kunna klaras under den kommande sommaren.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om en breddad
läkarutbildning*

§ 16 Om en breddad läkarutbildning

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON erhöi ordet för att besvara *Karl Erik Olssons* (c) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:5, och anförde:

Herr talman! Karl Erik Olsson har – mot bakgrunden av vissa svårigheter att upprätthålla en god sjukvårdsservice vid små sjukvårdsenheter – frågat om jag anser att den nuvarande situationen är tillfredsställande eller om jag är beredd att vidta åtgärder för breddning av läkarutbildningen för att därmed på sikt underlätta för mindre sjukhus att upprätthålla en god och allsidig service.

De senaste årens utveckling inom hälso- och sjukvården kännetecknas av en snabb utbyggnad av den decentraliserade öppna sjukvården vid läkarstationer och vårdcentraler, samtidigt som ökade resurser har tillförts bl. a. åldringsvården. I regeringsförklaringen har understrukits betydelsen av att denna utveckling fortsätter. Även socialstyrelsens principprogram, Hälso- och sjukvård inför 80-talet, ligger i linje med denna målsättning.

I det läkarfördelningsprogram för tiden t. o. m. år 1980 som har fastställts av socialdepartementets sjukvårdsdelegation är målet att skapa balans mellan tillgång och efterfrågan på läkare inom olika medicinska verksamhetsområden och att utjämna regionala olikheter.

Särskilda svårigheter föreligger på en del håll när det gäller att upprätthålla en god och allsidig sjukvårdsservice vid mindre sjukhus. Jag vill i detta sammanhang nämna att nämnden för läkares vidareutbildning (NLV) nu ser över specialist- och allmänläkarutbildningen. Därvid beaktas möjligheterna att skapa större sammanhållna block av specialiteter inom vidareutbildningen efter allmäntjänstgöringen. Nämnden undersöker bl. a. hur läkarna skall kunna ges en mera allsidig vidareutbildning som gör dem bättre skickade att arbeta vid mindre enheter inom såväl öppen som slutet sjukvård. Av samma skäl utreder nämnden också frågan om lämplig kompletteringsutbildning för redan vidareutbildade läkare. Som exempel kan nämnas kompletteringsutbildning i obstetrik för kirurger som gör dem lämpade att svara även för förlossningsverksamhet, t. ex. i glesbygder.

Jag kan försäkra herr Olsson att jag kommer att uppmärksamt följa dessa frågor som är väsentliga inte minst ur regionalpolitisk synpunkt.

STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Eftersom Karl Erik Olsson tyvärr inte har tillfälle att själv i dag ta emot svaret på sin fråga till statsrådet Troedsson har han bett mig göra det. Jag tackar alltså på Karl Erik Olssons vägnar för svaret, som jag verkligen finner både positivt och intressant.

Det har i vårt land under lång tid varit en utveckling – enligt min mening en ganska olycklig utveckling – mot enbart stora enheter inom sjukvården. Man har försvarat den utvecklingen genom att framhålla stordriftsfördelarna – mer effektivitet, större säkerhet och ekonomiska besparingar.

Jag anser att man måste föra in en ny syn på sjukvården, och den nya synen tycker jag återspeglas i statsrådet Troedssons svar. Den innebär att man väger in regionalpolitiska skäl – närheten till vården – och även tar hänsyn till ekonomin. Det finns faktiskt undersökningar som visar att små enheter kan vara billigare.

Målsättningen bör vara att ha ganska många enheter, och då är det beklagligt om läkarutbildningen sätter en broms. Det finns ju många exempel på att specialiteterna blir så att säga smalare och smalare; det verkar som om det krävs fler läkare för samma funktion.

Vad jag särskilt noterar som positivt och intressant när det gäller specialist- och allmänläkarutbildningen är att det här talas om vidareutbildning efter allmäntjänstgöringen. Vi måste få en bredare utbildning för allmänläkarna. Jag har också särskilt noterat statsrådets ord om lämplig kompletteringsutbildning för redan vidareutbildade läkare.

Jag tackar än en gång för svaret.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Jag delar Stina Eliassons åsikt att det är viktigt att försöka lägga vården så nära människorna som möjligt. Då kan man också avlasta de stora, specialiserade sjukhusen, vilket gör det lättare för dem som verkligen behöver de sjukhusens kvalificerade resurser att få vård där.

Utöver vad jag anförde i mitt frågesvar kan jag nämna att jag för några veckor sedan tog initiativ till ett sammanträffande med nämnden för läkares vidareutbildning, ett sammanträffande som kommer att ske inom kort. Syftet är framför allt att ta upp den fråga som Stina Eliasson berörde, nämligen möjligheterna att öka allmänläkarutbildningen med t. ex. långvård, kanske också andra discipliner. Det skulle bredda allmänläkarnas kompetens och göra dem mer lämpade att arbeta i de små enheter som många gånger är det bästa alternativet i verkliga glesbygder.

Jag kan också nämna att socialstyrelsen fått i uppdrag att i samarbete med arbetsmarknadens parter utarbeta ett reviderat läkarfördelningsprogram, LP 82. Bristen på läkare inom olika geografiska områden och även inom medicinska verksamhetsområden kommer därvid att uppmärksammas särskilt.

Åtskilligt görs sålunda för att komma till rätta med bristen på läkare och för att vi skall få tillgång till läkare med en utbildning som är bättre lämpad för vederbörandes arbetsuppgifter vid läkarstationer och mindre sjukhus.

STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret och hoppas att statsrådet Troedsson aktivt arbetar för de här angelägna kraven, så att det skyndsamt blir resultat av de initiativ som tagits och det arbete som pågår.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder för att
minska antalet
båtolyckor*

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att besvara Nils Hjorths (s) den 7 oktober anmälda fråga, 1977/78:47, och anförde:

Herr talman! Nils Hjorth har frågat mig vilka åtgärder jag planerar vidtaga för att minska antalet båtolyckor och hur snart förslag kan föreläggas riksdagen.

Fritidsbåtsutredningen föreslog ett antal åtgärder beträffande båtlivet för att minska antalet olyckor. Bl. a. förordades intensifierad frivillig förarutbildning, utbyggd typprovning och säkerhetsbesiktning av fritidsbåtar, utökad utprickning för fritidsbåtarnas behov samt förbättrad väderinformation. Dessutom föreslogs en registrering av fritidsbåtarna. Registreringens tekniska utformning har därefter utretts vidare. Samtliga remissvar beträffande denna senare utredning har ännu inte kommit in. Regeringen kommer att ta ställning till de båda utredningsförslagen och remissyttrandena över dessa i ett sammanhang. En strävan är att kunna förelägga riksdagen förslag beträffande fritidsbåtsfrågorna under 1978.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Antalet dödsolyckor till sjöss ökar, och allt fler frågar sig om det behövs skärpta regler för fritidsbåtar. Man kunde notera en nedgång i antalet olyckor förra året, men t. o. m. augusti i år har 94 personer omkommit vid 74 olyckor. Det är höga siffror – dubbelt så stora som under motsvarande tid förra året. Antalet badolyckor, som man tycker borde vara högre än antalet båtolyckor, var under januari–september i år 28. Tydligt är alltså att båtlivet visar en skrämmande olyckstrend, som det gäller att göra allt för att få ned.

Jag förmodar att jordbruksministern, som jag tackar för svaret på min fråga, har studerat sjösäkerhetsrådets olycksstatistik. Den visar att de flesta olyckor sker i öppna motorbåtar. Men även med roddbåtar, ruffade motorbåtar, segelbåtar och kanoter inträffar alltför många olyckor. Orsaken är i första hand fall över bord och kantring. Av de 94 omkomna hade endast 10 använt flytväst. T. o. m. kollisioner mellan fritidsbåtar inträffar numera, vilket tidigare var högst ovanligt.

Man frågar sig vilka åtgärder som måste vidtas. Det kan inte få fortsätta på detta vis. Är motorbåtarna för snabba? Krävs inte någon form av fartbegränsning? Fartbegränsningar förekommer i vissa områden och i vissa farleder. Hur skall man kunna kontrollera att dessa fartbegränsningar efterlevs?

Av svaret framgår att fritidsbåtsutredningen har framlagt en del olika förslag till åtgärder. Utredningen om en registrering av fritidsbåtarna, URF, har såsom huvudalternativ endast ett enkelt adressregister. Jag vill i likhet med flera remissinstanser rekommendera jordbruksministern införande av ett register motsvarande bilregistret. För sjöräddning och övervakning krävs tillgång till snabba och aktuella uppgifter.

Statsrådet Dahlgren säger i sitt svar: "Regeringen kommer att ta ställ-

ning till de båda utredningsförslagen och remissyttrandena över dessa i ett sammanhang. En strävan är att kunna förelägga riksdagen förslag beträffande fritidsbåtsfrågorna under 1978."

Jag tackar än en gång för svaret på min fråga. Jag hade dock hoppats att jordbruksministern skulle ha några egna funderingar kring den förra utredningen, som har legat ett tag. Den senare utredningen gällde som bekant bara registreringen. Jag hoppas i alla fall på kraftfulla åtgärder för att minska antalet olyckor till sjöss och för att främja en sund utveckling av båtlivet.

Får jag till slut fråga statsrådet: Kommer detta förslag under vårriksdagen?

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det törs jag inte lova, men jag hoppas att det skall vara möjligt.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag vore glad om så blev fallet, för jag tror att det är ganska bråttom. Dröjer vi för länge med åtgärder, kan det vara svårare att sedan i efterhand klara dessa problem.

Utvecklingen har gått enormt fort. Det finns i dag 700 000 fritidsbåtar, och man räknar med att det på 1980-talet skall finnas över en miljon. Utvecklingen går så snabbt att det torde krävas restriktioner lika väl som man har fått införa sådana beträffande bilarna. Annars riskerar vi att båtsporten blir samma stora problem när det gäller olyckor som biltrafiken är i dag.

Jag vill passa på tillfället att poängtera riskerna med vattenskidåkning efter snabba racerbåtar. Man bör anvisa särskilda områden och även införa fartbegränsningar för denna populära nöjesåkning. Den medför allvarliga bullerstörningar för alla dem som vill uppleva lugn och ro vid sjön eller havet.

Det står också klart att spritförtäring spelar en rätt stor roll vid många badolyckor. Dessutom är det farligare med alkohol vid körning av motorbåt. Man kan riskera även andra människors liv.

Än en gång tack för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Om giftspridningen i Teckomatorp, m. m.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels följande interpellationer, nämligen,

1977/78:9, anmäld den 4 oktober, av Bertil Fiskesjö (c),

1977/78:10, anmäld den 4 oktober, av Ingrid Sundberg (m),

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

1977/78:11, anmäld den 4 oktober, av *Jörn Svensson* (vpk),
1977/78:25, anmäld den 7 oktober, av *Grethe Lundblad* (s),
1977/78:31, anmäld den 11 oktober, av *Svante Lundkvist* (s),
dels följande frågor, nämligen

1977/78:12, anmäld den 4 oktober, av *Rolf Hagel* (-),
1977/78:18, anmäld den 4 oktober, av *Per Gahrton* (fp),
1977/78:28, anmäld den 4 oktober, av *Jörn Svensson* (vpk),
1977/78:40, anmäld den 5 oktober, av *Sture Palm* (s),
och anförde:

Herr talman! Bertil Fiskesjö har frågat mig vilka initiativ till förändrad lagstiftning på miljöskyddsområdet och till förändringar i övervaknings- och kontrollsystemet som kan förväntas från regeringen med anledning av fallet BT Kemi i Teckomatorp.

Ingrid Sundberg har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att begränsa skadeverkningarna av den avfallshantering som förekommit i Teckomatorp. Ingrid Sundberg har vidare frågat mig hur jag bedömer resultatet av företagets deklARATIONER av miljöfarligt avfall från 1975 och vilka praktiska åtgärder som kommer att vidtas med anledning av dessa deklARATIONER. Slutligen har Ingrid Sundberg frågat mig vilka insatser jag bedömer som angelägna för att kommunerna från och med 1980 skall kunna hantera miljöfarligt avfall på ett betryggande sätt och hur de ekonomiska problem som därvid uppkommer skall lösas.

Jörn Svensson har frågat mig om jag avser att skärpa gällande miljölagstiftning och om jag anser att den nuvarande utformningen av kontrollen över giftproduktionen fungerar tillfredsställande samt om jag anser att det är lämpligt att nu försämra den offentliga insynen i giftproducerande företags förehavande. Därutöver har Jörn Svensson frågat mig om jag delar uppfattningen att stat och skattebetalare skall ta den ekonomiska bördan av omhändertagande av giftavfall samt hur jag ser på de mutproblem som aktualiserats i samband med BT Kemi-skandalen.

Svante Lundkvist har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att riksdagens beslut om årlig rapporteringsskyldighet av miljöfarligt avfall från företagen genomförs.

Grethe Lundblad har frågat mig dels om jag kommer att ålägga produktkontrollnämnden att utfärda stränga regler för destruktion av bekämpningsmedel och avfall från produktion av giftiga varor, dels om jag tänker ta initiativ till en undersökning av hur utsläpp, avfallshantering och destruktion sköts av bekämpningsmedelsindustrin sedan den 1 juli 1973. Grethe Lundblad har vidare frågat mig om missförhållandena vid BT Kemi i Teckomatorp kan påskynda upprättandet av ett fullständigt register över sammansättningen av kemiska ämnen som hanteras i Sverige och om ämnen innehållande dioxin kommer att prioriteras vid denna registrering.

Rolf Hagel har ställt frågan om regeringen avser att tillsätta en opartisk utredning för att klarlägga hur berörda myndigheter har fyllt sina åligganden som övervakande organ.

Per Gahrton har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att miljökatastrofer av den typ som inträffat vid BT Kemi i Teckomatorp i framtiden skall kunna förhindras.

Slutligen har Sture Palm frågat om det är riktigt att SAKAB saknar möjligheter att ta hand om det miljöfarliga avfallet från BT Kemi och, om så är fallet, vilka åtgärder jag ämnar vidta för att tillse att 1975 års riksdagsbeslut i dessa avseenden kan fullföljas.

Samtliga interpellationer och frågor har anknytning till vad som hänt vid BT Kemi i Teckomatorp. Jag har därför ansett mig böra besvara dem i ett sammanhang.

När det gäller den aktuella situationen vill jag inledningsvis erinra om att undersöknings- och saneringsarbetet pågår i Teckomatorp och kan väntas fortsätta under åtskillig tid framåt. Vidare är vissa frågor föremål för prövning vid domstol. Det är därför ännu så länge för tidigt att göra den slutliga bedömningen av vad som inträffat i Teckomatorp. Jag vill dock redan nu slå fast att det är helt oacceptabelt att miljöfarligt avfall hanteras på ett sådant sätt som skett vid BT Kemis anläggning. Jag bedömer det därför som nödvändigt att alla erforderliga åtgärder nu vidtas för att undersöka omfattningen av de skador som inträffat och för att sanera det förorenade området. Det är också nödvändigt att vi prövar vilka lärdomar vi kan dra för framtiden av händelserna i Teckomatorp.

Med anledning av Ingrid Sundbergs fråga om åtgärder för att begränsa skadeverkningarna i Teckomatorp vill jag nämna att regeringen redan beslutat om sådana insatser. Sedan länsstyrelsen för regeringen redovisat avfallshanteringens omfattning och de skador och risker för ytterligare skador som förelåg beslutade regeringen den 6 oktober i år att ställa 9,5 milj. kr. till länsstyrelsens förfogande för det undersöknings- och saneringsarbete som nu krävs. För det fortsatta arbetet har länsstyrelsen tillsatt en styrgrupp som skall utgöra ett rådgivande organ till länsstyrelsen. I styrgruppen ingår representanter för länsstyrelsen, kommunen, naturvårdsverket och yrkesinspektionen samt länsåklagaren i Malmöhus län. Till styrgruppen kommer även att knytas experter inom bl. a. ämnesområdena geohydrologi, toxikologi, yrkesmedicin, omgivningshygien och arbetarskydd.

Bolagets verksamhet har i flera omgångar prövats av koncessionsnämnden för miljöskydd. Den tidigare tillverkningen av baskemikalier är nedlagd sedan årsskiftet 1976-1977 men genom beslut av nämnden den 8 december 1976 fick bolaget tillstånd att fram till den 15 april 1979 i begränsad omfattning bedriva framställning av vissa insektsbekämpningsmedel. Beslutet överklagades av flera sakägare. Mot bakgrund av vad som numera framkommit är det enligt min bedömning uppenbart att bolaget inte kan tillåtas att fortsätta sin verksamhet i Teckomatorp. Regeringen har därför i dag beslutat bifalla besvaren, vilket innebär att bolaget inte kommer att få fortsätta verksamheten. Beslutet rubbar dock inte bolagets skyldighet enligt tidigare beslut att sanera fabriksområdet.

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Kostnaderna för detta arbete åvilar bolaget, varför bolaget kommer att krävas på ersättning för de kostnader för undersökningar och saneringsåtgärder som staten nu förskotterar. Regeringen har uppdragit åt justitiekanslern att bevaka statens fordringar mot bolaget.

Bertil Fiskesjö, Jörn Svensson och Per Gahrton har frågat vilka lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som jag ämnar vidta för att förhindra att händelser som den nu aktuella skall upprepas. Som jag tidigare antytt anser jag det nödvändigt att vi, utifrån erfarenheterna av det fall vi nu diskuterar, noga överväger vilka skärpningar av gällande lagstiftning som kan behövas. F. n. pågår en översyn av miljöskyddslagen. Arbetet bedrivs av miljöskyddsutredningen, som enligt sina direktiv skall framlägga förslag till halvårsskiftet 1978. Regeringen har i dag uppdragit åt utredningen att med utgångspunkt i vad som inträffat i Teckomatorp föreslå de ytterligare lagstiftningsåtgärder m. m. som utredningen finner nödvändiga. Utredningen bör särskilt överväga vad som behöver göras för att förbättra samhällets möjligheter att kontrollera miljöfarlig verksamhet och i vad mån det behövs en skärpning av straffbestämmelserna.

Med anledning av bl. a. Rolf Hagels fråga, om regeringen ämnar tillsätta en opartisk utredning för att klarlägga myndigheternas agerande i det aktuella fallet, kan jag meddela att regeringen i dag uppdragit åt justitiekanslern att närmare utreda huruvida någon myndighet eller enskild tjänsteman brustit i sina åligganden.

Med anledning av de frågor som Ingrid Sundberg, Jörn Svensson och Svante Lundkvist ställt om företagens deklARATION av miljöfarligt avfall vill jag framhålla att jag anser det som utomordentligt viktigt att företagen lämnar samhället uppgifter om det miljöfarliga avfallet och hur det hanteras. Erfarenheterna av den första deklARATIONsomgången år 1976 har emellertid gett vid handen att information, blanketter och rutiner måste arbetas om för att resultatet av deklARATIONEN skall bli tillfredsställande. Då detta arbete ännu inte är färdigt går det av tidsmässiga skäl inte att genomföra en ny riksomfattande deklARATION för år 1977. Jag vill dock erinra om att hälsovårdsnämnderna i sitt tillsynsarbete kan avkräva företagen uppgifter om avfallshanteringen. Jag förutsätter att hälsovårdsnämnderna utnyttjar denna möjlighet. Jag vill också påpeka att naturvårdsverket i en skrivelse helt nyligen till landets kommuner tagit upp frågan om snabb inventering av de industrier som tidigare kan ha haft problem med kemiskt avfall. Verket har därvid också lämnat vissa anvisningar för omhändertagandet av avfall som kan komma fram vid sådana inventeringar.

När det gäller frågan om tidpunkten för nästa avfallsdeklARATION har jag efter samråd med naturvårdsverket bedömt det vara möjligt att påskynda förberedelsearbetet för nästa deklARATIONsomgång, som enligt förslag av naturvårdsverket skulle äga rum år 1979. DeklARATIONEN bör särskilt inriktas på att spåra det avfall som är mest riskfyllt från hälso- och miljösynpunkt. Därigenom räknar jag med att vi med förtur skall kunna få fram uppgifter om de typer av avfall som bedöms kunna medföra

särskilda problem från miljösynpunkt. Vidare får vi de ytterligare erfarenheter som behövs för att genomföra en fullständig deklaration av allt miljöfarligt avfall. Regeringen har därför i dag beslutat att uppdraga åt naturvårdsverket att vidta de förberedande åtgärder som behövs för att genomföra en deklaration för år 1978.

Ingrid Sundberg har vidare frågat vilka insatser som jag bedömer nödvändiga för att kommunerna fr. o. m. år 1980 skall kunna hantera miljöfarligt avfall på betryggande sätt. Enligt 1975 års riksdagsbeslut skall landets kommuner inom en femårsperiod ta ansvaret för insamlingen av det miljöfarliga avfallet genom utvidgning av det kommunala renhållningsmonopolet. Denna ordning har redan införts i Stockholms, Göteborgs och Ale kommuner. Från Svenska kommunförbundet har jag inhämtat att många kommuner ligger långt framme i sin planering för denna insamlingsverksamhet. Kostnaderna för insamlingen skall täckas genom avgifter som kommunerna tar ut av de företag som lämnar avfallet. Enligt min bedömning finns i dag inte anledning att befara att kommunerna inte skulle klara av att ta hand om det miljöfarliga avfallet.

En förutsättning härför är dock självfallet att vi även får till stånd anläggningar för slutlig behandling av avfallet. Jag kommer därmed också in på Sture Palms fråga om SAKAB:s möjligheter att ta hand om avfallet från bl. a. BT Kemi.

Uppgiften att svara för att allt miljöfarligt avfall som samlas in av kommunerna blir slutligt omhändertaget på ett från miljösynpunkt betryggande sätt har av statsmakterna lagts på SAKAB. För att lösa den uppgiften skall SAKAB samordna befintliga behandlingsresurser och i den mån resurser saknas bygga upp egna sådana. SAKAB har f. n. tre behandlingsanläggningar och har dessutom tillgång till ytterligare behandlingskapacitet genom avtal med andra företag. Omkring årsskiftet 1977-1978 har SAKAB vidare i drift fem regionala mottagningsstationer där kommunerna kan lämna det avfall som samlas in.

Inom SAKAB pågår en intensiv planering och projektering för utbyggnad av behandlingskapaciteten. Bl. a. kommer SAKAB:s styrelse inom kort att besluta om utbyggnad av en förbränningsanläggning. Anläggningen beräknas vara klar omkring år 1980. När styrelsen i vederbörlig ordning har anmält investeringsbehovet avser jag att återkomma till riksdagen i fråga om finansieringen.

Enligt vad jag har inhämtat går det f. n. inte att med säkerhet avgöra hur avfallet från BT Kemi skall behandlas. Detta beror på att det råder en viss osäkerhet om avfallets sammansättning. Sannolikt kommer emellertid allt avfall inte att kunna behandlas vid någon anläggning inom landet. SAKAB är givetvis berett att trots detta ta hand om allt avfall. Den del som inte kan omedelbart behandlas kommer att lagras under betryggande former i SAKAB:s regi tills behövliga behandlingsresurser finns tillgängliga.

När det gäller Grethe Lundblads frågor om kontroll av destruktion av avfall vill jag framhålla att frågor om hanteringen av det avfall som

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

uppkommer vid produktionen av bl. a. bekämpningsmedel i första hand bör prövas i samband med den prövning av en industriell verksamhet som sker enligt miljöskyddslagen. Genom en sådan prövning har man möjlighet att bedöma vilka föreskrifter som i det enskilda fallet krävs för en från miljösynpunkt godtagbar avfallsbehandling. Beträffande hanteringen av sådant bekämpningsmedelsavfall som inte kan tas om hand på vederbörande industri är förordningen om miljöfarligt avfall tillämplig. Därutöver vill jag nämna att produktkontrollnämnden vid prövning av frågan om registrering av bekämpningsmedel kan meddela föreskrifter också om destruktion av medlen. Några särskilda beslut av regeringen i detta avseende krävs därför inte. I vad gäller frågan om en undersökning av den avfallshantering som under senare år skett inom bekämpningsmedelsindustrin vill jag framhålla att något ytterligare företag med just sådan produktion som BT Kemi haft inte förekommer i Sverige. Över huvud taget har tillverkningen av bekämpningsmedel i Sverige varit begränsad. Jag utgår dock ifrån att den inventering av vissa industrier med speciella avfallsproblem som naturvårdsverket enligt vad jag redan nämnt planerar också kommer att tillgodose det krav på undersökning av bekämpningsmedelsindustrins avfall som Grethe Lundblad har ställt.

När det gäller Grethe Lundblads sista fråga, om produktregistret, vill jag framhålla att jag oavsett förhållandena i Teckomatorp bedömer det som mycket viktigt att registret kan upprättas så snart det är möjligt. Jag utgår också från att registret får en sådan uppläggning att ämnen innehållande dioxiner därvid kan identifieras. Jag vill i det sammanhanget nämna att produktkontrollnämnden nu beslutat att starta den första etappen av uppbyggnaden av produktregistret.

Jag vill avslutningsvis ännu en gång framhålla att regeringen ser mycket allvarligt på händelserna i Teckomatorp. Av den anledningen kommer vi att vidta alla de åtgärder som erfordras för att begränsa skadeverkingarna av den hantering som redan förekommit vid BT Kemi. Vi kommer också att utnyttja erfarenheterna från detta fall i det fortsatta miljöskyddsarbetet, så att upprepningar inte skall kunna ske.

BJÖRN ELIASSON (c):

Herr talman! Eftersom Bertil Fiskesjö är förhindrad att närvara, ber jag att på hans vägnar få tacka jordbruksministern för svaret på interpellationen, ett svar som jag tycker är mycket positivt.

Det är nu tolv år sedan produktionen av växtbekämpningsmedel startade vid BT Kemi AB i Teckomatorp. Under dessa år har verksamheten i företaget föranlett många olika turer mellan företaget, ortsbefolkningen och miljömyndigheterna. Verksamheten är nu stoppad. Företaget efterlämnar ett förgiftat och av myndigheterna avspärrat område, en förorenad Braå, förstörda vattentäkter och hundratals olagligt nedgrävda giftunnor samt en ortsbefolkning som starkt oroar sig för framtiden.

Oron är berättigad, eftersom det är svårt att veta vart de kemikalier som cirkulerat runt fabriken tagit vägen, tills man helt kunnat överblicka

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

och analysera miljökonsekvenserna av verksamheten vid företaget. Vad man redan nu vet är att miljökonsekvenserna är allvarliga och att saneringsarbetet kommer att bli omfattande och dyrbart. De långsiktiga effekterna av verksamheten och miljöskadorna måste också klarläggas.

Av jordbruksministerns svar på interpellationen framgår att regeringen ser allvarligt på fallet BT Kemi och att den skyndsamt vidtagit en rad nödvändiga åtgärder för att klarlägga omfattningen av miljöskadorna för att det förorenade området effektivt skall kunna saneras och göras giftfritt. Det är tillfredsställande att jordbruksministern kunnat redovisa denna inställning till det som inträffat i Teckomatorp.

Vi har i vårt land en omfattande miljöfarlig produktion. Mot bakgrund av fallet BT Kemi har nu också diskussionen kommit att handla om vilka möjligheter samhället har att övervaka och kontrollera miljöfarlig verksamhet, så att miljöbrott inte skall kunna upprepas i framtiden. Det är då också fråga om att kunna kontrollera att exempelvis reningsanläggningar eller avskiljare fungerar som avsetts för att förhindra utsläpp av miljöfarliga ämnen.

Fallet BT Kemi visar att samhällets övervakning inte fungerat tillfredsställande utan måste effektiviseras. En del av ansvaret för en förstärkt övervakning bör kunna läggas på hälsovårdsnämnder och naturvårdsenheter, som har god lokalkännedom och god kontakt med allmänheten. Det är då viktigt att hälsovårdsnämnder och naturvårdsenheter kan leva upp till detta ansvar genom att erforderliga resurser ställs till deras förfogande för provtagning och analyser samt att de som skall arbeta med detta ges en fortlöpande information och utbildning. Det är också nödvändigt att ett effektivare kontrollsystem byggs upp, eftersom det inte kan uteslutas att det finns andra fall där miljöfarligt avfall dumpats i strid mot gällande bestämmelser. Det skall naturligtvis inte heller vara möjligt att släppa ut eller dumpa miljöfarligt avfall i hopp om att det inte skall bli uppdagat.

Att övervaka miljöfarlig verksamhet, att veta vilka beståndsdelar som ingår i produktionen och i avfallet samt att kunna förhindra utsläpp och oskadliggöra avfallet är en viktig del i arbetet för en bättre livsmiljö. Det är därlför glädjande för framtiden att jordbruksministerns aktivitet med anledning av fallet BT Kemi redan lett till att regeringen vidtagit en rad åtgärder, bl. a. genom att uppdra åt miljöskyddsutredningen att utarbeta nödvändiga lagstiftningsåtgärder så att samhällets möjligheter att kontrollera miljöfarlig verksamhet förbättras och så att nya miljöbedrägerier i olika former inte skall kunna upprepas i framtiden.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för hans svar, som bl. a. genom att det redogör för nyligen vidtagna åtgärder visar att jordbruksministern insett betydelsen av att handla snabbt. Vi beklagar alla här i kammaren säkerligen djupt vad som har skett i Teckomatorp, och jag förutsätter att debatten här i kammaren inte är avsedd att utreda

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

skulden till vad som har hänt. Den juridiska delen är, som jordbruksministern påpekar, under utredning, och man kan antagligen förvänta att den olagliga hanteringen av det miljöfarliga avfallet genom den korta preskriptionstiden för sådana brott inte kommer att kunna ligga till grund för åtal för brott mot miljöskyddslagen. Med tillfredsställelse konstaterar jag att frågan om straffskärpning och därmed ändring av preskriptionstiden skall ses över av den sittande utredningen om översyn av miljöskyddslagen. Det hindrar emellertid inte att man försöker få ett perspektiv på vad som har hänt i syfte att få svar på frågan hur detta har kunnat hända. Man har nere i Skåne döpt om Teckomatorp till "Tänk-omatorp".

Det må vara mig tillåtet, herr talman, att föredra en kort historik över vad som har hänt. Det är bortåt ett decennium sedan besynnerliga saker började hända i idyllen Teckomatorp. Odlare började få sina växter förstörda, fisk från Braån och grönsaker som odlats i närheten hade en besynnerlig bismak. De boende visste att det hände "mystiska saker om nätterna".

Till sist reagerade befolkningen och krävde åtgärder mot BT Kemi, som man ansåg vara syndaren. Där framställdes bekämpningsmedel, och i den allmänna debatten hade faran med sådana medel aktualiserats. Såväl den lokala hälsovårdsnämnden som länsstyrelsens naturvårdsenhet förklarar nu i efterhand att man litade för mycket på företagets uppgifter.

Hösten 1974 – efter det att riksdagen 1973 hade antagit lagen om hälso- och miljöfarliga varor – gick befolkningen till bred attack och krävde att gifttunnor som man visste fanns skulle grävas upp. Ledningen för BT Kemi försökte då lugna befolkningen, men resultatet blev ändå att tunnor grävdes upp. Hälsovårdsnämnden hoppades då att de inte skulle innehålla några giftiga ämnen. De innehöll bl. a. fenoxisyror och klorfenoler.

Koncessionsnämnden ansåg emellertid att BT Kemi skulle få fortsätta tillverkningen om man uppfyllde de krav som då ställdes. Bl. a. flyttades en del av tillverkningen till Danmark. Samtidigt började de rättsliga processerna. En trädgårdsmästare fick gå i konkurs därför att hans växter förstörts av Braåvattnet. Företaget skulle dock senare lägga ny dränering, och därvid upptäcktes ett nytt antal tunnor. Antagligen hade man glömt var man grävt ner dem. Flera personer från bygden har sedan dess trätt fram och medgivit att de varit med om att nattetid gräva ner tunnor med okänt innehåll.

Skandalen har vuxit lavinartat. Antalet uppgrävda tunnor överstiger nu 500 och misstanke om skattebedrägeri, bedrägeri, giftspridning och övergrepp har förts fram. Kommunens befolkning upplever stor oro, och vad som hänt i Teckomatorp kan utan överord betecknas som vårt lands största miljöskandal.

Givetvis kan inte jordbruksministern skyllas för detta. Osäkerhet finns emellertid om vilka konsekvenser olyckan får på längre sikt. Man måste med alla medel förhindra ett upprepande av vad som här har hänt.

Genomgående har man från olika ansvariga myndigheters sida anfört att resurserna varit för små för att förhindra vad som skett.

Låt mig här erinra om en motion, 1973:1600, som herr Krönmark, jag och några till lämnade in med anledning av propositionen med förslag till lag om hälso- och miljöfarliga varor. I denna krävde vi att den dåvarande giftnämnden skulle inordnas under naturvårdsverket för att detta verk skulle få huvudansvaret för kontrollverksamheten. Vi ville att organet fortfarande skulle vara ett expertorgan med i princip samma sammansättning som giftnämnden hade, men dåvarande jordbruksministern gjorde i stället produktkontrollnämnden till ett i huvudsak administrativt organ bestående av cheferna för ett antal statliga verk. De fick också en byrå till sin hjälp. Vi krävde också – och det kravet fullföljdes i form av reservation av samtliga borgerliga ledamöter i jordbruksutskottet – att frågan om laboratorieresursernas utbyggnad skulle komma till en snar lösning och föreslog att detta snarast skulle utredas. Socialdemokraterna fällde reservationen.

I dag kan vi bara konstatera att ansvariga myndigheter inte har vare sig personella, ekonomiska eller laborativa resurser för att produktkontrollen skall kunna fungera. I stället får man lita till företagens uppgifter, och ofta går det säkert bra. Men vad skall det tjäna till att ha lagar om man inte kan kontrollera att de efterlevs?

1975 gjorde riksdagen ett tillägg till lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Enligt detta skulle företag obligatoriskt varje år deklarerat innehav och hantering av sådana varor. 1976 skedde denna deklaration för första gången, och den skall, enligt vad jordbruksministern påpekade i sitt svar, nästa gång göras 1979 – alltså över 1978 års miljöfarliga avfall. Dessutom lär behandlingen av deklARATIONERNA från 1976 ha avslutats först i sommar. Men, jordbruksministern, vad har hänt med dem? Meningen var ju att ansvariga myndigheter skulle reagera på deklARATIONERNA – inte att de skulle behandlas som annat statistikmaterial och arkiveras. Vad har resultatet blivit? Hur stor andel av företag som borde ha deklarerat har gjort det? Enligt uppgift utgick blanketterna genom hälsovårdsnämndernas försorg, men informationen till dessa lär ha varit dålig, och det framgår kanske också av jordbruksministerns svar. Jag vore tacksam om jordbruksministern ville bättre klargöra vad de deklARATIONER som redan finns har använts till och vad de kommer att användas till.

När det gäller provtagningar, analyser och undersökningar av material från Teckomatorp är enligt vad jag vet såväl professor Rappe i Umeå som Wallenberglaboratoriet i Stockholm, institutet för vatten- och luftvårdsforskning och Chalmers tekniska högskola inkopplade. Det är med andra ord ansevärliga laborativa resurser som nu måste fram till höga kostnader. Att myndigheterna när det gäller analyserna hittills haft stora svårigheter framgår bl. a. av att man visserligen haft myndighetspersoner närvarande vid provtagning, men när dessa prover sedan skickats till veterinärmedicinska anstalten, som utför analyserna, har där gjorts vissa märkliga konstateranden. Det föreligger dessutom erkännande av att de

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

analysresultat som företagen ställt till hälsovårdsnämnds och länsstyrelses förfogande har varit friserade.

Jag har under de senaste dagarna varit i kontakt med olika laboratorier som gjort analyser, och jag tror inte att man i dagens läge kommer fram till några alarmerande resultat. Detta är jag glad att kunna säga här, och i den mån det kan lugna berörda boende i Teckomatorp är det glädjande. Halter av dioxiner har påpekats, men de understiger – hittills i varje fall – klart 1,1 ppm. I övrigt kan man påvisa fenoxisyror och klorfenoler samt lösningsmedel av olika slag. Ytterligare ämnen, vilkas toxicitet inte är klart definierad, har också påvisats, men tillsammans torde inte några större skador på människor bli följden, om saneringen äger rum på ett tillfredsställande sätt.

Det stora problemet kvarstår: Vad skall vi göra av avfallet? Här – om jag får uttrycka det så – anser jag att jordbruksministerns svar inte är lika klart och heller inte lika bra som resten.

Jordbruksministern hänvisar till SAKAB och påpekar att inom SAKAB pågår en intensiv planering och projektering av behandlingskapaciteten. Vid tillkomsten av SAKAB fanns från mitt partis sida ett motstånd mot att ge staten monopol på hanteringen av miljöfarligt avfall. I dag finns det skäl att erinra om detta, eftersom just monolet måste vara en av orsakerna till att vårt land trots alla miljölagar och kontrollsystem fortfarande saknar en fungerande avloppsanläggning. SAKAB bildades ändå 1969 och fick sitt monopol 1975. Fortfarande har, enligt jordbruksministerns svar, tydligen inte styrelsen kommit in med redovisning av någon planering och anhållan om medel för kommande investeringar. Hur ser jordbruksministern på SAKAB:s verksamhet fram till i dag? Varför har, om nu SAKAB *har* fungerat, inte BT Kemi anlitat SAKAB för omhändertagande av sitt avfall? Men enligt uppgifter som jag har fått har verksamheten där hittills stått pinsamt stilla.

Nu andas jordbruksministerns stora förhoppningar på företagets möjligheter att på ett betryggande sätt lagra avfallet och sedan så småningom förstöra det. Jag uttrycker min besvikelse över jordbruksministerns tilltro till att ett företag, som ännu inte kommit särskilt långt, inom en kort tidrymd skall kunna skaffa sig såväl den tekniska som den personella kompetensen för det ytterligt svåra arbetet som destruktion av miljöfarligt avfall utgör. Det gäller inte bara klorfenoler och fenoxisyror utan allt annat miljöfarligt avfall i vårt land. Trots allt är det så, att den verkliga kändedomen om avfallet i allmänhet finns hos det företag som producerat detsamma. Jag är rädd – det säger jag klart ut – för att det kommunala monolet i samband med SAKAB:s hittillsvarande otillräcklighet för destruktionsuppgifter kommer att resultera i – och redan nu resulterar i – att företagen på löpande band tills vidare samlar ihop sitt avfall och själva avstår från destruktion, med den följden att belastningen på SAKAB:s kapacitet, när det företaget kommer i gång, blir helt orimlig.

Huvuddelen av avfallet från BT Kemi utgörs av klorfenoler med en

tydliga relativt konstant halt av fenoxysyror. Vid en tillräckligt hög temperatur och förbränning kan avfallet förstöras. Någon sådan förbränningsanordning står tydligen ännu inte SAKAB till buds; jordbruksministern talar om 1980.

Jordbruksministern svarar ändå att ansvaret för BT Kemis avfall skall vara SAKAB:s. Men det, jordbruksministern, stämmer dåligt överens med de arbetsinstruktioner som har getts till den grupp i institutet för vatten- och luftvårdsforskning som har till uppgift att undersöka avfallens sammansättning och destruktion. Enligt vad jag vet har representanter för IVL varit i kontakt med bl. a. Cementa för att höra i vad mån Cementas cementugnar skulle kunna användas för destruktion av bl. a. klorfenoler. Vi befinner oss i Sverige i ett läge där driften vid cementugnar läggs ner. Vi har alltså kapacitet för att hålla dem vid liv genom att bl. a. använda dem för sådan förbränning som fordrar mycket hög temperatur – det är alltså högtemperaturugnar det är fråga om.

Jag vill alltså fråga jordbruksministern om han står fast vid att SAKAB till varje pris skall ta hand om avfallet, och om i så fall nya instruktioner kommer att utgå till institutet för vatten- och luftvårdsforskning.

Vi måste också tänka på de enorma jordmängder som redan i dag kan vara behäftade med gifter från BT Kemis avfall. Det lär röra sig om minst 100 000 kubikmeter jordmassor. Man kan försöka lagra dessa jordmassor under betryggande former och hoppas på att föroreningarna förklingar, man kan laka ur dem – ett gigantiskt arbete – och man kan förbränna dem, det senare en omöjlighet inom rimlig tidrymd om SAKAB skall ta på sig detta.

Jag vill här gärna säga att vi inte skall stirra oss blinda endast på BT Kemis avfall. Runt om i landet växer lager av avfall i väntan på SAKAB:s verksamhet – och det kommunala monopolet, som jag också hade frågat om. Jag tror alltså att kommunerna har kapacitet att insamla och ta hand om avfallet men inte att göra sig av med det på ett tillfredsställande sätt. En professor på Chalmers berättade för mig litet skämtsamt att man på Chalmers bygger sitt eget BT Kemi, dvs. att man bygger ett särskilt hus att t. v. lagra miljöfarligt avfall i. På många andra ställen lagras tunnor.

Jag frågar alltså jordbruksministern: Kommer man inte att undersöka andra möjligheter att ta hand om miljöfarligt avfall i detta land utan helt förlita sig på SAKAB?

Herr talman! Jag vill till sist ta upp ännu en sak. Enligt vad jag erfarit har man vid provtagningar och analyser från Teckomatorp funnit större halter av föroreningar uppströms Braån och även uppströms den soptipp som är belägen ovanför BT Kemi. Som jag bedömer detta kan det bara innebära – och det säger även jordbruksministern i sitt svar – att skadans hela omfattning kanske ännu icke är känd. Motsvarande analysresultat, bl. a. med högre halter av föroreningar uppströms än nedströms, har tidigare konstaterats men inte resulterat i några åtgärder.

De som verkligen kommer i kläm vid olyckor av detta slag är de

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

som bor i området. När man i efterhand granskar vad som verkligen har hänt, kan man konstatera att det är genom insatser av enskilda personer som katastrofen i hela sin vidd har uppdragats. Utan mycket starka insatser av enskilda hade vi ännu levt i okunnighet om vad BT Kemi har haft för sig. Efter vad jag fått klart för mig har ingen från yrkesinspektionen besökt företaget det senaste året – därför att ingen anställd har klagat. De kommunala myndigheterna har, hur man än ser det, en dubbel lojalitet, och det skapar svårigheter. Den enskilda människan som blir utsatt för miljöförstöring har inte någon fristående myndighet att vända sig till, någon myndighet som ensidigt tillvaratar de miljöstördas intressen. Jag har mer och mer blivit övertygad om att vi måste skapa en sådan myndighet – kalla den gärna miljöombudsman – som har till uppgift att föra den enskildes talan gentemot övriga, av dubbel lojalitet eller bristande resurser bundna myndigheter.

Än en gång tack för svaret, som jag fann genomtänkt! Men jag hoppas att jordbruksministern vill svara på mina ytterligare frågor – om vad avfallsdeklarationerna resulterat i och vilka friheter jordbruksministern vill ge företag med miljöfarligt avfall att lösa destruktionsproblem utan att invänta den avlägsna tidpunkt när SAKAB:s kapacitet kan förväntas bli tillfredsställande.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! När jag gick hit i dag frågade jag mig vad som skulle komma ut av den här interpellationsdebatten om gifthanteringen. Vad fyller den egentligen för funktion?

Ett antal riksdagsledamöter får tillfälle att ställa frågor och därmed visa att vi är på alerten och gör rätt för vår lön. Regeringspartiernas talesmän får dessutom tillfälle att tala om vilken förträfflig regering de har. Och moderaterna kan få tillfälle att förespråka ett ännu större privatkapitalistiskt inflytande över gifthanteringen än det som redan finns. En ansvarig minister får tillfälle att säga att regeringen givetvis ser mycket allvarligt på det inträffade, att alla erforderliga åtgärder skall vidtas osv. på den sedvanliga politiska kansliprosan.

Det är ett rätt märkligt spel, för hur har riksdagens ledamöter och de ansvariga statsråden i skilda regeringar agerat tidigare?

Det här har ju pågått i årtal. Liknande former för ansvarslös gifthantering har förekommit och förekommer ständigt och på ett stort antal orter. Varför kommer alla plötsligt springande nu? Både ministern och interpellanterna har ju hela tiden godkänt den dåliga lagstiftning och den underhålliga kontroll av gifthanteringen som gjort BT Kemi-skandalen möjlig och som i fortsättningen kommer att göra samma ansvarslöshet möjlig vid andra företag. Ni har ju samtliga motsatt er varje krav på en förändring av lagstiftningen så att den skulle kunna bli effektiv. De enda som krävt en omarbetning av gällande lag utifrån en annan grundsyn såväl i sak som juridiskt är vänsterpartiet kommunisterna. 1972, 1973, 1974, 1975 och 1976 har vi ställt sådana krav här i riksdagen.

Inte vid något enda tillfälle har Anders Dahlgren eller någon av de övriga talarna här understött dessa krav. Och så vill ni i dag stiga upp och spela förvånade och indignerade över att en sådan här skandal kan inträffa. Var var ni 1972, 1973, 1974, 1975 och 1976? Ni var med och möjliggjorde sådana förhållanden som medfört att BT Kemi-skandalen kunde inträffa. Givetvis är ni inte ansvariga i samma mening som bolagsledningen, men medge i alla fall att er passivitet högst betydligt har hjälpt giftspridarbolaget på traven.

Och hur agerar herrarnas och damernas resp. partier i konkreta miljöskyddsfrågor av samma art som i fallet BT Kemi? Var är det borgerliga miljöansvaret när Bolidens fabriker i Helsingborg skall släppa ut sitt skräp i Öresund? Och var är Svante Lundkvists värderade partivänner när folk i Marks kommun går ut i kamp mot giftbesprutningen i skogen? Jo, de ägnar spaltmeter i Västgöta-Demokraten åt att försvara giftspridarbolaget och baktala miljögrupperna i kommunen. Känner inte herrarna och damerna av sitt politiska samvete här i dag? Eller gör ni sådana här efterhandsuttryckningar bara för att allmänheten skall hållas i god tro?

Den svenska miljöskyddslagen är både innehållsligt och lagtekniskt förmodligen en av de sämsta lagar som någonsin skrivits. I den mån man kan tala om att en lag huvudsakligen består av kryphål och i varje avsnitt upphäver sig själv, så gäller detta om den svenska miljöskyddslagen.

Nu säger jordbruksministern att miljöskyddslagen skall överses. Äntligen! Ja, men hur? Från vilka utgångspunkter? Problemet är ju att själva gränsen för vad som är lagligt och olagligt är oerhört flytande och möjliggör att fullt lagligt handskas ansvarslost med gifter och miljöfarliga ämnen. I regeringens direktiv till miljöskyddsutredningen finns, såvitt jag kan finna, inga uppmaningar att lösa detta problem. Och så länge man har en miljöskyddslag som utgår ifrån att starka ekonomiska vinstintressen i princip alltid är överordnade skyddsintressena får man ingen rätsida på problemet. Och denna profitfilosofi har ju alla de fyra stora partierna varit rörande överens om.

Praxis när det gäller gift och miljöfarliga ämnen är ofta så flytande och godtycklig att nära nog vad som helst kan inträffa. Genom svenska tätorter transporterar bolagen varje dygn t. ex. flytande fenol – fullt lagligt och fullständigt ansvarslost. En kapsejsad lastbil, fenol som rinner ner i ledningssystemen kan orsaka katastrof. Varje dag släpps oljeavfall från hundratals industrier och bensinstationer ner i ledningarna – fullständigt lagligt. När man som vpk-are begär här i riksdagen att det enda bekämpningsmedel som biter på flytande fenol skall hållas i beredskap får man till svar att det inte är aktuellt.

Bakgrunden är tydlig: de multinationella bolag som säljer ineffektiva bekämpningsmedel och farliga lösningsmedel skall inte få sina positioner på den svenska marknaden rubbade. Multinationella bolag är ju så betydelsefulla för sysselsättningen i Sverige, får man som vpk-are till svar

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

när man framställer krav på begränsning av deras verksamhet.

Jordbruksministern förbigår i sitt svar frågan om de ansvariga myndigheternas grundläggande ställning. Detta är, menar vi från vpk, ett viktigt problem. Sverige har ju ett s. k. naturvårdsverk. Det är ett ämbetsverk, som borde ha varit uppbyggt så att det företrädde skyddsintressena. Det naturliga hade sedan varit att regeringen i viktiga ärenden ansvarade för avvägningen mellan de rena skyddsintressena och andra intressen. Nu är det emellertid ordnat så att redan naturvårdsverket gör en sådan avvägning. De rena skyddsintressena har alltså ingen egentlig företrädare. Kompromisser med andra intressen kan träffas redan på ämbetsverksnivå. Detta gör skyddsintressena underlägsna – och det har givetvis även varit meningen. Man blir också lindrigt sagt skeptisk när ledande personer i ett naturvårdsverk gång på gång offentligt hånar människor som är oroad av miljögifternas spridning och som ofta är sakligt väl kvalificerade att bedöma deras verkningar i konkreta fall. Också detta är en frukt av den inbyggda kompromiss som skall garantera profiten i de fall den konkurrerar med miljöintresset.

Jordbruksministern går sedan runt frågan om företagens informations-skyldighet. Han gör det på två sätt.

Det kan nämligen knappast vara så som det påstås, att deklARATIONEN 1976 skulle ha gjort att man nu skall minska samhällskontrollen över bolagen. Så komplicerad kan inte denna fråga vara. I varje enskilt företag är man tämligen klar över vilka giftämnen som används. Tillgängliga förteckningar på svenska språket är ingalunda fullständiga men erbjuder ändå en bra utgångspunkt för att analysera giftämnenas omfattning. Att formulera frågor som leder till de svar man vill ha fram kan omöjligt vara så komplicerat som det tydligen varit för Valfrid Paulsson och hans ämbetsverk – i varje fall inte så svårt att man i nuvarande läge skulle behöva upphäva företagets lagliga deklARATIONSSKYLDIGHET under hela år 1977, dvs. upphäva den lag som man själv varit med om att besluta om för ett par år sedan.

Vidare är jordbruksministern förhoppningsfull när det gäller initiativ från de kommunala hälsovårdsnämnderna som ställföreträdare för den lagstiftning som inte fungerar. Men det är väl ändå en alitför väl spelad naivitet från ministerns sida? Det är ju allmänt bekant att vi har en arbetslöshetskris av sällan skådat omfattning i landet. Industri efter industri vacklar, och ort efter ort utsätts för slag. Jordbruksministern har troligtvis lagt märke till existensen av denna kris. Och då bör han veta att man ute i kommunerna är oerhört rädd för att ortens företag skall vidta några som helst negativa åtgärder. Man är skrämmd ute i kommunerna, och skrämmda lokala myndigheter är inte benägna att gå hårt på sådana företag som slarvar med gifter och miljö – precis tvärtom. Vi kan tyvärr räkna med ökad tolerans mot bolagen från kommunalt håll. Därför är jordbruksministerns svar på denna punkt ett undanskymmande av regeringens ansvar.

Låt mig beröra en annan passus i svaret. Ministern säger att produkt-

kontrollnämnden nu beslutat att starta första etappen av uppbyggnaden av produktregistret. Jag vet inte om han är riktigt medveten om vad han därmed säger. Med växande giftmängder och med giftskandaler dugande från alla håll under många år – då äntligen *startas* ett register – av en myndighet som godkänt diverse gifter och där en tjänsteman nu är misstänkt för att ha tagit muta i BT Kemi-affären. Denna sagolika situation är föranledd av två saker – dels att vad som är olaglig gifthantering alltid bestäms utifrån lönsamhetsprincipen, dels att inget av de fyra stora riksdagspartierna velat ha några obligatoriska gränsvärden för miljöfarliga ämnen i t. ex. arbetslivet. Följaktligen har motiven för att göra ett ordentligt produktregister varit svaga.

Till sist vill jag ställa några frågor till statsrådet. Han skall utnyttja erfarenheterna från Teckomatorp, säger han. Hur då? Skall man undersöka också andra företag i Sverige? När skall den inspektionen ske? Skall man hindra skogsbesprutningen? Skall man hindra gifttransporter genom tätorter? Skall man begränsa eller förbjuda livsmedelsgifterna? Skall man gå emot naturvårdsverkets chef, som förklarar att fosforfria tvättmedel är onödiga? Eller vad är det konkret man skall göra? Är statsrådets uttalande en fras för att göra sig politiskt respektabel, eller skall något verkligt konkret äntligen börja hända?

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill gärna allra först tacka jordbruksministern för det mycket utförliga svaret på min interpellation. Men innan jag går in på svaren på frågorna skulle jag närmare vilja beröra den maktlöshet som allmänheten känner och som jag tagit upp i min interpellation.

Om man gör en liten historisk tillbakablick på giftskandalen i Teckomatorp visar det sig att klagomål från trädgårdsmästare över förorenat vatten började redan 1967. Hälsovårdsnämnden i Landskrona kommun, som ligger nerströms fabriken vid de förorenade vattendragen, konstaterade redan 1970 att föroreningarna kom från BT Kemi. 1973 började invånarna i Teckomatorp att klaga. De uppvaktade myndigheter och företagsledning. Företagsledningen förnekade det mesta. Myndigheterna – främst de på läns- och riksplan – gjorde påstötningar, framförde krav och förde förhandlingar. Men företaget nekade eller också gav man löften om förbättringar som man inte höll. Man fördröjde saneringsåtgärder och ville inte stoppa den farliga hanteringen. För ett par år sedan var det mycket nära att de aktiva bland teckomatorpsborna hade givit upp. Vad hade då hänt?

Är det så konstigt att allmänheten känner sig maktlös? Trots att vi har ett utvecklat system av lagar om miljöskydd, kontroll av hälso- och miljöfarligt avfall och hantering av hälso- och miljöfarliga varor kan alltså detta hända. Och även om BT Kemis verksamhet kan betecknas som lagstridig måste man ändå fråga sig: Vilken kontroll och tillsyn och vilka sanktioner är det som inte har fungerat här?

Följderna av BT Kemis hantering av giftiga ämnen kan för invånarna

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

i Teckomatorp med omgivning i värsta fall bli som efter sprängningen av en mindre atombomb. Hanteringen kan medföra: 1. att man inte kan bo i området, 2. att man där får långsamt verkande sjukdomsanlag och 3. att det blir skador på växter och djur genom att vattnet i de anslutande vattendragen i Skåne är förgiftat. I bästa fall – vilket vi hoppas på – kan man snabbt rensa bort och sanera gifterna och den jord och det vatten som skadats, så att människorna tryggt kan leva vidare i sin by.

Jag är tacksam för att jordbruksministern uttalat att man snabbt skall vidta alla erforderliga åtgärder och att han vill anvisa både pengar och personal. Men lika viktigt är det – som han själv också säger – att vi drar lärdomar för framtiden. Skall vi behöva uppleva någonting liknande på annat håll i Sverige?

I svaret på min fråga om strängare regler för bekämpningsmedelsindustrin säger Anders Dahlgren att något ytterligare företag med en sådan produktion som just BT Kemi haft inte förekommer i Sverige. Men såväl uttalanden från företrädare för den kemiska branschen som tidningsuppgifter under de senaste dagarna har ändå visat att andra gifter kan finnas nergrävda eller lagrade eller t. o. m. slängda på någon soptipp.

Nu vet jag att Svante Lundkvist kommer att ta upp avfallshanteringsproblemet, och jag skall därför inte gå in på det utan i stället diskutera mängden av farliga kemiska ämnen i vår omgivning. Skulle det inte vara möjligt att begränsa sådana bekämpningsmedel eller andra farliga kemiska ämnen vilkas ofarlighet för människor och miljö inte klart har bevisats? Gift finns ju inte bara i nergrävda tunnor. Även utsläpp i luft och vatten kan vara sjukdomsframkallande. Har man mindre farliga ämnen får man mindre farligt avfall. Även importerade bekämpningsmedel kommer att hanteras i Sverige och vi vet inte vilka risker det kan innebära.

Det är nödvändigt att man efter erfarenheten av hanteringen vid BT Kemi mycket snabbt ser över resurserna för kontroll och tillsyn av miljöföreskrifterna. Man kan inte vänta med en resursförstärkning tills en ny lagstiftning föreligger. Man kan inte heller lita på att industrin tar ansvar för miljön, eftersom ett sådant ansvar ofta kommer i konflikt med företagets intresse för ökad lönsamhet. Därför finns det risk för att miljöansvaret kommer i andra hand vid planeringen av industrins processer och hantering, och därför måste samhället kunna kontrollera verksamheten och ställa krav.

Häromdagen uttalade LO:s arbetsmiljöombudsman följande: Samhället har inte ställt tillräckligt med resurser till förfogande för att kontrollera företagen, inne på industrierna ställs helt andra krav än utanför. I det sammanhanget kan jag nämna att arbetsmiljöutredningen ville att skyddsombudsmännen på arbetsplatserna även skulle ha ansvar för utsläpp och kontroll av miljöfarliga ämnen, men det har regeringen inte tagit med i arbetsmiljölagen. Man har därmed avhämt sig den kontrollmöjligheten.

Jag är ändå tacksam för jordbruksministerns besked att den första etappen av produktregistret nu har påbörjats. Giftskandalen i Teckomatorp,

och alla de uppgifter som nu inkommer om lagrade giftiga ämnen på olika håll, visar att ett register över alla kemiska ämnens sammansättning kan vara ett viktigt redskap i framtiden när forskning och erfarenhet kommer med larm om risker och skador.

Jag vill sedan helt kort kommentera de olika inlägg som har gjorts här i debatten. När det gäller Ingrid Sundbergs påstående att vi har en mycket dålig utrustning i laboratorierna vill jag säga att det just i Skåne inte är så illa ställt. Både i Malmö och i Helsingborg finns välutrustade laboratorier i miljöorganens regi.

Den allmänna rallarsving mot allt miljövarsarbete som Jörn Svensson utdelar kanske är något förfelad. Felet är inte att vi inte har lagstiftning i Sverige, utan kanske att vi inte har lyckats utforma kontrollmöjligheterna och tillsynsrutinerna på sådant sätt att de verkligen blir till stöd för allmänheten.

Beträffande Jörn Svenssons påstående att de andra partierna inte har varit aktiva i dessa frågor vill jag säga att socialdemokraterna varje år under de senaste åren har krävt ytterligare insatser för produktkontroll och laboratorieresurser. Ibland har det inte gått att få pengar, men kravet har i alla fall legat fast.

Till slut vill jag återigen tacka jordbruksministern för svaret och jag önskar lycka till i kriget mot miljögifterna.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Avfallshanteringen har av flera skäl blivit en allt viktigare samhällsfråga. Det är bl. a. angeläget att genom återvinning ur avfallet kunna spara på råvaror och energi. Det är ett förstahandskrav att människor, djur och natur skyddas effektivt vid hanteringen av s. k. miljöfarligt avfall.

Det var av dessa skäl som den socialdemokratiska regeringen i februari 1975 lade fram sina förslag om åtgärder för återvinning och omhändertagande av avfall. Det föreslogs i det sammanhanget en rad åtgärder för att förbättra hanteringen och omhändertagandet av miljöfarligt kemiskt avfall. Jag vill kort erinra om dessa.

Det kommunala renhållningsmonopolet skulle sålunda omfatta detta avfall. Sedan monopolet införts skulle i princip endast kommunen eller den kommunen utsett i sitt ställe få ta hand om det miljöfarliga avfallet.

För att förbättra kommunernas vetskap om mängden och arten av det miljöfarliga avfallet i företagen och därigenom underlätta kommunernas planering infördes en obligatorisk skyldighet för företagen att lämna uppgifter om det miljöfarliga avfall som uppkommer i verksamheten. Avfallsdeklarationen bedömdes också få stor betydelse för tillsynsverksamheten enligt både miljöskyddslagen och lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Eftersom sammansättningen av det miljöfarliga avfallet hos ett och samma företag snabbt kan förändras borde rapporteringen

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

vara årlig. Riksdagen anslöt sig till detta. För att samhället skulle få bättre insyn i hur transporter av det miljöfarliga avfallet genomförs beslöts att sådana transporter endast skulle få utföras av företag som fått särskilt tillstånd för detta av länsstyrelsen.

För att garantera kommunernas möjligheter att lämna över det insamlade avfallet till slutligt omhändertagande inrättades ett samhällsdominerat behandlingsföretag. Detta behandlingsföretag gavs ensamrätt till behandling av miljöfarligt avfall. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen vidtog en rad åtgärder för att genomföra dessa riksdagens beslut.

Enligt den förordning som utfärdades med stöd av den av riksdagen antagna lagen skall den som yrkesmässigt utövar verksamhet där miljöfarligt avfall uppkommer vara skyldig att årligen lämna uppgift om avfallens art, sammansättning, mängd och hantering. Uppgiften skall lämnas till hälsovårdsnämnden som skall sända kopia till naturvårdsverket.

Det samhällsdominerade behandlingsföretaget byggdes upp. Företaget – Svensk Avfallskonvertering Aktiebolag – ägs till 85 % av staten medan kommunerna och industrins återvinningsstiftelse har 7,5 % var av aktierna. Företaget har en behandlingsanläggning vid Kvarntorp i Närke. Regionala mottagningsanläggningar för miljöfarligt avfall håller på att iordningställas.

Fullföljs den socialdemokratiska reformverksamheten har samhällets möjligheter att kontrollera hanteringen av miljöfarligt avfall väsentligt förbättrats. Men då måste det samhällsdominerade behandlingsföretaget få det kapital som erfordras för utbyggnaden av de nya anläggningarna. Genom olika åtgärder måste regeringen stimulera kommunerna till att införa det avsedda kommunala renhållningsmonopolet också för det miljöfarliga avfallet. De årliga deklara-tionsundersökningarna måste genomföras.

Risken för stora kostnader är det enda som biter på företag som inte tvekar att bryta mot lag och förordning. För att motverka ett brottsligt förfarande av den art som förekommit vid BT Kemi AB i Teckomatorp bör därför straffsatserna för åsidosättande av bestämmelserna när det gäller miljöfarligt avfall skärpas och därmed också preskriptionstiderna automatiskt förlängas. Sådana åtgärder ingick i utredningsuppdraget som gavs av den socialdemokratiska regeringen.

Det är tillfredsställande att jordbruksministern ansluter sig till tankegången om skärpta straffsatser liksom till tanken att företagen bör stå för samhällets kontrollkostnader. Det borde borga för bred politisk enighet på dessa båda punkter när förslag om detta kommer på riksdagens bord.

BT Kemi-fallet har med skärpa understrukt angelägenheten av att den socialdemokratiska regeringens förslag och riksdagens beslut i avfallsfrågan fullföljs. Anledningen till min interpellation var bl. a. uppgiften i massmedia att det inte skulle bli någon deklaration av det miljöfarliga avfallet under 1977.

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Det föreföll sålunda som om regeringen avsåg att inte följa riksdagens uttalade mening om angelägenheten av årliga deklarationer av det miljöfarliga avfallet.

Dessa farhågor har också besannats i jordbruksministerns svar på min interpellation. Med hänvisning till att den första deklarationsomgången 1976 inte blev effektiv, på grund av vissa brister i uppläggnings- och genomförandet av arbetet, har jordbruksministern beslutat slopa deklarationen under 1977 och nöja sig med en mera begränsad deklaration under 1978. En fullständig deklaration av det miljöfarliga avfallet från företagets sida skulle vi få tidigast år 1979.

Det här är enligt min uppfattning ett allvarligt avbräck i arbetet på att snabbt få till stånd en effektiv hantering av det miljöfarliga avfallet. Jag vill fästa uppmärksamheten på att såväl Svenska kommunförbundet som SAKAB, företrädarna för de organ i samhället på vilka det tyngsta ansvaret för en väl fungerande hantering av det miljöfarliga avfallet kommer att ligga, har hävdats angelägenheten av att en ny avfallsdeklaration genomfördes under 1977. Detta skedde redan i början av året. Det för- anledde inga åtgärder från jordbruksministerns sida. Först i dag och sedan jordbruksministern fått denna interpellation har regeringen beslutat upp- dra åt naturvårdsverket att vidta förberedande åtgärder för att genomföra den mer begränsade deklarationen under 1978.

Om kommunerna och SAKAB skall få någon möjlighet att planera för sina insatser i avfallshanteringen med utsikt att fullfölja riksdagens beslut måste regeringen se till att det nödvändiga underlaget för denna planering tas fram. Jordbruksministern hänvisar till att hälsovårdsnäm- derna i sitt tillsynsarbete kan avkräva företagen uppgifter om avfalls- hanteringen. Men det var inte kommunerna som skulle åläggas att av- kräva företagen uppgifter om avfallet. Det var företagen som skulle bli skyldiga att deklarerat sitt miljöfarliga avfall och hur man avser att hantera detta.

Jag inser naturligtvis att jordbruksministern försuttit möjligheten att under år 1977 få fram åtminstone den begränsade deklaration som nu planeras till 1978, och jag beklagar att vi får denna tidsförskjutning. Men vågar man räkna med att jordbruksministern i de andra avseendena, exempelvis anslagen till utbyggnaden av SAKAB:s anläggningar, kommer att fullfölja den socialdemokratiska regeringens intentioner?

Till sist: Självfallet kan skärpta krav på företagen när det gäller han- teringen av det miljöfarliga avfallet komma att innebära ökade kostnader för dem. Därför är det oroande att regeringen beslutat om en ändring i kungörelsen om begränsning av myndighets rätt att meddela föreskrif- ter, anvisningar eller råd, av följande lydelse:

”Myndighet skall bedriva sin verksamhet på sådant sätt att kostnads- höjande effekter kan begränsas även när myndigheten utövar sådan till- syns- och inspektionsverksamhet som ankommer på myndigheten eller utarbeta information som ges i form av riktlinjer och rekommendationer eller liknande.”

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Vi får sålunda dels en fördröjning av deklarationsförfarandet, dels genom regeringens nya bestämmelse ett undergrävande av myndigheternas möjligheter att genomföra effektiva kontrollåtgärder. Jag vill därför fråga: Kommer jordbruksministern mot bakgrund av detta och sin egen utfästelse att kontrollen skall skärpas – som jag har noterat med tillfredsställelse – att vidta åtgärder för att få bort denna begränsning av myndigheternas möjligheter att ingripa?

ROLF HAGEL (-):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga, som enbart gällde huruvida man tänkte tillsätta någon form av opartisk utredning i syfte att klargöra vad som egentligen har förekommit i Teckomatorp.

Vi känner alla till vad som i det här sammanhanget har pågått i Teckomatorp under drygt tio års tid. Människor har drabbats av olika sjukdomar. De har märkt att deras växter har smakat illa eller på annat sätt skilt sig från vad som är normalt. Det har varit mycket svårt för dessa människor att påkalla myndigheternas uppmärksamhet, och man måste betrakta detta som en nonchalans från myndigheternas sida.

De problem som uppstått gäller emellertid inte bara befolkningen i Teckomatorp. Vi vet alla att det på mängder av platser i vårt land finns fabriker som har upplagringsplatser för liknande ämnen som de aktuella i Teckomatorp. Att det privata kapitalet sätter vinsten före människornas säkerhet är på intet sätt någon nyhet, men detta har i det här fallet manifesterats på ett mycket påtagligt sätt.

Det finns också anledning att fråga sig: Hur har olika myndigheter handlagt sina uppgifter? Hur mycket av försummelser och passivitet är att skriva på otillräckliga resursers konto? Hur mycket sanning ligger i påståendena och ryktena om mutor och oegentligheter?

Det är för att få svar på sådana frågor som jag anser att det är viktigt att en opartisk utredning tillsätts. Men jag vill i det sammanhanget inte underlåta att framhålla att jag tycker att det är lika viktigt att man tillgodoser de krav som människorna i Teckomatorp i dag ställer.

Först och främst kräver de att alla insatser skall göras för att deras samhälle skall avgiftas. De kräver vidare att vattnet i deras brunnar skall undersökas, så att de vet om de vågar dricka det i fortsättningen. De kräver att giftfabriken skall jämnas med marken. De kräver att det upprättas informationsbyråer dit de kan vända sig med sådana problem som de tror har samband med giftspridningen i området. De vill ha en förteckning över de skador som människor har åsamkats, och de kräver ersättning för dessa skador.

Befolkningen i Teckomatorp kräver vidare ett förstataligande av den kemiska industrin i vårt land, så att liknande situationer icke skall upprepas. Man kan visserligen inte säga att ett förstataligande automatiskt innebär att faran för ett upprepande är undanröjd, men man kan på så sätt skapa förutsättningar för det.

Kravet att fabriken skall jämnas med marken medför också att man måste kräva att det skapas nya arbetstillfällen av annan art och karaktär för människorna i Teckomatorp, och detta måste betraktas som en angelägen insats.

Slutligen kräver man att skuldfrågan opartiskt utreds. Detta krav anknyter till min frågeställning, och jag vill tillägga att det enligt min uppfattning föreligger ett behov av en något bredare utredning än den som skall göras av justitiekanslern.

Jag är således inte helt nöjd med svaret på min fråga.

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Som flera talare redan har konstaterat är det en mycket gammal skandal som är utgångspunkt för denna debatt. Produktionen av giftämnen vid BT Kemi började utan föregående kontakt med myndigheter redan för tio år sedan, och bara några månader senare kom de första klagomålen om växtskador.

Myndigheterna var i och för sig inkopplade redan år 1966 genom att överläggningar skedde mellan länsingenjören och bolaget, och bolaget lovade därvid att man skulle genomföra en rad miljöskyddande åtgärder. Sedan har striden pågått i olika turer varje år under drygt tio år. Men det har i allt väsentligt varit en strid på papperet. Mera omfattande ingripanden från samhällets sida direkt på platsen mot personer som har varit skyldiga till det som skett har bara gjorts under den allra senaste tiden.

I dag erkänner alla att det som skett är en skandal som inte får upprepas. Jordbruksministern redovisar nu en lång rad regeringsbeslut som skall kunna skapa ökad klarhet i vad som skett, undanröja eller i varje fall lindra de skador som uppstått och förhindra ett upprepande. Det är mycket bra. Det är utmärkt, och jag tackar jordbruksministern för de besked han lämnat. Jag förutsätter att därmed en del av de missförhållanden som jag har påtalat i min fråga skall bli föremål för en grundlig undersökning.

Men det finns anledning att ifrågasätta inte bara enskilda moment i miljöskyddslagstiftningen utan hela dess filosofi och övervakningsorganisation. Enligt olika källor, bl. a. naturvårdsenheten vid länsstyrelsen i Malmöhus län, bygger miljöskyddslagstiftningen på förtroende. Man litar helt enkelt på företagen. Man litar på att de vidtar åtgärder som de påstår sig vidta. Man litar på deras uppgifter i ansökningshandlingar till t. ex. koncessionsnämnden. Man litar över huvud taget på deras ärliga uppsåt.

Fallet BT Kemi visar att ett sådant förtroende inte kan utgöra grundval för en lagstiftning. När man studerar hela den långa skriftväxling som förevarit mellan BT Kemi och olika myndigheter kan man inte undgå att inse att bolaget redan på ett tidigt stadium ägnade sig åt taktisk dribbling i syfte att förhala beslutsprocessen och så länge som möjligt skapa utrymme för lönsam miljöfarlig produktion. Man har från bolagets sida

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

översvämmat koncessionsnämnden med ansökningar, man har förespeglat myndigheterna att man skulle ändra produktionsinriktning, man har utlovat miljöskyddande åtgärder och man har ibland t. o. m. aviserat nedläggning av verksamheten – för att snabbt återta det ganska misslyckade skrämnskottet. Mot alla dessa lögnar har tydligen inte funnits något effektivt samhällsskydd. Lagstiftningen förbjuder miljöfarlig verksamhet, men de skriftliga uppgifterna till myndigheterna om denna miljöfarliga verksamhet kan tydligen vara hur lögnaktiga som helst utan att myndigheterna har effektiv möjlighet att ingripa mot lögnen som sådan. Miljöskyddslagen stadgar inte ens att ansökningshandlingar till koncessionsnämnden skall avges på heder och samvete, någonting som finns i många andra sammanhang när enskilda medborgare skall inge handlingar av olika slag till myndigheter – alltifrån självdeklaration till ansökan om rättshjälp.

Man säger på de myndigheter som nu har jobbat med ärendet att det faktiskt är så, att man inte kan förhindra eller ingripa mot att företag lämnar felaktiga och direkt lögnaktiga uppgifter i sina ansökningshandlingar. Ett tillståndsförfarande som ger företagen legala möjligheter att lämna felaktiga uppgifter och dribbla med myndigheterna kan inte gärna förväntas fungera till förmån för miljöskyddet. Därför vill jag fråga jordbruksministern om han är beredd att medverka till att miljöskyddslagstiftningen får en sådan utformning att felaktigt uppgiftslämnande och taktiskt dribblande kan beivras, kanske genom någon sorts generalklausul för miljöskyddet.

Övervakningsorganisationens resurser är uppenbarligen otillräckliga, det har påpekats från många håll. Förutom bristande personella resurser hos länsstyrelserna har främst tre missförhållanden uppmärksammats.

1. Rättshjälp har inte utgått till kemiska experter. I civilmålet mellan trädgårdsmästare Ahl och BT Kemi betalade rättshjälpen för advokathjälp men inte för kemiska experter. I stället ställde Miljöcentrum upp med expertis. Men den här typen av tvister är naturligtvis ingenting som jurister kan klara ensam. Jag vill därför fråga: Är jordbruksministern beredd att vidta åtgärder som gör det möjligt att koppla in experter i miljöskyddstvister i större utsträckning än som tydligen är möjligt i dag?

2. Det har förekommit att en och samma person inom loppet av ganska kort tid genom arbetsbyte har verkat i helt olika funktioner vid handläggningen av utredningar kring fallet BT Kemi. Förvisso är Sverige ett litet land med begränsad tillgång på experter och några formella oegentligheter har inte påvisats. Ändå vill jag fråga jordbruksministern om han är beredd att vidta åtgärder för att förhindra sådana olyckliga person samband genom att experter uppträder i olika roller i olika faser av ett och samma miljöärende.

3. Hälsovårdsnämnden har i fallet BT Kemi spelat en ganska underordnad roll. Jordbruksministern har i sitt svar pekat på vissa av de möjligheter och skyldigheter som hälsovårdsnämnderna har, men mycket talar för att kanske just hälsovårdsnämnden – i större utsträckning än

nu – borde vara den viktigaste miljöskyddsinstansen. Därför vill jag fråga: Delar statsrådet den uppfattningen, och vilka åtgärder vill han i så fall vidta för att hälsovårdsnämnderna i praktiken – och f. ö. med beaktande av de problem som Jörn Svensson här nämnde – skall kunna spela en mer konstruktiv roll i miljöskyddsarbetet?

Slutligen är det uppenbart att den lokala opinionen i Teckomatorp spelat en central roll som pådrivare för att få stopp på BT Kemis livsfarliga verksamhet. Samtidigt har de enskilda initiativtagarna mött många svårigheter. De har inte haft någon självklar instans att vända sig till, som helhjärtat har kunnat ställa sig på deras sida. De har fått hjälp från frivilliga krafter. Men mycket tyder på att de skulle ha haft nytta av en särskild miljöombudsman med ungefär samma status som konsumentombudsmannen. Över huvud taget vet många människor inte varhän i byråkratierna de skall vända sig om de misstänker miljöfarlig verksamhet. Jag vill därför fråga jordbruksministern om han är beredd att medverka till att i någon form skapa en institution som miljöombudsman.

STURE PALM (s):

Herr talman! Först ett tack till jordbruksministern för svaret.

Min fråga gällde om SAKAB kan anses ha tillräckliga resurser för att ta hand om miljöfarligt avfall och för att kunna leva upp till målsättningen i 1975 års riksdagsbeslut. Det var då det nya SAKAB tillkom, och det tillkom för att det gamla SAKAB fungerade dåligt och inte hade nödvändig monopolställning. Jag säger detta med hänsyn till den märkliga historieskrivning som alldeles nyss gjordes från denna talarstol om bakgrunden till beslutet.

Jag anser att min fråga aktualiserar ett mycket centralt problem. Anvisas inte tillräckliga resurser – och det mycket snabbt – kan vi befara flera obehagliga överraskningar av det slag vi råkat ut för i fallet Teckomatorp.

Eftersom jag tidigare varit ledamot i SAKAB:s styrelse – på den tiden då där fanns en parlamentarisk förankring – vill jag erinra om det principbeslut som fattades av styrelsen den 22 november 1976. Det innebar att en central destruktionsanläggning skulle byggas i Norrtorp i trakten av Kumla i Närke. Den nya anläggningen skulle i första etappen få en behandlingskapacitet av ca 50 000 ton per år.

En arbetsgrupp tillsattes, och den 22 mars i år redovisades ett investeringsprogram på 88 milj. kr. utslaget på tre år, i 1977 års priser.

Den 3 maj uppväktades jordbruksministern Anders Dahlgren av den dåvarande socialdemokratiska ordföranden och bolagets verkställande direktör.

Den socialdemokratiska ordföranden ersattes senare av en moderat kommunalman, en person som f. ö. inte är känd för att visa någon överdriven entusiasm när det gäller att satsa på den offentliga sektorn. Instämmer han i de moderata attackerna mot SAKAB för dess monopolställning, är utnämningen märklig.

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Uppvaktningen i juni gällde finansieringsfrågan, och enligt den rapport som föredrogs i styrelsen såg jordbruksministern positivt på tanken att finansieringen skulle ske på sådant sätt att anläggningen skulle kunna komma till stånd enligt de framlagda planerna. Det var ett värdefullt besked att en betydande del skulle utgå i form av statsbidrag. Rejåla statsbidrag var också förutsättningen för att arbetet skulle kunna komma till stånd. Detta hade understrukits starkt vid uppvaktningen.

Nu anser jag att det är av stort intresse att få veta om jordbruksministern står fast vid denna form av finansiering. Beskedet är av speciellt intresse när den offentliga sektorn nu hotas av blåpenborna i kanslihusets ekonomidepartement. Jag vill än en gång understryka att denna fråga tilldrar sig ett stort intresse framför allt hos en miljökänslig opinion.

I det aktuella fallet i Teckomatorp vet vi i dag att där finns 100 000 ton jord som måste behandlas. Dessa jordmassor kan inte flyttas. Det krävs därför enorma resurser för att bekämpa denna giftspridning, som pågått under ett antal år. Jag vill därför med stor skärpa understryka att SAKAB måste få sådana resurser att man kan leva upp till det samhällsansvar som 1975 års riksdagsbeslut innebär. Nu om någonsin har jordbruksministern chansen att visa vad miljöpolitik innebär i praktisk handling, och det kostar också en del pengar.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det har varit intressant att lyssna på debatten.

Det är klart att det är lätt att vid ett sådant här tillfälle vara kritisk mot lagstiftningen och mot de myndigheter som inte har lyckats förhindra att händelser som de vi nu diskuterar inträffat. Det är också riktigt att kritiskt granska det inträffade. Jag har förut nämnt att vi skall undersöka vilka lärdomar vi kan dra av det inträffade och förbättra lagstiftningen eller vidta andra åtgärder. Men jag vill samtidigt säga att vi måste ha klart för oss att det inte går att utforma en lagstiftning eller kontroll på ett sådant sätt att vi helt garderar oss mot att olyckshändelser inträffar eller att människor bryter mot de lagar som vi stiftar. Men det är alldeles klart att händelser som de vi nu diskuterar ger oss anledning att skärpa bestämmelserna. Miljöskyddsutredningen får lägga fram förslag till sådana skärpta bestämmelser.

Kontroll, tillsyn och resurstilldelning har kritiserats här i dag, och någon framställde det som om de skulle vara helt obefintliga. Så är det ju inte. Tillsynsmyndigheterna, i detta fall länsstyrelserna och naturvårdsverket, kan gå in med korrigeringar, lämna råd och anvisningar, ge föreskrifter eller utfärda förbud. Tillsynsmyndigheterna har vidare rätt att vinna tillträde till och företa undersökningar i företaget. De har rätt att kräva behövliga upplysningar om anläggningen, kräva undersökningar och låta utföra sådana på företagets bekostnad. Dessa instrument finns. Den intressanta frågan är då naturligtvis om de instrumenten är tillräckliga. Detta får prövas av miljöskyddsutredningen.

När det sedan gäller kontrollen tror jag personligen i likhet med några

av talarna i den här debatten att det är viktigt att få ned den på det lokala planet. Kommunerna bör därför i större utsträckning än i dag engageras i tillsynen av miljöskyddsfrågor. Även den frågan bör miljöskyddsutredningen närmare ta upp. Kort sagt tror jag att vi måste göra tillsynen och kontrollen lika effektiva när det gäller företag som när det gäller enskilda människor. Det är viktigt att vi inte jagar enskilda människor för små försyndelser och låter svåråtkomliga företag med kanske större försyndelser gå fria. Just från den utgångspunkten riktar vi nu nästa deklaration mot företag som vi med stor sannolikhet vet får fram miljöfarligt avfall i sin tillverkningsprocess.

Någon har här kritiserat miljöskyddslagen för att den bygger på ett förtroendefullt samarbete mellan myndigheter och näringsliv. Det var den linje som den dåvarande regeringen och den dåvarande riksdagen i stort sett var överens om. För egen del anser jag att det goda resultat som vi trots allt har nått i miljövårdsarbetet till stor del beror på att myndigheter och företag i de flesta fall har kunnat samarbeta i stället för att befinna sig i hård motsatsställning till varandra. Därför menar jag att man inte utan vidare skall överge en sådan princip bara för att någon inte har orkat leva upp till den målsättningen. Men vi måste naturligtvis ha en kontroll på att detta fungerar – vi måste kunna kontrollera företagens uppgifter. Därför finns det anledning för miljöskyddsutredningen att se över den delen.

Herr talman! Här har ställts många frågor, och jag skall på den tid jag har till mitt förfogande försöka besvara dem.

Ingrid Sundberg har frågat om SAKAB:s möjligheter. Jag uppfattar inte SAKAB som ett rent statligt företag bara för att det har monopol på att förstöra dessa farliga avfallsämnen. SAKAB ägs gemensamt av staten, kommunerna och industrin, även om staten har det avgörande ägandet. Detta återspeglar sig också i styrelsens sammansättning.

SAKAB har inte haft och har inte någon lätt uppgift. Det är ingen lätt uppgift att bygga upp en sådan organisation för att ta hand om detta avfall. Jag har fullt förtroende för SAKAB – jag hade det för den förutvarande ordföranden och jag har det också för den nuvarande ordföranden. Om andra företag under tillfredsställande former kan ta hand om avfallet i en situation där SAKAB inte kan göra det, finns det naturligtvis inte något hinder för dem att också göra det. Men samhället måste ju i sista hand svara för att omhändertagande kan ske. Därför behövs SAKAB.

Svaret på den direkta frågan är att SAKAB naturligtvis kan anlita Ce-menta, om dess resurser i det här fallet är lämpliga.

Till Jörn Svensson vill jag säga att någon deklaraionsblankett exempelvis från BT Kemi inte fanns. Det visar att dessa deklaraioner aldrig kan bli någon garanti för att man skall kunna undvika sådana här händelser.

Svante Lundkvist har ställt ett par frågor om deklaraionerna. Som förutvarande departementschef känner Svante Lundkvist till att dessa

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

deklarationsblanketter skickades ut till 67 000 företag och att svarsprocenten blev 25. Att de uppgifter som inlämnades bedömdes som otillförlitliga har till stor del ansetts bero på att utformningen av deklarationsblanketterna och informationen var dålig.

Vad som sedan hände var följande – jag säger detta som en information, eftersom flera har frågat om detta.

Sedan deklARATIONERNA kommit in under augusti och september månader gjordes en statistisk bearbetning i statistiska centralbyråns regi i slutet av år 1976 och början av år 1977. Samtidigt satt en särskild arbetsgrupp och utvärderade erfarenheterna av deklARATIONEN. Arbetsgruppens rapport lämnades till jordbruksdepartementet i juni 1977. Arbetsgruppens arbete återopades av naturvårdsverket i dess framställning om uppskjutande av 1977 års deklARATION. Rapporten skickades med till de instanser som fick naturvårdsverkets framställning på remiss, nämligen statistiska centralbyrån, statskontoret, miljödatanämnden, arbetarskyddsstyrelsen, statens industriverk, länsstyrelserna i Jönköpings, Östergötlands och Malmöhus län, Svenska kommunförbundet, Svenska naturskyddsföreningen, Sveriges industriförbund och Svensk Avfallskonvertering AB, SAKAB. Rapporten gav stöd för att en deklARATION inte kunde genomföras 1977, och – herr Lundkvist – till denna tanke har också samtliga de av mig uppräknade remissinstanserna anslutit sig.

Vad som nu sker har jag redan nämnt i mitt svar, men jag skall för säkerhets skull repetera det. Kommunerna har uppmanats att ta upp frågan om en snabb inventering av de industrier som tidigare kan ha haft problem med kemiska avfall. Nästa år genomförs en deklARATION som särskilt inriktas på att spåra det avfall som är mest riskfyllt från hälso- och miljösynpunkt. En så bra och meningsfull deklARATIONsblankett som möjligt skall ligga till grund för det slutliga uppgiftslämnandet från alla. Jag hoppas att vi på detta sätt skall kunna få ut någonting av värde för nästa deklARATIONsförfarande. Jag tror också att vi vid det tillfället måste ge en betydligt bättre information.

Det kan också vara så, ärade kammarledamöter, att den här debatten i dag, liksom debatten om BT Kemi över huvud taget, kan medföra att företagen vid nästa deklARATIONstillfälle bättre förstår vikten av att verkligen rapportera och deklARERAR det miljöfarliga avfall som finns.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill till jordbruksministern säga att vi inte kritiserade oförutsedda och oavsiktliga brister i gällande miljölagstiftning. Sådana kan alltid förekomma, och de kan också alltid ursäktas, så länge det finns en god vilja bakom lagstiftningen. Vad jag kritiserade var själva lagstiftningens princip, och den vill jag ta till utgångspunkt för en ny fråga. Miljöskyddslagen är ju nu en gång uppbyggd så, att den medger att lönsamheten, om den är hotad, får ta över skyddsintresset. Uppenbarligen står det så, mer eller mindre, i lagtexten, och det skapar dels ett väldigt godtycke, dels möjligheter för det ekonomiska intresset att

i nästan alla verkligt kontroversiella och viktiga fall tränga sig fram. Jag undrar: Är jordbruksministern anhängare av att man förskjuter lönsamhetsprincipen och låter skyddsprincipen dominera?

Samma sak gäller naturvårdsverket. Det är inte fråga om att dess verksamhet bara har brister i största allmänhet, utan det är fråga om att verket är så uppbyggt att det icke är någon företrädare för de renodlade skyddsintressena, utan att dessa redan på verksnivå avvägs gentemot helt andra intressen. Då frågar jag: Är jordbruksministern anhängare av att naturvårdsverket omformas så, att det blir en konsekvent företrädare för skyddsintressena gentemot de mäktiga ekonomiska intressen som nu har insteg i verket? De har sannerligen en tillräckligt stark makt i samhället i övrigt; det bevisar de många miljöskandalerna.

En kort kommentar, herr talman, skall jag tillåta mig att göra till de övriga partiernas miljöintresse. Det smakar ändå litet illa när man talar om hur mycken god vilja det skulle finnas bland de myndigheter som är aktiva på det här området och att det är fråga om dåliga resurser så att de inte har kunnat fylla sin uppgift osv. Man kommer ju icke ifrån att det har uppstått högst beklagliga och allvarliga stridigheter mellan exempelvis den intresserade och aktiva allmänhet, som kämpar för en bättre miljö och bekämpar missbruken från bolagens sida, och de myndigheter som egentligen skulle vara på denna allmänhets sida men som alltför ofta mer eller mindre indirekt har trätt i striden på bolagens sida.

Centern har ofta framträtt som ett miljöparti, men man behöver bara komma in på frågan om skogsbeslutningen för att se hur centerpolitiker kan vackla och angripa miljögrupperna. SAP har i många stycken också visat aktivt miljöintresse, men tyvärr har många av den socialdemokratiska rörelsens funktionärer i lokala sammanhang på ett ytterst beklagligt sätt avskurit sig från den aktiva miljökamp som bedrivs av aktivisterna på gräsrotsplanet.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag förmodar att jordbruksministern och jag kan vara överens om att det är angeläget att man så snart som möjligt får fram underlag för den planering som både kommunerna och SAKAB har att bedriva när det gäller att få till stånd den effektiva hantering som vi är ute efter.

Vad jag sade i mitt anförande var att både SAKAB och Kommunförbundet tidigt i våras gav uttryck för den uppfattningen att man borde genomföra en deklarationsomgång även 1977. Jag kan citera SAKAB:s skrivelse till naturvårdsverket, där man säger: Naturvårdsverket bör därför snarast genomföra det program för revidering av redovisningsblanketter, adresslistor m. m. som diskuteras. Beslut bör också fattas om att den nya deklARATIONEN bör omfatta hela 1977.

Kommunförbundet säger: Förbundet anser inte heller skäl föreligga att avstå från att nu upprepa deklarationsförfarandet och då låta deklarationsperioden avse hela år 1977.

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

När det sedan har gått ett antal månader är det klart – det sade jag också i mitt anförande – att alla inser att nu är det för sent att komma i gång. Men lika väl som jordbruksministern i dag har kunnat besluta att vi skall få en begränsad deklaration för 1978 kunde vi ju, om beslutet hade fattats tidigare under året, ha fått denna begränsade deklaration genomförd för 1977. Jag menar att man försatt en chans genom att inte agera tidigt på året i anslutning till de önskemål som uttalades av de här bägge tunga instanserna om att få fram underlaget för deklarationen så snabbt som möjligt.

Jag ställde en annan fråga, som jag är väldigt angelägen om att jordbruksministern skall svara på. Jag hänvisade till den bestämmelse som regeringen nu har utfärdat och som innebär att man, som jag ser det, begränsar eller inskrider mot myndigheternas möjligheter att bedriva en effektiv kontroll. Jag ville veta hur jordbruksministern ser på denna sak. Jordbruksministern har ju sagt att vi skall skärpa kontrollen. Myndigheterna befinner sig nu i en besvärlig situation med en svårtolkad bestämmelse. Det vore välgörande om jordbruksministern på regeringens vägnar ville ge ett besked om hur denna bestämmelse skall tolkas. Skall man ge avkall på kontrollens effektivitet?

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Jordbruksministern verifierar att miljöskyddslagstiftning bygger på ett förtroende mellan samhället och företagen och menar att man trots allt har nått goda resultat på grundval av ett sådant samarbete. Jag tycker inte att man skall misstro alla företag som sysslar med kemisk produktion eller annan produktion som kan vara aktuell i detta sammanhang, lika litet som jag tycker att man skall misstro skattebetalare t. ex. Men skillnaden är att när det gäller lagar som riktar sig mot enskilda, bl. a. skattelagar, har man ändå den möjligheten aktuell att det trots allt finns en hel del människor som planerar att undanhålla sig lagstiftningen. Därför gör man det straffbart, inte enbart att handla mot lagen t. ex. genom att inte betala skatt, utan också att lämna sådana uppgifter till myndigheterna som leder till felaktiga resultat, dvs. falskdeklaration.

Men när det gäller miljöskyddslagen är det uppenbarligen inte på samma sätt. De uppgifter som företagen lämnar är själva utgångspunkten för om man över huvud taget skall kunna ingripa. Bl. a. på grundval av bestämmelserna såsom de är utformade och på grundval av de dåliga personella resurserna blir det i praktiken så – detta är verifierat av de handläggande myndigheterna – att man utgår från att de uppgifter som man får in är till sitt innehåll korrekta. Det medför att man gör det möjligt för de företag som vill att dribbla med myndigheterna och medvetet undanhålla centrala uppgifter samt att utnyttja ansökningsförfarandet på ett sätt som förhalar hela processen.

Detta verifieras delvis av de deklarationer som har varit uppe till debatt. Frågorna har sannolikt varit dåligt utformade. Men när svarsprocenten är så låg som 25 %, måste man ändå ställa frågan: Har de andra 75 %

underlåtit att svara enbart därför att frågorna har varit dåligt ställda eller finns det också ett planerat undanhållande av korrekt information? Vilka är följdverkningarna av att inte svara? Vad hände med BT Kemi, när det inte lämnade uppgifter av detta slag? Vad händer med andra företag som inte lämnar uppgifter? Det rimliga vore att det ledde till ett omedelbart ingripande. Så har uppenbarligen inte skett.

Därför måste jag fråga och hoppas att få en sorts svar, när deklarationen nu skall göras en gång till: Vilka åtgärder kommer man att vidta mot dem som inte svarar? Leder det till någon form av sanktion? Kommer det att leda till att man speciellt går in och kontrollerar de företag som inte lämnar deklaration? Om de företag som hederligt och korrekt lämnar deklaration blir utsatta för mer kontroll på grundval av de korrekta sakuppgifterna än företag som inte lämnar någon deklaration eller medvetet dribblar med samhällsmakten, då blir ju det hela en ganska märklig konsekvens, såväl för rättssäkerheten som för miljöskyddet.

Samma sak gäller felaktiga uppgifter i koncessionshandlingar. När lagstiftningen inte ens kräver att ansökningar till koncessionsnämnden skall lämnas på heder och samvete – någonting som krävs av var och en som har att avlämna självdeklaration – då är det ju inte så märkligt om både hedern och samvetet sviktat hos en del företag när de skall lämna sina uppgifter.

Vad sker det för sanktioner, när man kan beslå ett företag med att ha lämnat felaktiga uppgifter i en koncessionsansökan? Hittills har jag inte hört talas om något fall där det har förekommit sanktioner på grund av felaktiga uppgifter. Vad kommer att ske i framtiden? Planeras det en förändring av lagstiftningen så att detta kan leda till sanktioner? Och det måste vara ordentliga sanktioner, för om vi har den presumtionen att det finns de som planerar lagbrott – och det har man i alla andra sammanhang – då måste man också ha den tanken att det kan finnas de som gör en ekonomisk kalkyl över vilka lagbrott som är lönsamma.

Om det är ekonomiskt lönsamt – det har det varit för BT Kemi, och det kan det vara för andra företag – att förhålla och ge felaktiga uppgifter, att undanhålla uppgifter för myndigheterna, då behövs det antingen mycket kraftiga sanktioner eller mycket verkningsfulla kontrollmetoder för att man skall avhålla företag från att i framtiden göra den ekonomiska kalkylen att det är lönsammare med felaktiga uppgifter eller inga uppgifter alls än att försöka motsvara det förtroende som lagstiftningen tycks bygga på.

Jag skulle alltså gärna vilja ha litet klarare besked om hur man skall kunna fylla det här förtroendet med innehåll som garanterar både rätts-säkerhet och miljöskydd.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Först några ord med anledning av Sture Palms fråga som jag glömde att besvara i mitt förra inlägg. När det gäller SAKAB så sker ju projektering enligt det beslut som fattades i styrelsen i mars

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

1976. Projekteringen avses ligga till grund för upphandling av anläggningen. Redovisning av investeringsbehovet kan ske först i november eller december månad i år. Därefter kommer regeringen att ta ställning till hur finansieringen skall ske. Att vi måste göra den här investeringen är dock helt uppenbart. Hur frågan slutligen skall lösas kan jag inte säga i dag, men staten måste naturligtvis garantera finansieringen av investeringen.

Till Per Gahrton vill jag säga att miljöskyddslagen av 1969 ger inga möjligheter till sanktioner. Den nu sittande miljöskyddsutredningen får se över om sådana behöver införas. Däremot finns det sådana möjligheter enligt 1973 års produktkontrollag, både när det lämnas oriktiga uppgifter och när uppgifter inte lämnas.

Det lättaste som finns här i livet är att vara efterklok – detta sagt med anledning av Svante Lundkvists mening att man borde ha haft en riktad undersökning redan i år.

Vad beträffar frågan om budgetdepartementets kungörelse får jag tillstå att det var med flit som jag inte svarade på den. Under veckan har jag redan fått två sådana frågor från LO, en gång i radion och en gång i televisionen. Svante Lundkvist vet att denna kungörelse utfärdades första gången år 1970 av en finansminister vid namn Gunnar Sträng. Denna regering har endast förändrat kungörelsen i ett avseende, där man har skärpt den. Förordningen har ett allmänt kostnadsbesparande syfte och gäller över hela statsförvaltningen. Men förordningen innebär inte att den tar över befintlig lagstiftning.

När det gäller tillämpningen på olika områden är det självfallet så att man måste göra en bedömning från område till område när det gäller föreskrifterna om att tillsyn och liknande verksamhet skall bedrivas så att kostnadsökningar begränsas. På miljöskyddsområdet finns redan i miljöskyddslagen inskriven principen om en avvägning mellan olika intressen. Hänsyn skall där också tas till de ekonomiska effekterna av ifrågasatta åtgärder. Miljöskyddslagens bestämmelser skall fortfarande tillämpas, och detta innebär att erforderliga skyddsåtgärder naturligtvis skall vidtas.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag tar jordbruksministerns tal om efterklosheten som ett medgivande från hans sida att det hade varit lämpligt att man hade genomfört åtminstone den begränsade deklARATIONEN ÄVEN UNDER 1977. Men jag medger att det är för sent nu, så det är ingen idé att fortsätta att resonera om den saken.

Beträffande hur bestämmelsen i kungörelsen skall tolkas vill jag fatta jordbruksministern så att han på regeringens vägnar här är beredd att slå fast – och det vore välgörande i klarhetens intresse – att myndigheterna inte skall uppleva detta som en inskränkning i deras arbete på att åstadkomma effektiva åtgärder för efterlevnad genom de kontroller som myndigheterna har att göra när det gäller miljöskydd.

Jordbruksministern sade att denna kungörelse kom till 1970, och det är riktigt. Men den avsåg då inte den nu aktuella typen av åtgärder, dvs. den kontroll som myndigheterna skall vidta för att sörja för att vi får en ordentlig efterlevnad av lagar och förordningar. Det är de bestämmelser den nuvarande regeringen tillfogat som skapar oklarhet. Jordbruksministern har nu chansen att på regeringens vägnar slå fast att det verkligen inte är meningen att på något sätt begränsa den effektivitet det åligger myndigheterna att utveckla i detta fall.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Förordningen skall uppfattas på det sätt som den är skriven, och där råder ingen oklarhet.

Får jag sedan till Svante Lundkvist säga att om det gläder honom får han gärna uppfatta mig så som han sade när det gäller efterklokheten. Annars menade jag faktiskt precis tvärtom.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag vill bara notera att jordbruksministern ställer i utsikt att man skall få in sanktionsbestämmelser också i miljöskyddslagen. Jag vill understryka att jag tror att detta är mycket väsentligt för att den här diskussionen skall vara fast förankrad i verkligheten.

Jag har en känsla av att man inte bara i denna lagstiftning utan också i en del annan lagstiftning haft en tendens att betrakta företagen som en annan del av samhällsorganisationen än en myndighet eller en kommun av vilken man kräver uppgifter och har som självklar förutsättning att uppgifterna, när de kommer in, är korrekta och att eventuella fel uteslutande beror på misstag. Med beklagande måste man nog konstatera att även om både 99 och 99,9 % av företagen fungerar på det sättet, finns det ändå alltid en liten grupp som inte gör det utan som kalkylerar med att undandra sig lagstiftningen. Det rapporteras i andra sammanhang även från näringslivshåll om att vissa företag ägnar sig mera åt planering av skatter och bidragsansökningar och liknande än planering av effektiv produktion. Det här kommer in i bilden – planering av att undandra sig samhällets lagar och bestämmelser är någonting som förekommer. När det spelar en väldigt väsentlig roll för företagets lönsamhet, som det kan göra och har gjort för BT Kemi, måste man tyvärr räkna med detta.

Jag vill alltså rekommendera att man noggrant prövar saken och även att man prövar tanken på någon form av generalklausul. Man har ju varit tvingad till det när det gäller skattelagstiftningen – man kan komma att tvingas till det också när det gäller miljöskyddslagstiftningen.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta diskussionen om efterklokheten. Jag bara konstaterar att det är synd att jordbruksministern inte vill ansluta sig till den uppfattning som han själv bedömer som klok, även om det

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om giftspridningen
i Teckomatorp,
m. m.*

sker i efterhand.

Men det gäller detta med den klara bestämmelsen i kungörelsen. Där står:

”Myndighet skall bedriva sin verksamhet på sådant sätt att kostnads-
höjande effekter kan begränsas även när myndigheten utövar sådan till-
syns- och inspektionsverksamhet som ankommer på myndigheten eller
utarbetar information som ges i form av riktlinjer och rekommendationer
eller liknande.”

Vad är det som är risken med det här, herr jordbruksminister? Jo, risken är att företag som blir föremål för åtgärder från myndigheternas sida säger sig, att de åtgärder som myndigheterna tillgriper inte stämmer överens med den bestämmelse som regeringen själv har slagit fast i den här kungörelsen. Dessa företag kan ju säga sig att här föreligger inte den begränsning av kostnaderna som de nya bestämmelserna eftersträvar att åstadkomma. Det finns alltså en risk att företagen den här vägen försöker slinka ut ur åtaganden som de borde genomföra enligt villkor som gäller.

Det är därför som jag menar att det vore så värdefullt om jordbruksministern nu ville deklarerat, att det är verkligen inte det här som är meningen. Och det vore ännu värdefullare om jordbruksministern ville medverka till att ta bort denna bestämmelse eller förtydliga den, så att icke de här oklarheterna behövde uppstå.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Ja, Svante Lundkvist skall få ett klart besked. Det är icke avsikten att förordningen skall tolkas på det sättet. Miljöskyddslagen skall följas. Det är det besked jag ger.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Får jag alltså fatta jordbruksministern så, att avsikten är icke att begränsa den effektivitet med vilken myndigheterna skall arbeta i det här sammanhanget? Det är således inte så att kostnadsaspekter som det enskilda företaget kan åberopa skall få påverka effektiviteten i efterlevnaden av fastställda villkor.

STURE PALM (s):

Herr talman! Jordbruksministern gav en del värdefulla kompletterande upplysningar om hur arbetet fortskrider vid Norrtorp. Han talade om upphandlingen och sade att efter denna skulle regeringen ta ställning.

Jag ställde ju en fråga, om jordbruksministern står kvar vid sin ståndpunkt från uppvaktningen i juni att en betydande del skulle utgå i form av statsbidrag. När han kom in på den frågan uttryckte sig jordbruksministern på det sätt i dag, att staten måste garantera investeringarna, och det är helt klart. Skall jag tolka detta så, att det besked som gavs i juni, att en betydande del skall utgå i form av statsbidrag, står fast?

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! På den senaste frågan vill jag svara, att det är klart att de ekonomiska förutsättningarna är helt annorlunda i dag än i juni, och hur stor del som kan utgå i form av statsbidrag vid finansieringen kan jag inte uttala mig om nu. Jag har inte ens sett den slutliga finansieringsplanen. Jag får alltså ta ställning till detta vid ett senare tillfälle.

Låt mig åter säga till Svante Lundkvist med anledning av hans fråga, att det är inte avsikten med förordningen att man skall göra det lättare för företagen att komma undan någonting som gäller enligt miljöskyddslagen. Jag upprepar att det icke är avsikten. Miljöskyddslagen skall hela tiden följas – den tar över.

STURE PALM (s):

Herr talman! Som jag erinrade om var det fråga om ganska mycket pengar. Det rörde sig ju om en investeringskostnad på 88 milj. kr. i Norrtorp, och styrelsen var mycket tillfredsställd över beskedet att största delen skulle täckas genom statsbidrag. Man skulle bli djupt besviken, om staten i den här situationen skulle vara njugg. Det gäller att komma i gång med den här verksamheten som ställts i fokus i så hög grad under de senaste veckorna.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Om styrelsen i SAKAB blir besviken eller inte vet jag ingenting om i dag. Det får vi se den dagen. Det är också rimligt att jag diskuterar frågan med SAKAB:s styrelse, innan jag gör det i riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Om åtgärder mot stegringen av bostadskostnaderna

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBE erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Rolf Hagels* (–) den 4 oktober anmälda interpellation, 1977/78:8, till bostadsministern, dels *Tore Claesons* (vpk) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:24, och anförde:

Herr talman! Rolf Hagel har frågat bostadsministern

1. vilka omedelbara åtgärder regeringen förbereder för att hejda kostnadsstegringen inom bostadsbyggandet och stimulera en ökad produktion av bostäder i flerfamiljshus,

2. vad regeringen i övrigt skall göra för att stoppa hyreshöjningarna,

3. vilka åtgärder regeringen anser är nödvändiga för att bryta utvecklingen när det gäller överlåtelsepriser på bostadslägenheter.

Tore Claeson har frågat mig om regeringen avser att nu införa ett hyresstopp och genomföra mer långsiktiga åtgärder för att stoppa den nuvarande hyresutvecklingen.

Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som skall besvara både

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnaderna*

frågan och interpellationen. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

Bostadsbyggandet ligger f. n. på en alltför låg nivå. Regeringen har därför vidtagit åtgärder för att säkerställa tillgången på byggnadskrediter.

Vidare höjde regeringen taket för statliga bostadslån för en månad sedan. Höjningen av lånetaket är avvägd så, att flerfamiljshusbyggandet stimuleras särskilt. En större höjning än regeringen gjorde skulle ha drivit på inflationen utan att öka byggandet i nämnvärd grad.

Framdeles kommer lånetaket att anpassas till prisförändringar betydligt tätare än som hittills har varit fallet. Regeringen kommer senare att ta ställning till den närmare utformningen av ett nytt system för lånetaksändringar. Igångsättningen av nya bostadshus kommer att underlättas när lånetaket med en mycket begränsad fördröjning avspeglar ett aktuellt byggprisläge.

Det allmänna prisstopp som gäller till utgången av oktober månad omfattar också byggmaterial. Byggmaterialbranschen har varit föremål för en intensiv prisövervakning av statens pris- och kartellnämnd. För vissa varor, bl. a. på energibesparingsområdet, har gällt priskontroll i form av anmälningsförfarande. Byggmaterialbranschens prissättning kommer även i framtiden att följas uppmärksamt.

Igångsättningen av nya bostäder under året har hittills varit avsevärt lägre än under motsvarande tid förra året. Som en följd av regeringens åtgärder bör emellertid igångsättningen under resten av år 1977 bli högre än under motsvarande tid föregående år. Jag räknar därför med att igångsättningen i år sannolikt kommer att bli högre än den var under år 1975.

I väsentlig utsträckning ankommer det på kommunerna att planera och genomföra ett bostadsbyggande, som tryggar en god bostadsförsörjning. De resurser riksdagen har garanterat bostadsbyggandet räcker till för ett ökat byggande.

Jag övergår nu till frågan om hyresutvecklingen. Med utgångspunkt i konsumentprisindex kan man konstatera att hela ökningen av kallhyrorna har varit mindre än ökningen av konsumentprisindex under senare år. Fr. o. m. år 1968 t. o. m. år 1976 har totalindex ökat med 83 % och kallhyror med 79 %. Hyror inkl. bränsle har under samma period dock ökat med 89 %.

Jag är medveten om att hyreshöjningar drabbar hyresgästerna på annat sätt än andra prisstegringar. Hyran är en mycket stor post i en hushållsbudget. Dessutom brukar hyrorna ändras en gång om året, vilket märks mycket påtagligt i förhållande till andra prisstegringar som sker löpande. Hyresgäster har inte heller samma möjligheter som småhusägare och bostadsrättshavare att påverka kostnader för drift, underhåll och bränsle. Jag vill trots allt framhålla att hyresstegringarna inte har avvikit nämnvärt från andra prisstegringar.

Hyreshöjningarna för nästa år är ännu inte kända. I tidigare frågesvar till herr Claeson har jag utförligt förklarat varför jag motsätter mig ett hyresstopp. Jag kan konstatera att jag i den frågan har uttryckt en uppfattning som delas av hyresgäströrelsen. I ett statsfinansiellt läge som

---

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnaderna*

måste karakteriseras av återhållsamhet och omsorg om betalningssvaga hushåll är det enligt min mening tveksamt att aktualisera långt gående krav på ökade generella subventioner, som skulle utgå även till betalningsstarka hushåll.

Rolf Hagel har tagit upp frågan om överlåtelsepriser på bostadslägenheter. När priskontrollen på bostadsrättslägenheter slopades år 1968 skedde detta under bred politisk enighet och i samförstånd med de bostadskooperativa riksorganisationerna. När man nu uppmärksammar vissa höga överlåtelsepriser får man inte glömma bort att de nästan uteslutande gäller centralt belägna lägenheter med låga årsavgifter i storstadsområdena. För de ca 20 000 HSB-lägenheter som överlåts på ett år understiger f. n. det genomsnittliga överlåtelsepriset 20 000 kr.

Senare i höst kommer jag att föreslå skärpta straff för dem som ägnar sig åt olaglig handel med hyreslägenheter.

ROLF HAGEL (-)

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Friggebo för svaret på min interpellation. Jag har ställt den därför att det finns framför allt två allvarliga företeelser som präglar dagens bostadsmarknad, nämligen dels den sjunkande bostadsproduktionen, dels de kraftiga hyresstegringarna och kraven på ytterligare kraftiga hyresstegringar.

Jag har i interpellationen tagit upp tre frågeställningar. Jag har börjat med frågan om vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att stimulera ett ökat bostadsbyggande. Statsrådet bekräftar i sitt svar att bostadsproduktionen ligger på en alltför låg nivå. Mycket talar för att antalet färdigställda lägenheter under innevarande år kommer att bli lägre än fjolårets redan mycket låga antal. Förra året uppgick ju de färdigställda lägenheterna till ca 15 000. Än värre är att igångsättningen också i år är mycket låg. Orsakerna till dessa företeelser är naturligtvis det mycket höga kostnadsläget.

Nu sägs det i interpellationssvaret att som en följd av de av regeringen vidtagna åtgärderna "bör emellertid igångsättningen under resten av år 1977 bli högre än under motsvarande tid föregående år". Jag antar att detta är en bedömning som bygger på en realistisk beräkning och inte ett önsketänkande. Men jag vill samtidigt påpeka att även om man skulle nå 1975 års siffror för igångsättning är detta ett djupt otillfredsställande resultat, som inte på något sätt innebär en ljusning i den bostadskris som blir alltmer markerad i landet.

Den åtgärd från regeringens sida som statsrådet Friggebo särskilt pekar på är höjningen av lånetaket. Nu delar jag hyresgäströrelsens uppfattning att lånetaket är en dålig regulator av hyresutvecklingen, och jag instämmer därför med hyresgäströrelsen i dess uppfattning att taket helt bör slopas för flerfamiljshus. Men självklart måste ett sådant förfarande kompletteras med skärpta åtgärder för att begränsa byggmästares möjligheter till än större vinster på bostadsbyggandet. Jag antar att detta låg bakom formuleringen om en inflationsdrivande verkan som icke motsvarade

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnaderna*

en ökning av bostadsbyggandet. Jag antar att det var detta fenomen som dolde sig bakom formuleringen, nämligen att slopandet av lånetaket skulle ge byggmästare möjlighet att ytterligare höja kostnaderna för flerfamiljshusen.

Jag hade också hoppats att statsrådet rörande åtgärder för att begränsa kostnadsstegringarna skulle uttala sig litet mer konkret – framför allt om prisstoppet. Det allmänna prisstopp som, vilket framgår av svaret, också inkluderar byggmaterial. Prisstoppet löper ut i oktober månad, och det finns alltså möjligheter att deklarerat att man kommer att förlänga prisstoppet för byggnadsmaterialindustrin. Kanske är det detta som döljer sig bakom formuleringen som säger att man kommer att hålla denna verksamhet under skärpt uppsikt.

Vidare sägs det i svaret att det i väsentlig utsträckning ankommer på kommunerna att planera och genomföra ett bostadsbyggande som tryggar en god bostadsförsörjning. De resurser som riksdagen garanterat bostadsbyggandet räcker till för ett ökat byggande, konstateras det i svaret. Men det avgörande problemet, som gjort att vi inte fått ett ökat bostadsbyggande, är ju det höga kostnadsläget. Hyrorna i vårt land har under en rad av år stigit i höjden i sådan takt att människor icke ansett sig ha råd att efterfråga en lägenhet som motsvarar deras reella behov. Detta orsakade i sin tur att antalet tomma lägenheter ökade. Många bodde kvar i för små lägenheter, och i många fall i klart socialt undermåliga lägenheter. Detta i sin tur blev argument för drastiska nedskärningar i bostadsproduktionen. Återigen har vi en brist på lägenheter i många av landets kommuner. Kärnan var alltså kostnadsläget. Och den avgörande frågan för kostnadsläget är de höga kapitalkostnaderna. Det finns därför anledning att upprepa stora delar av den svenska arbetarrörelsens krav om en total finansiering av bostadsbyggandet över en statlig bostadsbank. Det finns anledning att upprepa kravet på brytande av monopolerna inom byggnads- och materialindustrin och på åtgärder som gör slut på tomtjobberi. Men det krävs också att omedelbara åtgärder vidtas för att förhindra en fortsatt hyresutplundring. Trots fru Friggebos sifferlek, som visar att kallhyran har stigit mindre än konsumentprisindex under senare år, är det intressant för hyresgästen vad som måste betalas i hyra, och denna inkluderar som bekant också bränsletilläggen.

En grupp som särskilt hårt har drabbats av de höga bränsletilläggen är de människor som har flyttat in i eluppvärmda hus, där kostnaderna på många platser i vårt land i dag utgör mellan 50 och 60 kr. per kvadratmeter och årshyra. Nog skulle det vara intressant att höra hur statsrådet ser på det förhållandet, att hyresgäster som tvingas att flytta in i eluppvärmda hus faktiskt utsätts för diskriminerande avgifter.

Eller vad skall man göra åt byggnadsmaterialkostnaderna? Ett prisstopp i nuläget är inte tillräckligt, utan det krävs faktiska sänkningar av priserna. Utrymme för sådana finns inom de vinster som byggmonopolerna i vårt land fortfarande redovisar.

I hyresgäströrelsens s. k. krispaket finns ett förslag som skulle få ome-

delbar verkan, därest det accepterades av regeringen. Jag avser förslaget att sänka den garanterade räntan för hyres- och bostadsrättsfastigheter byggda efter 1957. Detta skulle ge en hyressänkning på 10 à 11 kr. per kvadratmeter.

Nästa åtgärd borde vara att byggmomsen omedelbart slopades. Den utgår f. n. med 11,43 % på nyproduktionssidan och i sin fulla utsträckning på underhållssidan. I båda fallen bidrar alltså omsättningskatten till att pressa upp de redan tidigare mycket höga hyreskostnaderna, detta i en situation där ett hyresstopp är ett absolut minimikrav.

Vidare menar vi att en förbättring av bostadsbidragen omedelbart måste komma till stånd.

Beträffande den sista av mina frågor, nämligen den som tar upp överlåtelsepriserna på bostadslägenheter, tycker jag mig kunna skönja en viss vilja till bagatellisering av problemet, även om svaret avslutas med ett löfte om förslag i höst som skall innebära skärpta straff för olaglig handel med hyreslägenheter. Statsrådet Friggebo säger att man inte får glömma att det nästan uteslutande handlar om centralt belägna lägenheter i storstadsområdena. Min uppfattning är att man i nästan alla kommuner som har fått känna av den bristsituation som f. n. råder på bostadsmarknaden – och det är inte enbart i storstäderna – också kan följa hur överlåtelsepriserna stiger i höjden. De sifferexempel som ges i svaret, nämligen att den genomsnittliga överlåtelsesumman för 20 000 HSB-lägenheter som överlåtits på ett år har stannat vid 20 000 kr., förvånar mig i viss mån, men det är också klart att dessa förhållanden är synnerligen olika på olika orter i vårt land. Där arbetstillfällena har försvunnit och människorna har tvingats att flytta för att få arbete faller naturligtvis priserna på lägenheter, och motsvarande höjning sker givetvis på platser där eventuella arbetstillfällen står att finna. Ändock förefaller mig siffran låg, och jag förvånas över den, men jag drar inte därav den slutsatsen att frågan är så bagatellartad som man skulle kunna tro när man läser interpellationssvaret.

F. ö. har jag svårt att helt och fullt hänga med i resonemanget och undrar var dessa uppgifter kan inhämtas. Och är det verkligen så att uppgifterna om överlåtelser av lägenheter och priserna på dem är särskilt tillförlitliga? Men oavsett hur det förhåller sig med riktigheten i uppgifterna tror jag att det av naturliga skäl finns anledning att förvänta sig andra åtgärder för att hindra denna utveckling än enbart de fiskala åtgärder som föreslås i den här skrivningen. Jag tror att en av åtgärderna skulle kunna vara att införa ett obligatorium när det gäller bostadsförmedling samt en skärpt kontroll av handeln med lägenheter och andra boendemöjligheter för invånarna.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag har efter relativt kort tid – fem månader – ånyo ställt frågan om att införa ett prisstopp på hyrorna och att genomföra andra åtgärder för att stoppa hyresutvecklingen. Orsaken till detta är

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnaderna*

---

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnaderna*

naturligtvis de krav på nya rekordstora hyreshöjningar som nyligen ställts av både allmännyttiga och privata bostadsföretag och fastighetsägare samt den oro och det berättigade missnöje detta fört med sig hos hyresgästerna.

Jag tackar för svaret på frågan och kan bl. a. konstatera att statsrådet Friggebo nu återigen tar avstånd från kraven på ett prisstopp för hyrorna och en ny bostadspolitik som skulle möjliggöra lägre boendekostnader för hyresgästerna. Det nya i det sammanhanget är att Birgit Friggebo nu åberopar att hyresgäströrelsen skulle dela hennes uppfattning och motsätta sig ett hyresstopp. Det är naturligtvis fel – hyresgäströrelsens ledning motsätter sig hyresstoppskravet bl. a. därför att kravet så att säga kommer från fel håll och kommer i motsättning till avtal som man träffat med motparter på hyresmarknaden om kompensation för kostnadsstegringar och den s. k. självkostnadsprincipen. Den stora majoriteten av medlemmar i hyresgäströrelsen och övriga hyresgäster omfattar säkerligen de krav på både kortsiktiga och långsiktiga lösningar som vi för fram från vårt parti, vänsterpartiet kommunisterna. Situationen för bostadsbyggnad, bostadsförsörjningen och upprätthållandet av det som finns kvar av en social bostadspolitik har sällan eller aldrig varit så allvarlig som nu. Jag skall vid detta tillfälle i huvudsak uppehålla mig vid hyresutvecklingen och vad man kan och bör göra mot den. Jag räknar med att inom kort få tillfälle att diskutera bostadspolitiken i vidare mening då min interpellation till bostadsministern besvaras.

Hyresgästerna har år efter år drabbats av allt kraftigare hyreshöjningar. Nu måste det vara nog. Alla andra priser har rusat i höjden. De flesta lönarbetare har fått reallönesänkningar. De nu aktuella kraven från allmännyttiga bostadsföretag skulle för att täckas förutsätta löncökningar med ca 2 kr. per timme. De ständiga hyreshöjningarna slår hårdast mot dem som har minst bärkraft. Ökad åtskillnad mellan människor och social isolering följer i hyreshöjningarnas spår. De leder till problem med nya hyresskulder, ökat antal vräkningar, ökat antal sjuka och utslagna människor och nya socialfall som kommuner och allmännyttiga bostadsföretag får ta hand om.

Vi kommunister menar att privat ägande och förvaltning av hyreshus inte skall få förekomma. Vi anser att det inte skall löna sig att äga hyreshus och att det inte skall löna sig att äga lägenhet i stället för att hyra den. De kommunala bostadsföretagen driver fastighetsförvaltning av sociala skäl och inte av vinstskäl. Vi slår vakt om de allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen som nödvändiga instrument för en social bostadspolitik. Därför anser vi att nya statliga subventioner skall ges bara till allmännyttiga företag. Då kan man också tvinga privata fastighetsägare till hyresstopp.

De allmännyttiga företagen skall ta sitt sociala ansvar, men det innebär att man får mycket stora kostnader som privata bostadsföretag eller fastighetsägare inte har. Det gäller sociala följdskostnader och s. k. allmänna kostnader som ofta driver upp hyrorna med 10–15 kr. per kvadratmeter eller mer. I sin egenskap av sociala bostadsföretag drabbas allmännyttan

---

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnader-
na*

av hyresförluster och outhyrda lägenheter, förstörelse och vandalisering, onormalt hård förslitning med höga kostnader för bl. a. underhåll och administration liksom för uppgifter av allmän ordnings- och servicekaraktär. De kommunala bostadsföretagen tvingas också att verka under ogynnsammare villkor än de privata då det gäller möjligheter att utnyttja avdrags- och beskattningsregler.

De privata fastighetsägarna anpassar sina hyreskrav till allmännyttan och kan på det sättet – genom bruksvärdesprincipen – öka sina vinster utan någon redovisning av ökade kostnader eller egna insatser. Det är viktigt att också komma ihåg att privata hyreslägenheter är den enda kategori bostäder där privatkapitalet kan göra pengar i själva förvaltningsledet, på själva boendet.

Hyrespolitiken måste nu präglas av ett starkt bostadssocialt hänsynstagande. De allmännyttiga bostadsföretagens kalkyler, som redovisar företagens kostnader, kan inte läggas till grund för några hyresuppökningar. Stat och kommun måste gå in och klara företagens kostnadsökningar och garantera hyresgästerna en bra service med bl. a. ett ordentligt underhåll.

Man kan enligt vår mening inte acceptera talet om självkostnader som något absolut, som måste läggas i botten för bestämmande av de hyror som skall tas ut. De kommunala bostadsföretagen tvingas ju i stort sett att verka på det privata bankkapitalets och fastighetsägarkapitalets villkor. Vad som bestämmer "självkostnaderna" är profiter, vinster som tidigare gjorts och alljämt görs i räntor, markspekulation, byggmaterial och bygande av det privata bank-, bygg- och fastighetsägarkapitalet.

Nya räntehöjningar, monopolprishöjningar på olika slags material och inventarier för reparation och underhåll, oljemonopolens prishöjningar, devalveringen av den svenska kronan, olika skatte-, taxe- och avgiftshöjningar m. m. fortsätter att öka kostnaderna och föder nya krav på hyreshöjningar. Kalkyler och hyreshöjningar som är grundade på sådana "självkostnader" kan inte längre få läggas till grund för nya hyreshöjningar.

Jag vill nu göra några kommentarer direkt i anslutning till texten i interpellations- och frågsvaret.

Jag noterar att statsrådet Friggebo anser att bostadsbyggandet ligger på en alltför låg nivå, något som vi från vpk:s sida påpekat och varnat för under flera år. Lånetaket och fortsatta höjningar av detta i all ära – det löser knappast frågan om en ordentlig ökning av bostadsbyggandet i flerfamiljshus.

Det allmänna prisstoppet på byggmaterial, som gäller till oktober månads utgång, måste givetvis förlängas t. v. Men man bör inte bara nöja sig med att uppmärksamta följa byggmaterialbranschens prissättning utan ingripa mot den höga prissättning som genomfördes före prisstoppet.

Funderingarna om igångsättningen av byggandet av nya bostäder och sannolikheten av en högre igångsättning föranleder mig att säga att om igångsättningen blir högre är det nog snarast så, att det är trycket från

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnader-
na*

den öppna bostadsbristen i flera kommuner som åstadkommer detta och mindre de åtgärder som regeringen har vidtagit.

Beträffande hyresutvecklingen under en längre period, som nämnts, är det naturligtvis rätt ointressant om kallhyrorna har något lägre ökning än konsumentprisindex. Det intressanta är de bruttohyror som hyresgästen måste betala, och dessa har ostridigt ökat mera än konsumentprisindex och priset på olika varor, räknat både på en längre och på en kortare period.

Då det gäller hyresgästernas möjligheter att påverka kostnaderna är det också viktigt att komma ihåg att hyresgästerna knappast kan avstå från eller ersätta bostaden med exempelvis tält, husvagn eller vad man skulle kunna tänka sig. När det gäller vissa varor som också behövs för uppehållet, t. ex. mat, kläder och skor, kan man ibland genom ändrade vanor tillfälligt minska sina utgifter, liksom man kan göra det genom att avstå från semester osv. Men det förhållandet föreligger inte då det gäller bostaden, som är en nödvändighet och som skall vara en social rättighet. En bra bostad till hyggliga kostnader skall vara en rättighet för alla människor oavsett deras ekonomiska situation.

Det sägs att hyreshöjningarna för nästa år ännu inte är kända. Det är väl riktigt, men kraven är kända. Och kraven ligger på mellan 20 och 30 kr. per kvadratmeter och år, i en del fall på betydligt högre belopp. Utifrån tidigare erfarenheter av var man brukar hamna efter slutförda hyresförhandlingar borde var och en kunna räkna ut att en eventuell förhandlingsuppgörelse på det här området kommer att leda till hyreshöjningar av betydande storlek, förmodligen bland de största som har skett under senare år.

Så ett par ord beträffande överlåtelsepriser på bostadsrättslägenheter och olaglig handel med hyreslägenheter. Jag tar upp de frågorna inte minst mot bakgrund av att vpk och jag personligen har diskuterat dem vid olika tillfällen här i kammaren.

Sedan bostadsrättskontrollagen slopades har många fler bostäder än tidigare blivit spekulationsobjekt. Handeln med bostadsrätterna har, särskilt i storstadsområdena men även i andra tätorter, fått en omfattning som den enligt vår mening inte längre kan få fortsätta att ha. Försäljning av bostadsrätter till överpriser förekom visserligen i viss utsträckning under kontrollagens tid, men den skedde så att säga under bordet, eftersom den var förbjuden. Skillnaden efter avvecklingen av kontrollen är att det nu förekommer ett legaliserat svartabörsjobberi, och spekulationen har därför tilltagit. Ofta erbjuds lägenheterna till högstbjudande, och bostäderna blir auktionsvara i stället för en social rättighet. Tiotusentals bostadssökande utan förmögenhet och med små inkomster ställs genom den här handeln i ännu sämre läge än tidigare. Den åtskillnad i boende mellan rika och fattiga som genom den förda bostads- och hyrespolitiken blivit så markant under senare år ökar därigenom i omfattning. Det är hög tid att åter införa en offentlig kontroll över försäljning av bostadsrätter.

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnader-
na*

Jag ifrågasätter inte att statsrådet fått uppgift om att 20 000 kr. skulle vara den genomsnittliga överlåtelsesumman för HSB-lägenheter, men jag ifrågasätter om uppgifterna verkligen är riktiga. Det förekommer tyvärr också pengar som inte uppges till HSB-kontoren. Det är bl. a. min personliga erfarenhet efter det att jag har kommit i kontakt med ett antal sådana ärenden.

Då det gäller frågan om olaglig handel med hyreslägenheter är jag medveten om svårigheten att kartlägga hyreshajarnas och spekulanternas verksamhet. Den har ökat i och med att inskrivningsmyndigheterna inte kontrollerar eller har möjlighet att kontrollera att lagfart på köpt fastighet söks inom föreskriven tid, nämligen inom tre månader. Köp som aldrig registreras undandrar dessutom samhället lagfartsavgifter – och det handlar som bekant om betydande belopp.

Jag vill också i det här sammanhanget erinra om den roll som vissa banker och andra kreditgivare har spelat – och alltså spelar – för att förse hyresskojare och fastighetsspekulanter med pengar för deras hantering. Här måste naturligtvis ske ingripanden mot banker som i strid med sunda affärsprinciper lånar ut pengar till affärer med hyresfastigheter. Likaså måste man lägga ökad vikt vid ingripanden mot den ekonomiska brottslighet som förekommer i sammanhanget.

Statsrådet Friggebo säger i interpellationssvaret att man kommer att föreslå skärpta straff för dem som ägnar sig åt olaglig handel med hyreslägenheter. Det är verkligen på tiden att detta blir förverkligat. Det är vad som förutskickades för närmare ett år sedan i en interpellationsdebatt som statsrådet och jag var inblandade i här i kammaren. Jag hälsar naturligtvis det beskedet med tillfredsställelse. Men här räcker det inte att bara skärpa straffet. Polisen måste också ägna större uppmärksamhet åt bekämpningen av sådan här verksamhet. Det förefaller som om ekonomisk brottslighet i allmänhet och brottslighet på fastighets- och hyresmarknaden inte ges förtur i polisens arbete. De som påstår att s. k. fattigmansbrott ges förtur framför vad som brukar betecknas som rikemansbrott synes ha rätt i sina påståenden.

Herr talman! Det s. k. krispaket som hyresgäströrelsens ledning tagit initiativ till och de krav man i detta krispaket ställt till regeringen är ett steg i rätt riktning för att lösa bostadskrisen. Vpk menar emellertid att kraven är alltför begränsade och inte tagit tillräcklig hänsyn till att åtgärderna måste ha en bestämd inriktning, nämligen att sänka hyrorna i de allmännyttiga bostadsföretagens lägenheter.

Det är i sammanhanget intressant att notera förre bostadsministern Ingvar Carlssons inställning till de krav hyresgäströrelsen framfört i detta sammanhang. Inte ens de mycket begränsade krav som framförs i det s. k. krispaketet kan Ingvar Carlsson instämma i, utan han säger nej till det krav som troligen skulle ha störst betydelse om det genomfördes, nämligen en räntesänkning med 1 % för alla hyres- och bostadsrättshus byggda efter 1957. Något nytt eller positivt för att ta oss ur bostads- och hyreskrisen har Ingvar Carlsson inte att komma med utöver det

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnader-
na*

som alla utan vidare kan instämma i: att bekämpa inflationen! Det måste kännas skönt för statsrådet Friggebo och regeringen att veta att några mera genomgripande förslag till ingripanden mot spekulations- och monopolintressen inte kommer att framställas från socialdemokratin sida. Därmed fortsätter man ju också bostadspolitiken från de senaste årens regeringsinnehav.

Låt mig som utgångspunkt för ett resonemang om vad som måste till för att göra slut på den nuvarande krissituationen nämna, att hyresgästernas förhandlingsråd i Stockholm för ungefär två år sedan diskuterade situationen inför hyresförhandlingar där kraven innebar hyreshöjningar som var ungefär hälften så höga som de som nu föreligger. Man beslutade då enhälligt att ställa följande tre krav:

1. Hyresstopp nu.
2. Regering och riksdag tar upp hela bostadsfrågan till omprövning.
3. Staten måste träda emellan med hyresgarantier i hyressänkande syfte.

Dessa krav är ännu aktuella i dag. Varje månads, varje dags fördröjning med att vidta konkreta åtgärder innebär att den nuvarande snedvridningen och belastningen på vanliga hyresgäster ytterligare skärps. Den utveckling som pågår på bostadsmarknaden kan inte få fortsätta. Några omedelbara krav måste nu snabbt uppfyllas:

hyresstopp under minst ett år;
fortsatt prisstopp och prissänkningar på byggnadsmaterial;
sänkning av garanterade räntan för allmännyttiga bostadsföretag;
ränte- och amorteringsfria lån till allmännyttan;
förbättrade bostadsbidrag och lika avdragsrätt för olika boende;
ökat bostadsbyggande i flerfamiljshus och sanering av äldre hus;
ökad satsning på kollektiva boendeformer och bättre boendemiljö;
obligatorisk bostadsförmedling – åtgärder mot fastighets- och lägenhetsspekulation;

ökade anslag och bättre villkor för kommunernas markförvärv och tomträttslån;

förbättrad bygg-, mark-, hyres- och saneringslagstiftning.

Utöver dessa omedelbara åtgärder för att mildra verkningarna av den förda bostadspolitiken måste man ta itu med orsakerna till de höga hyrorna, de dåliga bostadsmiljöerna och hyresgästernas underläge gentemot fastighetsägarna. Man måste göra slut på de privata vinst- och spekulationsintressena på hela bostadsmarknaden. Det måste ske på kapitalets och vinsternas bekostnad genom samhällsinsatser och ingripanden då det gäller kapital, mark, byggnadsmaterial, byggande, ägande och förvaltning av flerfamiljshus.

Till dessa mera långsiktiga krav hör:

statlig bostadsbank med låg och fast ränta;

all mark i kommunernas ägo, upplåtelse endast mot tomträtt;

förstatligande av byggmaterialindustrin;

statliga och kommunala byggföretag;

---

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnader-
na*

alla hyreshus i kommunal och/eller bostadskooperativ ägo.

Herr talman! Skall inte talet om bostaden som en social rättighet bli enbart meningslöst prat måste bostadspolitiska åtgärder snabbt genomföras – åtgärder som sänker boendekostnaderna för hyresgästerna.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Ansvar för bostadsbyggandet är, som jag konstaterade tidigare, delat mellan kommunerna och staten. Staten fastställer det ekonomiska utrymmet för bostadsbyggandet, och det anslagna utrymmet för 1977 medger ett väsentligt ökat bostadsbyggande i förhållande till nuvarande igångsättning.

Staten reglerar också låneförutsättningarna. Regeringen har sedan den tillträdde höjt lånetaket tre gånger. Den senaste höjningen är avpassad så att produktionskostnaderna i genomsnitt understiger lånetaket för flerfamiljshus i exploateringsområdena. Det innebär naturligtvis en kraftig stimulans för bostadsbyggandet. Därför ankommer det nu på kommunerna att planera och genomföra ett bostadsbyggande som tryggar en god bostadsförsörjning.

Jag har sagt att bostadsbyggandet kommer att öka under hösten, och jag bygger det på en realistisk bedömning. Antalet ansökningar om bostadslån ökar nu i rask rakt ute på länsbostadsnämnderna. Antalet lägenheter i inkomna ansökningar hittills i år är något större än under motsvarande period förra året. Antalet lägenheter i inkomna ansökningar under juli och augusti i år är 11 % högre än förra året.

Det finns inte någon entydig förklaring till prisstegringarna inom bostadsbyggandet eller framför allt den ökade spridningen av priserna. Den minskade projektstorleken och mindre byggserier har bidragit till lägre produktivitet inom branschen. På många håll i landet kännetecknas byggmarknaden av en överhettning, främst till följd av att antalet byggföretagare och byggarbetskåren minskat snabbare än den totala byggvolymen inom området. Materialpriserna har under det senaste året stigit med 10 %. Arbetslönerna inklusive löneglidning och sociala avgifter har höjts med 22 %. Och övriga omkostnader – transporter m. m. – har ökat med 12,4 %.

Utslagningen av medelstora byggföretag har varit omfattande under senare år, och på många mindre orter saknas helt byggföretag, vilket naturligtvis fördyrar de projekt som byggs.

Att uppmärksamt följa prisutvecklingen på byggmateriel innebär naturligtvis att man inte sitter med armarna i kors om oacceptabla förhållanden uppstår.

Vad beträffar Rolf Hagels förslag om en sänkt garanterad ränta vill jag upprepa att det i ett läge med begränsade resurser gäller att kompensera de betalningssvaga. Regeringen överväger åtgärder för att kompensera dem som drabbas hårdast av prisökningar och hyreshöjningar genom höjda bidrag. Mellan 100 000 och 125 000 pensionärer utan barn kommer att få högre bidrag till bostadskostnaderna fr. o. m. 1 januari

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnader-
na*

1978 i och med att möjlighet öppnas för dem att få statskommunala bostadsbidrag. För många av de inkomstsvaga grupperna verkar bostadsbidragen på så sätt, att 80 % av en hyreshöjning täcks av ett ökat bostadsbidrag.

I dag subventionerar staten kapitalkostnaderna för en nybyggd lägenhet med ungefär 140 kr. per kvm och år, och jag förstår inte hur en totalfinansiering eller införande av en bostadsbank skall kunna sänka kostnaderna för lägenheterna med ett enda öre.

Tore Claeson sade att han skulle vänta med att ta upp en stor bostadspolitisk debatt tills jag senare hade besvarat hans interpellation. Jag tycker inte att han riktigt höll det löftet. Låt mig bara beröra det som hans fråga handlar om, nämligen hyresstoppet. Jag bara konstaterar att den framställning som regeringen fått från hyresgäströrelsen inte innehåller några krav på hyresstopp.

ROLF HAGEL (-):

Herr talman! Det torde för alla vara ett känt faktum att räntan är den tunga posten när det gäller hyran. För att man skall få klart för sig vilka effekter en bostadsbank med en låg och fast ränta då skulle få behövs det inte särskilt stora grubblerier.

När man för in argumentet att det är kommunernas uppgift att förse kommuninvånarna med goda bostäder, måste man komma ihåg att den allmänna ekonomiska politiken i det här landet är sådan att kommunernas utgifter stigit i mycket rask takt. I stället för att höja kommunalskatterna har man i många fall höjt taxorna på vatten, el och gas, vilket i sin tur ytterligare driver upp hyreskostnaderna. Detta höjer ytterligare kostnadsläget och blir en hämmande faktor för ett ökat bostadsbyggande. Man måste därför ge kommunerna ekonomiska resurser att bygga i kapp den bostadsbrist som vi nu är på väg att vandra in i.

Argumentet att vi befinner oss i en period då återhållsamhet är nödvändig för att vi icke skall driva upp inflationen slår man från statens sida undan benen på när man i fråga om momsens bedriver en politik som medverkar till att öka prisstegringstakten i landet. När momsens tas ut i full utsträckning på underhåll av fastigheterna i kommunerna, är det självklart att det medför argument för ökade hyreskostnader, och därmed är man med om att vrida upp prisskraven. När momsens höjer hyran genom att den slår på nyproduktionen får det exakt samma konsekvenser.

För samhället kan det inte vara angeläget att hålla igen de utgifter som här har påtalats, utan angeläget måste först och främst vara att människor som går arbetslösa bereds möjligheter att arbeta inom bostadsproduktionen. Att summan av byggnadsarbetare har sjunkit är inte alls konstigt, för marknaden har varit otroligt orolig och människor har sökt sig till andra arbetsuppgifter trots att de har utbildning såsom byggnadsarbetare.

Sedan sägs det att det är kännetecknande för situationen att mindre

och medelstora företag i stor utsträckning har slagits ut. Men det är just vad som har berörts i båda inläggen här. Det är den tilltagande monopoliseringen inom byggnadsbranschen som slår ut små och medelstora företag, och det är en illavarslande utveckling som måste stoppas.

Nr 7
Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Om åtgärder mot
stegringen av
bostadskostnader-
na*

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall i det här sammanhanget inskränka mig till en kommentar till frågan om bostadsbidragen med utgångspunkt i vad statsrådet Friggebo nyss sade om deras betydelse som en faktor för att klara problemen för många hyresgäster när hyrorna blir högre.

Förbättrade bostadsbidrag är naturligtvis nödvändiga inslag i en social bostadspolitik, men flera och högre bostadsbidrag löser inte problemen med de höga hyrorna som ständigt höjs ännu mer – ett tema som jag har tagit upp i min fråga. Med nuvarande bostadspolitik kommer de här bidragen slutligen att hamna hos dem som spekulerar i människornas behov av en bostad. De kapitalistiska spekulations- och monopolintressena återfinns ju i hela produktionsprocessen, från marken till det färdiga huset.

De skillnader i bostadsstandard som beror på olika inkomst och betalningsförmåga måste alltså i huvudsak undanröjas genom en grundläggande förändring av bostadspolitiken, inte genom nya bostadsbidrag. I avvaktan på en sådan förändring är det emellertid nödvändigt att genomföra förbättringar av bostadsbidragen – betydligt större reella förbättringar än de som träder i kraft från årsskiftet och de som har aviserats.

Vi anser f. ö. också att det individuella bostadsstödet skall vara en helt statlig angelägenhet med hänsyn till de fördelar det skulle innebära för kommunerna och de bidragsberättigade, bl. a. genom enhetliga regler och bidrag.

Hur är det nu med de förändringar av bostadsbidragen som vi får från årsskiftet och med de aviseringar som har gjorts beträffande förändringar eller förbättringar? Såvitt jag har kunnat finna kommer de förändringar som träder i kraft från årsskiftet för en normal arbetarfamilj med normal hyra inte att innebära någonting alls. Hyrorna i vårt land är som bekant så höga numera att de gränser som har satts på 825 kr. resp. 975 kr., om man har en större lägenhet, betyder att alla nya hyreshöjningar som kommer får nära nog alla hyresgäster betala ur egen ficka utan att få förmånen av några höjda bostadsbidrag. Jag tror att det är rätt viktigt att fästa uppmärksamheten på detta och ta en grundlig funderare över om det inte finns anledning att göra rejäla förändringar, som inte bara så att säga följer med inflationen så att bidragen anpassas efter den. I nuvarande läge behövs ordentliga förändringar. Men jag vill, herr talman, understryka att man därmed i alla fall på intet sätt löser problemet med de höga hyrorna och hur man skall pressa ned boendekostnaderna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Anmälades och bordlades
Proposition
1977/78:16 om ändring i trafikskadelagen (1975:1410), m. m.

§ 21 Anmälades och bordlades
Förslag
1977/78:6 Riksdagens förvaltningsstyrelsens förslag till vissa ändringar i ersättningsstadgan (1971:1197) för riksdagens ledamöter

§ 22 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 12 oktober

1977/78:35 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsministern om slopande av B3LA-projektet:

I det försvarsbeslut som fattades våren 1977, som gällde programplanperioden 1977–1982, togs inte ställning till anskaffningen av det nya attackplanet B3LA. Huvudmotivet var ekonomiskt, eftersom anskaffningskostnaderna för planet inte rymdes inom de ramar som socialdemokrater och borgare enats om. Saken skulle utredas ytterligare och förslag föreläggas höstriksdagen.

Under sommaren har det, som man kunde vänta sig, framkommit att planet blir betydligt dyrare än vad som tidigare sagts. Vårt statsfinansiella läge har inte heller förbättrats, tvärtom. De åtgärder för att förbättra ekonomin som regeringen vidtagit har slagit hårt mot löntagarna med sänkning av reallönerna, höjning av priserna och urholkning av de sociala förmånerna som följd.

Det måste i detta läge anses som ett kvalificerat vansinne att ge ytterligare medel till militärapparaten, särskilt till ett vapensystem vars värde i vårt neutralitetsförsvar starkt ifrågasätts även av militära bedömare.

Jag vill därför fråga statsministern:

1. Anser statsministern det vara rimligt att belasta de svenska löntagarna med ökade militärutgifter?
2. Om inte, vill då statsministern medverka till att B3LA-projektet stoppas?

1977/78:36 av *Carl-Henrik Hermansson* (vpk) till ekonomiministern om åtgärder mot kapitlexport och industriutflyttning:

Den svenska kapitlexporten har ökat kraftigt under de senaste årtiondena. De direkta investeringarna i utlandet var i början av 1960-talet omkring 150 milj. kr. per år, men har vuxit till över 1 000 miljoner alla

år hittills på 1970-talet. Under 1975 lämnades tillstånd till direkta svenska investeringar i utlandet för sammanlagt 2 300 milj. kr., och 1976 för sammanlagt 3 476 milj. kr. Kapitalexporten synes alltså ha ökat även under en period då en omfattande svensk skuldsättning till utlandet ägt rum.

Kapitalexporten har varit sammanknuten med en utflyttning av industriarbetsplatser från Sverige till utlandet. Den svenska industrin sysselsätter sedan 1965 allt färre i Sverige, men samtidigt allt fler utomlands. Från 1965 till 1970 minskade sysselsättningen i svensk industri med 33 800 personer. Mellan samma år ökade den i svenskägda producerande dotterföretag utomlands med 34 800 personer. Från 1970 till 1975 minskade industrissysselsättningen i Sverige med 15 800 personer men fortsatte att öka i svenskägda företag i utlandet. Under 1976 minskade sysselsättningen i den svenska industrin med 30 000 personer.

Den skildrade utvecklingen har bidragit till att skapa ekonomiska problem i Sverige. Utflyttningen av företag och arbetsplatser från Sverige har till betydande del finansierats med en direkt kapitalexport. Stora privata kapitalägare har ökat sina intressen utomlands, samtidigt som bl. a. kommunerna och staten tvingats uppta stora utländska lån. Utflyttningen av arbetsplatser har utan tvivel bidragit till att öka sysselsättningsproblemen. Denna utveckling synes fortgå även under 1977.

Med hänvisning till denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till ekonomiministern:

1. Har tillstånden till direkta svenska investeringar i utlandet ökat även under 1977, och till vilken totalsumma kan de beräknas uppgå?
2. Har minskningen av sysselsättningen i industri i Sverige och ökningen av sysselsättningen i svenskägda företag utomlands fortsatt även under 1977, och vilka kan slutsummorna beräknas bli?
3. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att stoppa industriutflyttningen och kapitalexporten?

den 13 oktober

1977/78:37 av *Eva Hjelmström* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten:

Arbetslösheten ökar stadigt, inte bara i Sverige utan i samtliga kapitalistiska stater. Främst drabbas ungdomen. I USA uppgår sålunda antalet öppet arbetslösa under 24 år till över 3,5 miljoner, i Frankrike till över 400 000, i Storbritannien till en halv miljon.

I Sverige gick i augusti över 42 000 ungdomar utan jobb, varav 27 000 kvinnor. Det är en mycket kraftig ökning i förhållande till föregående år. Antalet ungdomar i arbetsmarknadsutbildning har fördubblats sedan förra året och uppgick vid samma tid till närmare 10 000. Den dolda arbetslösheten är okänd men kan uppskattas till betydligt över 100 000.

Ungdomarna utesluts inte bara från arbete utan också från utbildning.

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Anmälan av
interpellationer*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Anmälan av
interpellationer*

Sålunda fick exempelvis 20 % av de sökande till gymnasieskolans yrkesinriktade linjer inte plats. Av de närmare 15 000 sökandena till vårdlinjen – där ett klart behov av utbildad personal finns dokumenterat – avvisades t. o. m. över 7 000 studerande. För att tillgodose efterfrågan på utbildning diskuteras i dag att införa ett slags tvåskiftsundervisning eftersom ytterligare medel inte ställts till förfogande för att bygga ut kapaciteten på annat sätt.

Arbetslösheten bland ungdomarna är inte ett tillfälligt problem som kan lösas med hjälp av uppehållande åtgärder, även om dessa kan åstadkomma kortsiktiga förbättringar. Det gäller i stället att skaffa fler jobb! Endast på så sätt kan man på sikt åstadkomma förbättringar.

I regeringens sysselsättningspaket, avsett att bekämpa arbetslösheten, anges inte några lösningar för hur man på sikt skall skaffa fler jobb. Paketet innehåller huvudsakligen nödlösningar för att kortsiktigt klara jobb eller utbildning åt 30 000 personer. Denna siffra skall jämföras med att arbetslösheten bara under augusti steg med omkring 20 000 personer. De åtgärder som gäller ungdomen innebär bl. a. att man överför utbildningen från samhället till privatföretagen. Därutöver presenteras, visserligen välkomna men helt otillräckliga, åtgärder inom utbildningsområdet, exempelvis att öka gymnasieskolans kapacitet. Några nya arbetstillfällen kommer emellertid inte till stånd.

Jag vill därför ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

1. Vad kommer regeringen att göra för att skaffa jobb åt dem som inte får det genom de hittills vidtagna åtgärderna?
2. Vad kommer regeringen att göra för att på längre sikt öka antalet arbetstillfällen?
3. Är regeringen beredd att säkra rätten till arbete även om det innebär inskränkningar i privatkapitalets makt?

den 12 oktober

1977/78:38 av *Anna-Greta Leijon* (s) till arbetsmarknadsministern om planerade ändringar i lagen om anställningsskydd, m. m.:

Den 6 oktober i år beslutade regeringen tillsätta en utredning för översyn av anställningsskyddslagstiftning. I direktiven konstaterar arbetsmarknadsministern: "Flera organisationer har framhållit hur företagen med hänsyn till anställningsskyddslagens regler tvekar att nyanställa arbetstagare, vilkas kvalifikationer är oprövade inom det tilltänkta arbetsområdet. Visar det sig att anställningsskyddslagens regler om möjligheten att träffa kollektivavtal om provanställning eller tidsbegränsad anställning och tillämpningen av kollektivavtalen inte har fungerat på ett tillfredsställande sätt bör kommittén överväga sådana jämkningar i lagstiftningen att den medger en rörlighet inom arbetslivet som är önskvärd från samhällets sida utan att dess syfte förändras. Sådana ändringsförslag bör läggas fram skyndsamt."

Med anledning härav hemställer jag att till arbetsmarknadsministern få ställa följande fråga:

Vilka konkreta avsnitt i arbetsgivarnas kritik av anställningsskyddslagens nuvarande regler om kollektivavtal resp. tillämpningen av kollektivavtal har föranlett arbetsmarknadsministern begära att förslag till ändringar i lagen skyndsamt läggs fram?

1977/78:39 av *Bernt Nilsson* (s) till arbetsmarknadsministern om rätta innebörden av lagen om anställningsskydd:

Från arbetsgivarhåll har på senare tid vid upprepade tillfällen krävts att lagen om anställningsskydd skall rivs upp. Detta har skett bl. a. under hänvisning till att de unga skulle ha svårigheter att erhålla anställning till följd av lagens bestämmelser.

Dessa påståenden saknar grund. Detta har visats bl. a. i en artikel i Dagens Nyheter den 4 oktober i år av de två LO-juristerna Bo Bylund och Lars Viklund. Arbetsgivarnas krav på försämrade anställningstrygghet synes därför grunda sig på bristande kunskap om lagens innehåll och innebörd.

Med anledning av vad jag anfört hemställer jag att till arbetsmarknadsministern få ställa följande fråga:

Är arbetsmarknadsministern beredd att omgående och i samråd med de fackliga organisationerna genomföra en informationskampanj, riktad till arbetsgivarna, om anställningsskyddslagens rätta innebörd?

1977/78:40 av *Alf Lövenborg* (–) till justitieministern om ändrade arbetsformer för säpo:

Det svenska folket har med stigande misstro betraktat säkerhetspolisens agerande, som under senare år kantats av en rad uppseendeväckande skandaler. Vi behöver bara nämna några: registreringen vid värnpliktsriksdagen, telefonavlyssningen av en bokhandel i Stockholm, säpohärvan vid sjukvårdsförvaltningen i Göteborg och skandalen med den s. k. Morjärvsspionen. Exemplen kunde mångfaldigas.

I tidigare debatter i riksdagen har tryggheten i att det finns parlamentarisk kontroll alltid betonats, dvs. att fyra av riksdagens partier är representerade i rikspolisstyrelsen. Mot detta har säpos kritiker genmält att organisationen *alltmer kommit* att agera som en stat i staten och att tryggheten i den parlamentariska kontrollen är en fiktion.

I juni månad bekräftades också hur självrådigt säkerhetspolisen agerar. Då avslöjades att säpo lämnat ut uppgifter om svenska medborgare till den västtyska polisen utan att bry sig om något samråd med riksdagsledamöterna i rikspolisstyrelsen. På samma sätt accepterade säpo ett spaningsuppdrag för västtysk polis mot 49 personer i Sverige.

Det måste betraktas som angeläget att justitieministern inför riksdagen klarlägger omständigheterna i denna affär och ger besked om vilka åtgärder som har vidtagits för att förhindra en upprepning.

*Anmälan av
interpellationer*

I Aftonbladet den 2 oktober uppges att exempelvis försäljare av vänstertidningar utanför systembolagsbutiker registreras av de lokala säpo-myndigheterna och att uppgifterna sänds vidare till högre myndighet. Det sägs vidare att förbudet mot åsiktsregistrering har synnerligen svårt att slå igenom i säpos verksamhet.

Det är också tydligt att gränserna mellan säkerhetspolisens och kriminalpolisens verksamhet alltmer håller på att suddas ut och att säpo i hög grad ägnar sig åt uppgifter som borde åligga kriminalpolisen. Den uppjagade stämning som tydligen nu genomsyrar säpo befrämjar en sådan flytande gränsdragning och bäddar också för nya misstag från säkerhetspolisens sida. Den naturliga uppgiften att motverka allvarligt syftande spionage kommer i skymundan.

Säkerhetspolisen tycks nu se terrorister i varje buske. I början av denna månad gjorde säpo två mycket uppmärksammade aktioner, som båda visade sig vara felbedömningar. En stockholmsläkare anhölls som misstänkt för medverkan till terrorism, och i Varberg greps en man som misstänkt för samma sak. I båda fallen handlar det om människor som tydligen har dille på att samla vapen och inte hade licens på alla. Det är olagligt, men det var uppenbarligen fall för kriminalpolisen och inte för säpo.

I Aftonbladet av den 2 oktober framhölls också att det under vår förra justitieministers ledning förbereddes ett system som skulle förbättra kontrollen över säkerhetspolisen men att detta aldrig hann genomföras under den förra regeringens tid. Händelser av färskt datum, exempelvis det tidigare återopade exemplet på samarbete mellan svensk och västtysk säkerhetspolis, tecknen på att åsiktsregistreringen fortsätter och säpos många klavertramp, visar att en sådan förbättring av kontrollen är angelägen från rättssäkerhetssynpunkt.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till justitieministern få ställa följande frågor:

1. Pågår det f. n. något arbete för att demokratisera och ändra säpos arbetsformer och för att trygga en demokratisk kontroll över verksamheten?
2. Om så icke är fallet, vilka åtgärder ämnar justitieministern vidta?

den 11 oktober

1977/78:41 av *Börje Nilsson* (s) till kommunikationsministern om utformningen av SJ:s nya personvagnar, m. m.:

Under 1975 och 1976 redovisades flera utredningar, vilkas förslag skulle ligga som underlag för en ny trafikpolitik. I denna skulle ingå åtgärder för att göra allmänna färdmedel mer attraktiva för allmänheten. Därmed skulle man vinna att fler människor valde att resa med kollektiva färdmedel. Utredningarna presenterade också material som visade att allmänheten kräver ökad bekvämlighet för att välja kollektiva trafikmedel

framför bil. HAKO-utredningen om handikappanpassad kollektivtrafik konstaterade för sin del att ökad tillgänglighet av färdmedlen skulle göra det möjligt för bl. a. rörelsehindrade, familjer med små barn och äldre människor att i ökad utsträckning använda sig av dessa. En enhällig utredning ansåg "att anpassningen av trafikmedlen till alla trafikanters – och således även de handikappades – behov bör ingå som en naturlig del i trafikföretagens och färdmedelstillverkarnas planering". De förslag som HAKO-utredningen presenterade medför ökad bekvämlighet för alla resenärer.

När statens järnvägar nu lagt ut en beställning på tillverkning av 150 nya personvagnar har man inte beaktat vare sig kraven på tillgänglighet för handikappade eller kraven på bekvämlighet för övriga resenärer. I flera europeiska länder, bl. a. Tyskland, Danmark och Norge, har man ökat sittkomforten och tillgängligheten. Där har man gått allmänheten till mötes i fråga om önskemålen rörande vagnarnas utformning.

De nya SJ-vagnarna innebär en klar standardförsämring i jämförelse med de vagnar som tillverkades under 1960-talet och som är i trafik i dag. Enligt uppgifter i pressen har det beträffande de beställda vagnarnas utformning framkommit

att andraklassvagnarna skall rymma 88 sittplatser mot 62 i dag och förstaklassvagnarna 58 sittplatser mot 40 i dag,

att de nya vagnarna skall ha endast en toalett,

att vestibul och utgång skall finnas endast i ena änden av vagnarna,

att stolarna i andra klass inte skall bli fällbara och att avståndet mellan dessa skall minskas,

att det kommer att finnas mindre utrymme för bagage och kläder.

Dessutom har det framkommit att restaurang- och kafévagn skall slopas.

Av naturliga skäl har det uppstått en mycket häftig kritik mot de nya SJ-vagnarna. SJ:s egna organisationer, handikapprörelsen och resenärer är starkt missnöjda över SJ:s planer. Många anser att det är en tillbakagång till 1940-talets standard. Beställningarna av de nya vagnarna framstår nu närmast som ett hastverk. Det är märkligt att kommunikationsministern inte har ingripit för att ändra på utformningen av vagnarna.

I debatten har man framför allt påpekat att *en* ingång och *en* toalett är för litet i en vagn som rymmer 88 passagerare. Dessutom reagerar man mot de smala sätena i vagnarna. Inte heller brandmyndigheterna accepterar endast en utgång.

Som svar på en enkel fråga i riksdagen den 23 maj i år sade kommunikationsministern att de nya vagnarna "tillgodoser viktiga krav på handikappanpassning". I dag kan vi konstatera att det i stället blir försämringar för handikappade resenärer. Vagnarna blir trängre, vilket gör det svårare för rörelsehindrade, familjer med små barn samt många äldre människor med gångsvårigheter att ta sig fram i vagnarna. Istegen, som kommunikationsministern framhöll som en viktig förbättring, är

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Anmälan av
interpellationer*

inte heller tillfredsställande ur handikappsynpunkt. Strävandena till integrering av handikappade i samhället måste också gälla de allmänna färdmedlen.

Utformningen av de nya personvagnarna har inte skett med tanke på att göra det lättare och bekvämare för den resande allmänheten. SJ-ledningen har avvisat all kritik som förts fram. Det som sker är en uppenbar nonchalans gentemot resenärerna.

Utformningen av de nya vagnarna strider i flera avseenden mot viktiga principer i den nya trafikpolitiken, så som den har kommit fram i utredningarna. Eftersom den nu aktuella beställningen avser järnvägsvagnar som skall användas i över 50 år bör de utformas med hänsyn till den målsättning som bör ligga till grund för en ny trafikpolitik. Tyvärr har någon proposition om en ny trafikpolitik ännu inte lagts fram för riksdagen. Ett förslag utlovades till hösten 1976 och sedermera till våren 1977. Av förteckningen över propositioner till årets riksdag framgår att det inte heller under höstrikdagen kommer någon sådan proposition. Förslag på grundval av HAKO-utredningen har tydligen också skjutits på framtiden trots löften om ett omedelbart genomförande av utredningens förslag. Underlåtenheten att lägga fram en proposition till riksdagen är ytterst beklaglig. Det får dock inte förhindra att de nya SJ-vagnarna byggs efter dagens krav.

Med hänvisning till det anförda vill jag till kommunikationsministern ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd medverka till att undanröja de brister som enstämigt påtalats i kritiken mot de av SJ nybeställda vagnarna?

Varför framläggs inte någon proposition till höstrikdagen på grundval av HAKO-utredningens förslag?

den 13 oktober

1977/78:42 av *Thure Jadestig* (s) till socialministern om åtgärder för att bekämpa narkotikamissbruket:

Socialdemokraterna begärde i en motion (1976/77:716) en betydande förstärkning av kampen mot narkotikan, särskilt inriktad på en utbyggnad av vården, informationen och de förebyggande åtgärderna.

Motionen vann icke de borgerliga partiernas gehör och avslogs av riksdagen. Socialdemokraterna reserverade sig emellertid för motionen och yrkade en förstärkning med 11 milj. kr. för budgetåret 1977/78 enligt följande huvudlinjer:

1. Antalet platser vid behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare måste ökas väsentligt.
2. Statens bidrag till kostnaderna för driften av nämnda verksamheter måste höjas kraftigt.
3. Bidraget till kommuner och organisationer för förebyggande och rehabiliterande åtgärder behöver förstärkas ordentligt.

Socialministern lovade emellertid i riksdagsdebatten att göra en översyn av narkotikafrågan och tillsatte senare den s. k. ledningsgruppen, bestående av berörda ämbetsverks generaldirektörer och representanter för Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Till ledningsgruppen knöts en referensgrupp från de fyra stora politiska partierna.

I pressen har det framkommit att kriminalvårdsstyrelsen skall vidta åtgärder för att bygga ut en "knarkfri" behandling på vissa anstalter. Därutöver har såvitt jag vet inget blivit bekant för allmänheten. Eftersom narkotikaproblemen, främst i fråga om den tunga narkotikan, hotar att öka är det ytterst angeläget att åtgärder vidtas i den riktning som föreslogs i den socialdemokratiska reservationen vid riksdagsbehandlingen den 13 april 1977.

Mot bakgrund av socialministerns löfte i riksdagen att regeringen skall vidta åtgärder och att ledningsgruppen nu arbetat några månader ber jag att få rikta följande interpellation till socialministern:

Är socialministern beredd att inför riksdagen redogöra för

1. de åtgärder som regeringen ämnar vidta i fråga om bekämpandet av narkotikamissbruket,
2. om något *samlat* åtgärdspaket är att vänta samt
3. vid vilken tidpunkt detta i så fall kommer att avlämnas till riksdagen för beslut?

den 12 oktober

1977/78:43 av *Nils Berndtson* (vpk) till industriministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Värmland:

Värmland är ett landskap som starkt präglas av några storbolags makt, främst Uddeholm och Billerud. Över 10 000 värmlänningar arbetar inom Uddeholmsbolaget. Bolagets verksamhet omfattar bl. a. gruvor, stålindustrier, skogsbruk, sågverk, massafabriker, pappersbruk och kemisk industri. På en rad orter i Värmland är Uddeholmsbolaget helt dominerande i fråga om sysselsättningen. Detta har påverkat planering och utveckling. Uddeholmsbolaget torde snarare ha motverkat än medverkat till etablering av andra industrier. Våldiga vinster har hämtats ur den värmländska naturen och genom arbetares och tjänstemäns insatser. I de norra delarna av länet har en omfattande skövling av skogen förekommit. Inget har lämnats kvar som ger arbete och utkomst åt befolkningen.

Uddeholmsbolagets aktuella planer på att minska antalet anställda med flera tusen personer har genom bolagets dominans över Värmland medfört ett allvarligt hot mot länet. Mer än vart tionde arbetstillfälle inom den värmländska industrin är i farozonen. För vissa orter skulle det bli mycket allvarliga verkningar.

I detta läge har naturligtvis statliga insatser för att rädda jobben aktualiserats. Det enda som hittills skett tycks dock vara att staten beviljat Uddeholmsbolaget lån på 600 milj. kr., ett i förhållande till bolagets ak-

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Anmälan av
interpellationer*

tickapital anmärkningsvärt högt belopp. Frågan har rests om inte ett förstatligande varit rimligare. Det måste anses som särskilt anmärkningsvärt att lånet inte förefaller vara förbundet med några villkor för bolaget att stoppa de planerade avskedandena och garantera sysselsättningen. Uddeholmsbolaget vidhåller sina planer, och hotet mot tusentals anställda kvarstår. Villkoren för återbetalning av lånet är också oklara.

Statliga resurser bör kunna komma till bättre användning när det gäller att skapa arbetstillfällen än genom frikostiga lån och bidrag till storbolag som hotar med arbetslöshet när profiten minskar. Utbyggnad av statliga industrier, förstatligande av järn-, stål- och skogsindustrin har framträtt som nödvändiga åtgärder för att på sikt komma till rätta med problemen. Som omedelbara åtgärder har krävts att inga nedläggningar skall tillåtas utan ersättningsindustrier och att inga avskedanden får ske utan att likvärdigt arbete erbjuds på orten.

Om staten endast beviljar Uddeholmsbolaget lån utan att kräva motprestationer, kvarstår hotet mot tusentals arbetare och tjänstemän om avskedanden och hotet mot de bygder som är beroende av bolaget. Det behövs aktiva statliga insatser för att trygga sysselsättning och utveckling i Värmland. Det är därför angeläget att regeringen redovisar vilka åtgärder man är beredd att vidta för att säkra sysselsättningen.

Med hänvisning till det anförda önskar jag till industriministern få framställa följande frågor:

1. Är det statliga lånet till Uddeholms AB förbundet med några villkor i fråga om sysselsättningen?
2. Förbereder regeringen några åtgärder i syfte att trygga sysselsättningen i Värmland?

den 11 oktober

1977/78:44 av *Rune Torwald* (c) till budgetministern om översyn av vissa deklarationsregler för jordbrukare:

När de nya reglerna för beskattning av jordbruksinkomster enligt bokföringsmässiga grunder antogs för drygt fem år sedan rådde viss tveksamhet om hur lagen skulle slå och hur praxis skulle utvecklas. Man torde emellertid nu kunna konstatera att övergångsbestämmelser m. m. i stort sett fungerat ganska tillfredsställande.

Enligt mitt förmenande finns det emellertid åtminstone två områden, där det finns anledning att ifrågasätta om inte ändringar behöver vidtas. Jag avser här bestämmelserna om dels hur förmögenhetsvärdet på inventarier skall beräknas, dels hur ingångsvärdet för jordbruksfastighet skall beräknas när fastigheten förvärvas genom arvsskifte.

När det gäller förmögenhetsvärdet på äldre inventarier blir detta med nuvarande beräkningsmetod orimligt högt de första åren efter övergången. Övergångsreglerna för ingångsvärdet för fastighet som förvärvas genom arv synes något oklara, varför preciseringar/justeringar synes er-

forderliga. Situationen är exempelvis helt annorlunda när en efterlevande make ärver fastigheten än när en son övertar fastigheten och då skall lösa ut andra syskon/delägare.

Med hänvisning till det anförda vill jag till budgetministern ställa följande fråga:

Är budgetministern beredd att ta initiativ för en översyn av reglerna om övergång till bokföringsmässig deklaration för jordbrukare i syfte att komma till rätta med här nämnda problem?

§ 23 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 11 oktober

1977/78:61 av *Mats Hellström* (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten:

Arbetslösheten bland de unga har på några månader ökat med 30 %. Sysselsättningsutredningen har nyligen lagt fram förslag för regeringen om förstärkta befogenheter för länsarbetsnämnderna att skaffa fram praktikplatser, bl. a. genom att i lagstiftningens form ålägga privata och offentliga arbetsgivare att ställa praktikplatser till förfogande för de unga. Utredningen hävdar också att alla arbetsgivare måste göra upp planer för beredskapsarbeten, så att alla unga kan erbjudas sysselsättning i den kris som nu råder. I annat fall blir riksdagens beslut om att tillförsäkra alla unga arbete, utbildning eller praktik ett slag i luften.

Mot bakgrund av det anförda får jag till arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Avser arbetsmarknadsministern att genom lagstiftning ålägga privata och offentliga arbetsgivare ett ansvar för att erbjuda unga arbetslösa praktik eller annan anställning, så att riksdagens löfte om att tillförsäkra alla unga arbete, utbildning eller praktik skall kunna förverkligas?

den 12 oktober

1977/78:62 av *Anton Fågelsbo* (c) till budgetministern om lönehöjningarna för vissa högre statliga tjänster:

Enligt publicerad uppgift har lönehöjningar på upp till 22 % avtalats för vissa högre tjänster inom den statliga förvaltningen.

Avser budgetministern sådana lönehöjningar vara förenliga med den återhållsamhet som rekommenderats i dagens ekonomiska läge?

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Meddelande om
frågor*

1977/78:63 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsministern om ändrade förutsättningar för ett svenskt atomvapen:

Vi är inne i en period av ökande internationella rustningar. Det är fråga inte bara om ökade kvantiteter utan också om stora kvalitativa förändringar. Särskilt inom atomvapenområdet har nya vapentyper av olika storlek och verkningsgrad tillkommit. Neutronbomben är bara ett exempel.

Samtidigt stiger militärkostnaderna brant för alla stater. Atomvapen är, med hänsyn till sin förödande verkan, relativt billiga, och tillgången på råvaran – plutonium – ökar snabbt med utbyggnaden av kärnkraften. Det kan då för de militära etablissemangen bli attraktivt att ersätta konventionella vapen med kärnvapen. Det gäller också vårt land, vilket har framhållits av bl. a. chefen för SIPRI.

Jag vill därför fråga statsministern:

Anser statsministern att det någonsin, av ekonomiska eller andra skäl, kan bli aktuellt att anskaffa kärnvapen till det svenska försvaret?

1977/78:64 av *Karin Ahrland* (fp) till utbildningsministern om målsättningen för Operans verksamhet:

Stockholmsoperan är en viktig tillgång för kulturlivet i Sverige. Den håller en konstnärligt hög klass och har också presenterat en lång rad uppsättningar som väckt internationell uppmärksamhet. Den kultur Operan representerar bör vara tillgänglig för alla. Operans föreställningar måste därför kunna ses av så många som möjligt. Anslagen till Operan bör användas med bl. a. en sådan målsättning. Det kan därför inte vara rimligt att som nu sker dels starkt begränsa antalet föreställningar av nyuppsättningar, dels enbart ge dem i Stockholm.

Jag vill därför fråga utbildningsministern:

Anser utbildningsministern att de bristande möjligheterna för intresserade i både Stockholm och landsorten att se Operans nyuppsättningar står i överensstämmelse med syftena för det statliga bidraget till Operan?

1977/78:65 av *Karl-Erik Svartberg* (s) till arbetsmarknadsministern om vattenförsörjningen i Tanums kommun:

Tanums kommun har en vattenförsörjning som är relativt tillfredsställande för den egna befolkningens behov. Under några sommarmånader mångdubblas emellertid befolkningen, och för att klara vattenförsörjningen för denna större befolkning har kommunen arbetat fram ett nytt vattenförsörjningsprojekt, det s. k. Bolsjöprojektet. Första etappen av detta projekt sträcker sig fram till Tanumshede och är kostnadsberäknad till 8 milj. kr. I den följande etappen ansluts kustsamhällena.

Tanums kommun, som har mycket låg skattekraft, ansökte om förhöjt statsbidrag för att kunna genomföra projektet. Denna ansökan tillstyrktes av länsstyrelsen. Regeringen avslog emellertid kommunens ansökan och

fastställde statsbidraget till 33 %. Tanums kommun kan i detta läge inte genomföra projektet.

Tanums kommun ingår i obrutna-kusten-området, som av statsmakterna klassificerats som ett riksintresse för naturvård och friluftsliv. Tvärs över alla partigränser råder i Bohuslän den uppfattningen att statsmakterna då har att garantera berörda kommuner möjligheter att klara de åtaganden som bl. a. ligger i att ta emot alla de människor som söker sig till Bohuslän under sommaren.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Avser regeringen att ompröva sitt beslut i fråga om Bolsjöprojektet i Tanum?

1977/78:66 av *Lennart Nilsson* (s) till industriministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen vid Magna Konfektion i Uddevalla:

Vid Magna konfektionsföretag i Uddevalla arbetar ca 100 människor. I slutet av december kommer dessa att vara utan arbete på grund av industriverkets avslag på begäran om stödåtgärder för att klara sysselsättningen. De stödåtgärder som företaget behöver under de närmaste åren är en liten del av de kostnader som samhället får stå för om företaget läggs ner.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industriministern ställa följande frågor:

1. Anser industriministern det samhällsekonomiskt motiverat att lägga ner Magna Konfektion i Uddevalla?
2. Vilka åtgärder kommer industriministern att vidta för att trygga sysselsättningen för de anställda vid Magna konfektionsföretag?

1977/78:67 av *Margit Sandéhn* (s) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra viss ändrad trafikområdesindelning vid SJ:

I ett frågesvar den 3 juni 1977 angående indragning av SJ:s trafikområde i Ystad anförde kommunikationsminister Turesson: "Eftersom en eventuellt ny områdesindelning av Malmö trafikdistrikt fortfarande studeras inom SJ och några beslut inte är fattade har jag ingen anledning att vidta några särskilda åtgärder."

Då SJ nu har lämnat förslag till ändrad trafikområdesindelning – tosammanläggning Malmö, Trelleborg och Ystad – ber jag att till kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Ämnar kommunikationsministern vidta åtgärder som syftar till att förhindra en indragning av SJ:s trafikområde i Ystad?

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Meddelande om
frågor*

Torsdagen den
13 oktober 1977

*Meddelande om
frågor*

1977/78:68 av *Eric Enlund* (fp) till statsrådet Olof Johansson om statens samarbete med ASEA på kärnkraftsområdet:

Energiministern har i massmedia meddelat att statens avtal med ASEA om samarbete på kärnkraftsområdet sannolikt kommer att sägas upp. Uttalandet har väckt förvåning och oro av flera anledningar. Varken ASEA-ledningen eller personalorganisationerna har underrättats. AB ASEA-Atom hade den 31 december 1976 1 259 anställda. Samtidigt var värdet av ineliggande order 6 641 milj. kr. Dessa siffror visar att företagets betydelse för sysselsättningen är väsentlig. De resurser som företaget förfogar över i form av utrustning och specialutbildad personal kan inte utan stora omställningssvårigheter utnyttjas för annan verksamhet.

Energikommissionens arbete är ännu inte slutfört, och riksdagsbeslutet om den framtida energipolitiken kommer inte att fattas förrän nästa år. Enligt en talesman för departementet har frågan om en uppsägning av avtalet med ASEA inte heller diskuterats inom regeringen. Nu gällande avtal utlöper vid årsskiftet 1979-1980. Skall en uppsägning ske behöver den inte göras förrän vid årsskiftet 1978-1979.

Mot den bakgrund jag nu tecknat vill jag till statsrådet Johansson ställa följande fråga:

Av vilken anledning har energiministern, innan riksdagen behandlat och fattat beslut om den långsiktiga inriktningen av energipolitiken, meddelat att avtalet med ASEA om AB ASEA-Atoms verksamhet sannolikt kommer att sägas upp?

1977/78:69 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om behandlingen av politiskt oliktankande i Chile:

Det finns oroande inslag i den borgerliga regeringens politik när det gäller behandlingen av människor som flytt från den brutalitet som Chilejuntan fortfarande utövar mot chilenska medborgare.

Det finns exempel som inte kan tolkas på annat sätt än att en skärpning inträtt i bedömningen av chilencare som flytt undan Chilejuntan och söker politisk asyl i Sverige.

Mot bakgrund av detta vill jag till utrikesministern ställa följande fråga:

Anser regeringen att Chilejuntans förföljelser och tortyr av politiskt oliktankande i Chile har minskat?

1977/78:70 av *Bonnie Bernström* (fp) till budgetministern om åtgärder mot könsdiskriminerande platsannonsering av statliga företag:

Förvaltningsbolaget Svenska AB Navigator sökte i en platsannons en kontorsvärdinna med uppgift att koka kaffe vid sammanträden, beställa mat, bestick och tallrikar samt göra smörgåsar och utföra annan mark-

service. Med titeln kontorsvärdinna vänder sig företaget till kvinnor. I Svenska AB Navigator har staten ett avgörande inflytande. Mot denna bakgrund vill jag fråga budgetminister Ingemar Mundebo:

Vilka åtgärder avser budgetministern vidta för att hindra könsdiskriminerande platsannonsering av statliga företag?

1977/78:71 av *Margot Håkansson* (fp) till kommunikationsministern om anpassning av allmänna färdmedel till handikappades behov:

Det bör vara en rättighet för alla att ha tillgång till och kunna utnyttja allmänna färdmedel för såväl resor till och från arbetet eller andra aktiviteter som längre eller kortare resor i annat syfte.

För friska människor finns inga andra restriktioner än de som avser tid och pengar.

Handikappade människor möter däremot stora och ofta oöverstigligen hinder när det gäller att utnyttja allmänna kommunikationsmedel.

Sverige är inget föregångsland beträffande trafikplanering för de handikappade. Ett exempel på det är SJ:s nya personvagnar, som i allt strider mot den trafikpolitik samtliga partier är överens om i HAKO-utredningen.

Med hänvisning till det anförda vill jag till kommunikationsministern ställa följande fråga:

Vad avser statsrådet att ta för initiativ för att allmänna färdmedel skall anpassas till de handikappades behov?

1977/78:72 av *Frida Berglund* (s) till statsrådet Britt Mogård om information till skolelever rörande gällande rättsregler på arbetsmarknaden:

Uppgifter har lämnats i pressen om att ungdomar som sökt feriearbete fått höra att arbetsgivarna inte kunnat anställa dem på grund av de s. k. Åmanlagarna. Ungdomarna själva har uppenbarligen inte fått den information om de rättsregler som gäller på arbetsmarknaden som är nödvändig för att bemöta sådana missvisande uppgifter.

Med det anförda som bakgrund vill jag till statsrådet Britt Mogård ställa följande fråga:

Avser statsrådet att ta initiativ som syftar till att förbättra skolans information till eleverna om gällande rättsregler på arbetsmarknaden?

1977/78:73 av *Bonnie Bernström* (fp) till utrikesministern om förhållandena i Västra Sahara:

Den 14 november 1975 slöt Marocko och Mauretanien ett trepartsavtal med Spanien angående f. d. Spanska Sahara – numera Västra Sahara. I avtalet överlät Spanien området till Marocko och Mauretanien. Detta skedde över huvudet på det sahariska folket. FN har i flera resolutioner uttalat sig för självständighet för området. Internationella domstolen i Haag har slagit fast invånarnas rätt till självbestämmande. Detta har

Nr 7

Torsdagen den
13 oktober 1977

---

*Meddelande om
frågor*

dock inte förändrat läget. Det sahariska folkets befrielse rörelse Polisario tvingas slåss för sin rätt till sitt land. 50 000–100 000 saharier har tvingats fly från sina hem.

Trots det allvarliga övergreppet från Marocko och Mauretanien har Sverige förhållit sig tämligen passivt i denna fråga. Mot bakgrund av detta vill jag fråga utrikesminister Karin Söder:

Vilken är den svenska inställningen till det sahariska folkets rätt till självbestämmande och till den pågående ockupationen av Västra Sahara?

§ 24 Kammaren åtskildes kl. 19.11.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert